

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Ο Ενεργειακός Ανταγωνισμός ΗΠΑ - Ρωσίας

ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΑΒΑΝΟΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπων

**Ανδρέας Στεργίου
Αναπληρωτής Καθηγητής**

Βόλος, Ιανουάριος 2023

Σελίδα σκοπού κενή

Υπεύθυνη δήλωση

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στη διπλωματική εργασία. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η πτυχιακή εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για τις απαιτήσεις του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών στην Εφαρμοσμένη Οικονομική του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Βόλος, Ιανουάριος 2023

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κύριο Ανδρέα Στεργίου, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε εξ' αρχής, αναθέτοντάς μου το συγκεκριμένο θέμα, την επιστημονική του καθοδήγηση, τις υποδείξεις του, την επιμονή του, το αμείωτο ενδιαφέρον του, τη συμπαράστασή του, τη συνεχή του υποστήριξη και το αμείωτο ενδιαφέρον που έδειξε από την αρχή μέχρι το τέλος.

Επιπρόσθετα, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους ανεξαιρέτως τους καθηγητές του Μεταπτυχιακού Προγράμματος, για τις γνώσεις που μου μετέδωσαν κατά την παρακολούθησή του.

Τέλος, θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένειά μου και τη σύζυγό μου για όλη τη στήριξη, τη συμπαράσταση και την κατανόησή τους, καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

Στην σύζυγό μου Βασιλική και
στις κόρες μου Παναγιώτα-Νικολέτα και Δανάη

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Υπεύθυνη δήλωση.....	i
Ευχαριστίες.....	1
Περιεχόμενα.....	2
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ABSTRACT	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Σκοπός της Διατριβής και Παρουσίασης της Δομής αυτής.....	9
1.1 Σημασία-Σκοπός της Διπλωματικής Διατριβής.....	9
1.2 Δομή της παρουσίασης της Διπλωματικής Διατριβής.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : Διεθνές Ενεργειακό Περιβάλλον.....	10
2.1 Γενικά Στοιχεία Αναγκών Πετρελαίου.....	10
2.2 Ενεργειακός Πλούτος στην Υποσαχάρια Αφρική.....	16
2.3 Ενεργειακός Πλούτος στην Ασία.....	17
2.3.1 Ενεργειακός Πλούτος στην Κίνα.....	18
2.3.2 Ενεργειακός Πλούτος στο Αφγανιστάν.....	18
2.4 Πλανητικό Θησαυροφυλάκιο Φυσικών Πόρων στην Αρκτική.....	18
2.4.1 Φυσικό Αέριο στην Αρκτική.....	20
2.4.2 Πετρελαϊκά Κοιτάσματα στην Αρκτική.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : Πεδία Ανταγωνισμού ΗΠΑ-ΡΩΣΙΑΣ.....	24
3.1 Ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας στην οικονομική του διάσταση.....	24
3.2 Ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας στην εμπορική του διάσταση.....	28
3.3 Ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας στην στρατηγική του διάσταση.....	30
3.3.1 Ανατολική Ευρώπη.....	32
3.3.2 Συρία και Μέση Ανατολή.....	33
3.3.3 Αρκτική.....	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : Παγκόσμια Ηγεμονία των ΗΠΑ στο Διεθνές Σύστημα Κρατών – Ενεργειακή Πολιτική.....	37
4.1 Η Παγκόσμια Ηγεμονία των ΗΠΑ.....	37
4.2 Η Ενεργειακή Πολιτική των ΗΠΑ.....	41

4.2.1	Ο Ρόλος του Πετρελαίου.....	42
4.2.2	Ο Ρόλος του Φυσικού Αερίου.....	44
4.2.3	Οι Θαλάσσιες και Χερσαίες Οδοί Εμπορίου.....	45
4.2.4	Ο Ενεργειακός Ρόλος των ΗΠΑ στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: Στρατηγική Περικύκλωση – Ενεργειακή Πολιτική της Ρωσίας.....		52
5.1	Η Περικύκλωση της Ρωσίας.....	52
5.2	Ενεργειακή Πολιτική της Ρωσίας.....	55
5.3	Ενεργειακή Εξάρτηση των Χωρών από τους Φυσικούς Πόρους της Ρωσίας.....	60
5.3.1	Ενεργειακή Εξάρτηση της ΕΕ από τους Φυσικούς Πόρους της Ρωσίας.....	63
5.3.2	Η Ρωσική Πολιτική Εξάλειψης Εναλλακτικών Πηγών για την Ευρώπη.....	64
5.3.3	Ενεργειακή Εξάρτηση της Βαλκανικής Χερσονήσου από τους Φυσικούς Πόρους της Ρωσίας.....	66
5.4	Γεωστρατηγική Πολιτική της Ρωσίας στην ΝΑ Μεσόγειο.....	68
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : Ενεργειακός Ανταγωνισμός ΗΠΑ - ΡΩΣΙΑ.....		72
6.1	Ενεργειακός Ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας σε επίπεδο Εταιριών.....	72
6.2	Ενεργειακός Ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας στην ΝΑ Μεσόγειο.....	74
6.2.1	Στρατηγική της Ρωσίας στην Ανατολική Μεσόγειο.....	75
6.2.1	Στρατηγική των ΗΠΑ στην Ανατολική Μεσόγειο.....	77
6.3	Ενεργειακή Σύγκρουση ΗΠΑ - Ρωσίας στον Αρκτικό Κύκλο για το Θησαυροφυλάκιο των Φυσικών Πόρων.....	79
6.3.1	Η Αναβίωση της Ρωσικής Ισχύος στην Αρκτική.....	81
6.3.2	Στρατηγική της Ρωσίας στην Αρκτική.....	83
6.3.3	Στρατηγική των ΗΠΑ στην Αρκτική.....	84
6.4	Ο πόλεμος στην Ουκρανία.....	85
6.4.1	Βραχυπρόθεσμη πολιτική των ΗΠΑ.....	86
6.4.2	Μεσοπρόθεσμη πολιτική των ΗΠΑ.....	88
6.4.3	Επιπτώσεις του πολέμου στο ενεργειακό μέλλον της Ρωσίας.....	89
6.5	Ενεργειακή Σύγκριση ΗΠΑ – Ρωσίας.....	91
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΚΡΙΤΙΚΗ.....		99
Βιβλιογραφικές Αναφορές - Πηγές.....		109

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Στην παρούσα εργασία, παρουσιάζεται το «αγαθό» της ενέργειας, το οποίο δεν αντιμετωπίζεται απλά ως ένα ακόμα παγκόσμια εμπορεύσιμο αγαθό, αλλά ως ένα δομικό συστατικό της ασφάλειας ενός κράτους, καθώς η ακολουθούσα ενεργειακή πολιτική και η ασφάλεια κατέχουν κεντρική θέση στις διεθνείς ανησυχίες και στην ατζέντα παγκοσμίως στις μέρες μας.

Στο πλαίσιο αυτό ΗΠΑ και Ρωσία, όντας από τους μεγαλύτερους ενεργειακούς παίκτες στην παγκόσμια σκακιέρα, χαράσσουν τις ενεργειακές τους πολιτικές επιδιδόμενες τόσο στην αποκόμιση του μεγαλύτερου δυνατού οικονομικού και στρατηγικού οφέλους για τις ίδιες όσο και στην επικράτηση επί του άλλου, με τρόποιο την παγκόσμια κυριαρχία.

Ο ανταγωνισμός που λαμβάνει χώρα είναι συνδυασμός των δυνατών σημείων και αδυναμιών που καταγράφουν οι χώρες αυτές. Οι ΗΠΑ με το καπέλο του παγκόσμιου ηγεμόνα παρεμβαίνουν και θέλουν να έχουν λόγο οπουδήποτε ανά την υφήλιο ερείζονται ή ανακλύπτουν ενεργειακά ζητήματα, ενώ η Ρωσία χειρίζεται τα ενεργειακά της αποθέματα ως βασικό πυλώνα της στρατηγικής της, καθόσον οι εξαγωγές του ενεργειακού της πλούτου είναι στενά συνδεδεμένες με την οικονομία της.

Οι ταχέως εξελισσόμενες καταστάσεις, στο πλαίσιο του διαρκή ανταγωνισμού ΗΠΑ - Ρωσίας για επιρροή οπουδήποτε ανά την υφήλιο κείτονται ή είναι άμεσα εκμεταλλεύσιμα κοιτάσματα φυσικών πόρων, ωθεί τις παραπάνω χώρες αφενός στην χάραξη στρατηγικών που διάκεινται ευμενώς προς τα ενεργειακά τους συμφέροντα, αφετέρου επιβάλλει στο να δημιουργηθούν μεταξύ των κρατών στρατιωτικές και ενεργειακές συμμαχίες, με στόχο την προώθηση των γεωπολιτικών τους συμφερόντων τους.

Μέσω μιας δευτερογενούς έρευνας, η οποία βασίστηκε σε ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία και διαδικτυακούς τόπους, πραγματοποιήθηκε μια αποτύπωση των τρεχουσών ενεργειακών δεδομένων και των εφαρμοζόμενων πολιτικών και πρακτικών από τις ΗΠΑ και Ρωσία.

Λέξεις-Κλειδιά: ΗΠΑ, Ρωσία, ενέργεια, ανταγωνισμός

ABSTRACT

In this work, the "good" of energy is depicted, which is not treated simply as another globally tradable good, but as a structural component of a state's security, as subsequent energy policy and security are central to international concerns and agenda worldwide nowadays.

In this context, the USA and Russia, being among the biggest energy players on the world chessboard, draw up their energy policies devoted both to obtaining the greatest possible economic and strategic benefit for themselves and to prevailing over the other, with the trophy of world domination.

The antagonism that takes place is a combination of the strengths and weaknesses of these countries. The US in the hat of world hegemon intervenes and wants to have a say wherever energy issues arise around the globe, while Russia manipulates its energy reserves as a key pillar of its strategy, since the exports of its energy wealth are closely linked to its economy.

The rapidly evolving situations, in the context of the constant antagonism between the USA and Russia for influence wherever natural resource deposits lie or are directly exploitable around the world, pushes the above countries on the one hand to draw up strategies that are favorable to their energy interests, on the other hand it forces them to create military and energy alliances between states, with the aim of promoting their geopolitical interests.

Through a secondary research, which was based on Greek and foreign language literature and websites, a mapping of the current energy data and applied policies and practices from the USA and Russia was carried out.

Keywords: USA, Russia, energy, antagonism

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα ενεργειακά δίκτυα θα μπορούσαν να παρομοιαστούν σήμερα με μια γεωπολιτική σκακιέρα τριών διαστάσεων, όπου βασικοί παίκτες είναι οι μεγάλες Δυνάμεις και, ειδικότερα, η Ρωσία, η ΕΕ και οι Η.Π.Α. Τα συμφέροντα που διακυβεύονται είναι υψίστης οικονομικής, πολιτικής και γεωπολιτικής σημασίας, καθώς για τους Ρώσους και τους Αμερικάνους ο έλεγχος των αγωγών εγγυάται τη διαφύλαξη της σχετικής ισχύος τους στο διεθνές σύστημα, ενώ για τους Ευρωπαίους η πρόσβαση σε πολλαπλές ενεργειακές πηγές και διαδρομές σημαίνει την εξασφάλιση ενός επαρκούς και σταθερού ενεργειακού εφοδιασμού, δηλαδή την ενεργειακή τους ασφάλεια.

Η προσιτή πρόσβαση σε ενεργειακούς πόρους ήταν μια από τις βασικές προκλήσεις για την εσωτερική και εξωτερική πολιτική των ευρωπαϊκών κρατών από την Δεύτερη Βιομηχανική Επανάσταση τον 19ο αιώνα. Ο ανταγωνισμός για την ενέργεια έχει από τότε συνδεθεί στενά με την πολιτική εξουσίας, τις γεωπολιτικές αντιπαλότητες και τις βαθιές ιστορικές εχθρότητες, σχετικά με την ανάπτυξη της βιομηχανίας πετρελαίου κατά πρώτο λόγο. Κάποιοι μελετητές έχουν υποστηρίξει, ότι η ενεργειακή ασφάλεια άρχισε να αποτελεί ζήτημα εθνικής στρατηγικής την παραμονή του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, όταν ο Ουίνστον Τσόρτσιλ αποφάσισε να αλλάξει την πηγή ενέργειας των πλοίων του Βρετανικού Ναυτικού από άνθρακα σε πετρέλαιο με στόχο να κάνει τον στόλο ταχύτερο από τον γερμανικό αντίστοιχο (Stergiou et al, 2019, 5).

Συνεπώς, η ενέργεια είναι ο πλέον καθοριστικός παράγοντας τόσο για την ύπαρξη της παγκόσμιας οικονομίας όσο και για την ύπαρξη της ίδιας της ζωής και για αυτό το λόγο αποτελεί την κινητήριου δύναμη όσον αφορά στην επίλυση των γεωπολιτικών ζητημάτων που ανακύπτουν στο παγκόσμιο χάρτη.

Περαιτέρω η ενέργεια επηρεάζει τη ζωή δισεκατομμυρίων κατοίκων του πλανήτη μας. Από τη μια πλευρά η έλλειψη της σε κάποιες περιοχές δυσχεραίνει την οικονομική ανάπτυξη τους, και από την άλλη πλευρά η μη ορθολογική αξιοποίηση της μπορεί να οδηγήσει σε οικολογική καταστροφή. Αν και συνειρμικά πολλές φορές η ενεργειακή ασφάλεια συνδέεται με τα συμφέροντα των αναπτυγμένων κρατών, δεν πρέπει να λησμονείται το γεγονός ότι 2 δισεκατομμύρια άνθρωποι στον πλανήτη μας δεν απολαμβάνουν σύγχρονες ενεργειακές

υπηρεσίες, πολλοί δε δεν έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν ηλεκτρικό ρεύμα.

Η ενέργεια, λοιπόν, αποτελεί τον κινητήριο μοχλό προκειμένου να επιλυθούν ζητήματα παγκόσμιας γεωπολιτικής και γεωοικονομικής σημασίας, ερχόμενη όμως πάντα αντιμέτωπη με την μείωση των φυσικών αποθεμάτων του πλανήτη, καθώς και με τις ολοένα αυξανόμενες ενεργειακές απαιτήσεις της παγκόσμιας κοινότητας, και δη των αναδύομενων οικονομιών με τεράστιους πληθυσμούς, όπως η Κίνα, η Ινδία και η Βραζιλία.

Η ζήτηση για ενέργεια αναμένεται να αυξηθεί ετησίως κατά 1,4% ως το 2035, με «πρωτοπόρο» την Κίνα να είναι η χώρα με τη μεγαλύτερη ανάγκη για ενέργεια. Αντίστοιχα αναμένεται να αυξηθεί η παραγωγή πετρελαίου, φυσικού αερίου και σχιστολιθικού φυσικού αερίου καθώς και η χρησιμοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, οι οποίες όμως λόγω αυξημένου κόστους απαιτούν να ενταχθούν σε κοστοβόρα και χρονοβόρα επιχειρηματικά σχέδια.

Είναι σκόπιμο να επισημανθεί, ότι η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης σήμανε και το τέλος του Διπολισμού, που χαρακτήριζε το Διεθνές Σύστημα Κρατών από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, καταδεικνύοντας τις ΗΠΑ ως την μοναδική υπερδύναμη.

Κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου της δεκαετίας του 1990, σημειώθηκε αισθητή υποχώρηση του ρωσικού παράγοντα ως μεγάλη περιφερειακή δύναμη σε όλο το γεωγραφικό εύρος που κάλυπτε το σοβιετικό κράτος.

Παρόλα αυτά, η ενεργειακή πολιτική της Ρωσίας επιδιώκει να αφήνει ελάχιστα περιθώρια δράσης στα περιφερειακά κράτη να αναπτύξουν δικό τους πρόγραμμα ενεργειακής συνεργασίας, υπενθυμίζοντάς τους ότι η ρωσική συμμετοχή αποτελεί βαρόμετρο σε οποιαδήποτε περιφερειακή πρωτοβουλία, ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η Ρωσία δεν επιδέχεται την ένταξη ορισμένων κρατών στους ευρωατλαντικούς θεσμούς.

Το έπαθλο από την επικράτηση στον Ψυχρό Πόλεμο ήταν η Ευρασία. Η εν λόγω περιοχή μετατράπηκε σε πεδίο ανταγωνισμού περιφερειακών δρώντων αλλά σταδιακά και εξω-περιφερειακών δρώντων, αφού τα συμφέροντα Ρωσίας - ΗΠΑ βρίσκονται σε τροχιά σύγκρουσης.

Οι ΗΠΑ ως επιδιαιτητής, δεν επιτρέπουν την λύση των σημαντικών ευρασιατικών ζητημάτων χωρίς την συμμετοχή τους ή με τρόπο αντίθετο προς τα συμφέροντα τους. Κάθε τι δε

που αφορά στην ανακατανομή ισχύος στην Ευρασιατική ήπειρο, θεωρείται από τις ΗΠΑ ως αποφασιστικής σημασίας για την παγκόσμια πρωτοκαθεδρία τους και την ιστορική κληρονομιά τους.

Λόγω των τεράστιων συμφερόντων που διακυβεύονται πλέον στην περιοχή της κεντρικής και νότιας Ευρασίας, μετά το κενό εξουσίας και ισχύος που δημιουργήθηκε από την σοβιετική κατάρρευση οι ΗΠΑ, πιστεύεται από πολλούς, ότι σπεύδουν με αποφασιστικό τρόπο να εκμεταλλευτούν τα τεράστια ενεργειακά αποθέματα και τον ορυκτό πλούτο της.

Επιπρόσθετα, έχει εν πολλοίς εκφραστεί ότι η ηγεμονία ή η πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ θα έχει και αυτή κάποια στιγμή ένα τέλος. Παρά ταύτα, ουδείς δεν μπορεί να εκτιμήσει ούτε την διάρκειά της ούτε ποια χώρα ή ποιος συνασπισμός δυνάμεων θα την αμφισβητήσει και ακόμη περισσότερο, ποιος και πότε θα εξοστρακίσει τις ΗΠΑ από την δυνατότητα να έχει λόγο στα παγκόσμια ενεργειακά δρώμενα.

Οι μελλοντικές παγκόσμιες ενεργειακές εξελίξεις, που δρομολογούνται σήμερα, αναμένεται να επηρεαστούν σοβαρά από τους μακροπρόθεσμους σκοπούς, τις επιδιώξεις, τις επιλογές, καθώς και τις κατευθύνσεις και προτεραιότητες της πολιτικής - στρατιωτικής ηγεσίας των ΗΠΑ - Ρωσία στον ενεργειακό τομέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣ ΑΥΤΗΣ

1.1 Σημασία-Σκοπός της διπλωματικής διατριβής

Το φαινόμενο του ενεργειακού ανταγωνισμού ανάμεσα στις χώρες ΗΠΑ και Ρωσία αποτελεί αντικείμενο ιδιαίτερου παγκοσμίου ενδιαφέροντος από την δεκαετία του 1980 και ειδικότερα την χρονική περίοδο που διανύουμε. Σκοπός της εργασίας είναι να παρουσιάσει τις πολιτικές, τις δράσεις και τις ενέργειες των μεγάλων ενεργειακών παιχτών, ΗΠΑ και Ρωσίας και τις επιπτώσεις των δράσεων τους στο παγκόσμιο γίγνεσθαι.

1.2 Δομή της παρουσίασης της Διπλωματικής Διατριβής

Στο πρώτο κεφάλαιο ο σκοπός και η σημασία-προστιθέμενη αξία της παρούσης εργασίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αποτυπώνεται η εικόνα, όσον αφορά τα ενεργειακά αποθέματα, στο παγκόσμιο ενεργειακό περιβάλλον.

Στο τρίτο κεφάλαιο δίνεται μία συνοπτική περιγραφή αμερικανικο-ρωσικού ανταγωνισμού υπό το πρίσμα της οικονομίας, του εμπορίου και της γεωπολιτικής.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αποτυπώνεται ο ηγεμονικός ρόλος των Η.Π.Α στον ενεργειακό τομέα και παρατίθεται η ενεργειακή της πολιτική.

Στο πέμπτο κεφάλαιο καταγράφεται η ενεργειακή πολιτική της Ρωσίας και ο ρόλος που διεκδικεί στην ενεργειακή αρένα.

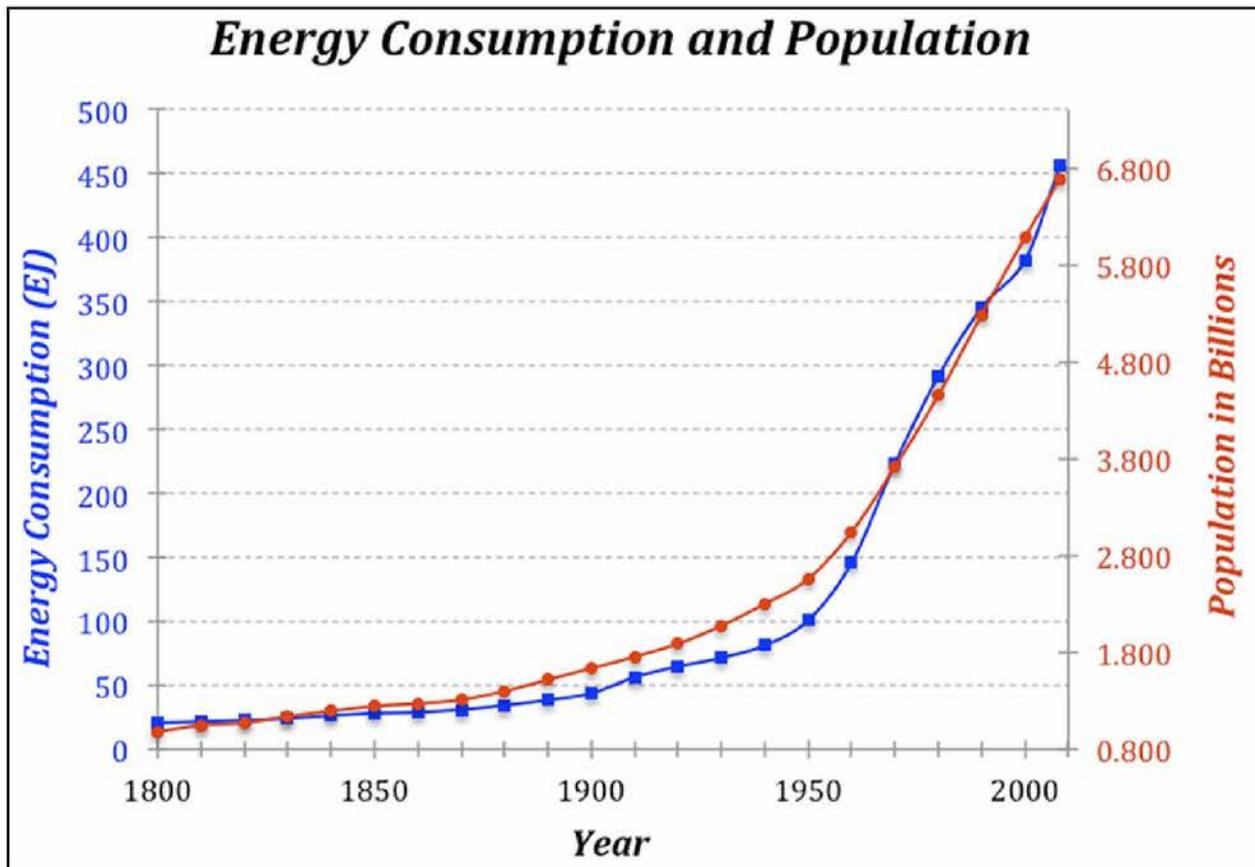
Το έκτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην διαμάχη που εκτυλίσσεται στον ενεργειακό τομέα ανάμεσα στις Η.Π.Α. και Ρωσία και στην προσπάθεια του ενός για επικράτηση επί του άλλου.

Στο έβδομο κεφάλαιο παρουσιάζονται κάποια συμπεράσματα τόσο από τον εν γένει ανταγωνισμό των ΗΠΑ-Ρωσίας όσο και ειδικότερα από τον ενεργειακό τομέα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Γενικά Στοιχεία Αναγκών Πετρελαίου

Το πετρέλαιο είναι η κύρια πηγή ενέργειας για τον πλανήτη. Ταυτόχρονα, ο παγκόσμιος πληθυσμός έχει αυξηθεί και η σχετική βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ανθρώπων έχει αυξήσει την ανθρώπινη ευημερία και ως εκ τούτου είχε ως αποτέλεσμα να λάβει χώρα μία μεγάλη αύξηση της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας (Xu et al., 2018, 94). Στην ακόλουθη Εικόνα, παρουσιάζεται η πληθυσμιακή εξέλιξη σε σχέση με την κατανάλωση ενέργειας (Morand, S., & Lajaunie, C. 2017, 150).

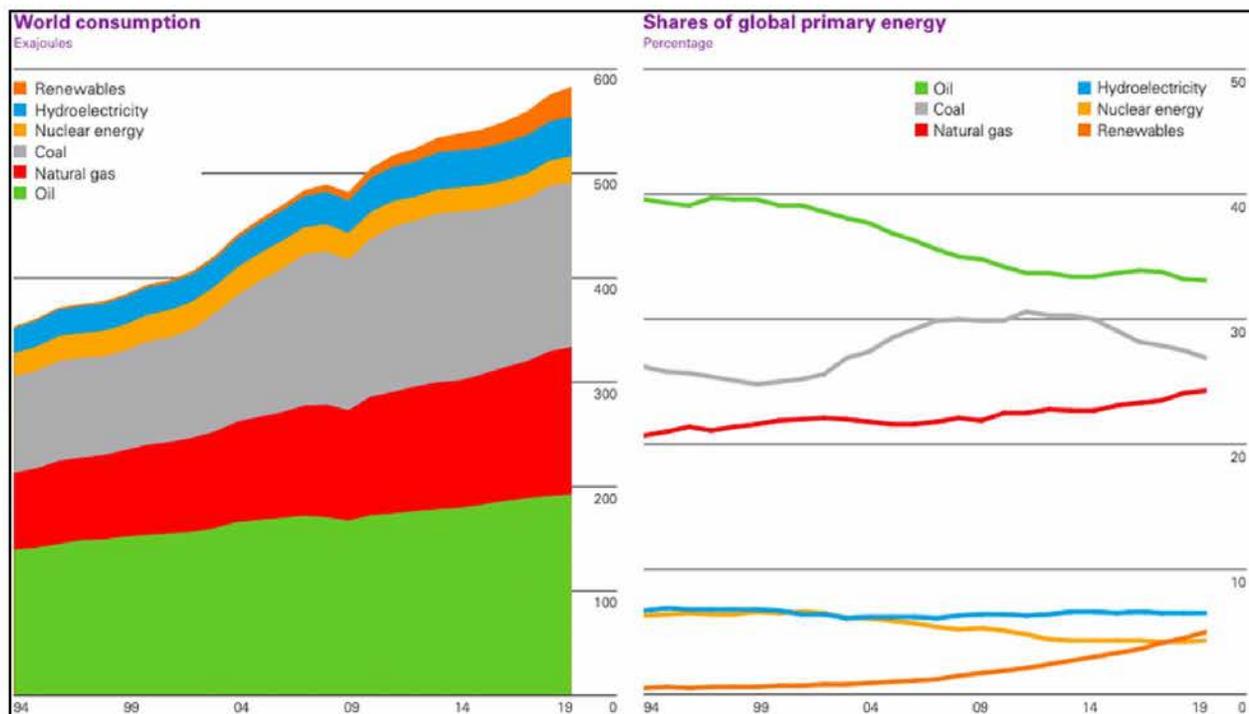

Εικόνα 2-1: Πληθυσμιακή Εξέλιξη σε Σχέση με την Κατανάλωση Ενέργειας

Πηγή:

<https://www.e-education.psu.edu/earth104/sites/www.e-education.psu.edu.earth104/files/Unit2/Mod8/Earth104Mod8Fig5.png>

Οι κύριες πηγές ενέργειας στον κόσμο παραμένουν τα ορυκτά καύσιμα. Το μερίδιο του άνθρακα που σημείωσε μεγάλη πτώση το 2018, το μερίδιο του πετρελαίου που μειώνεται κατά 3%, καθώς και το μερίδιο του φυσικού αερίου που έχει σταθερά ανοδική ζήτηση, εξυπηρετούν περισσότερο από το 80% των παγκόσμιων ενεργειακών αναγκών (British Petroleum, 2019, 6). Στην ακόλουθη Εικόνα, παρουσιάζεται το μερίδιο συμμετοχής ανά καύσιμο στην παγκόσμια κατανάλωση ενέργειας.

Εικόνα 2-2: Μερίδιο Συμμετοχής ανά Καύσιμο στην Παγκόσμια Κατανάλωση Ενέργειας

Πηγή:

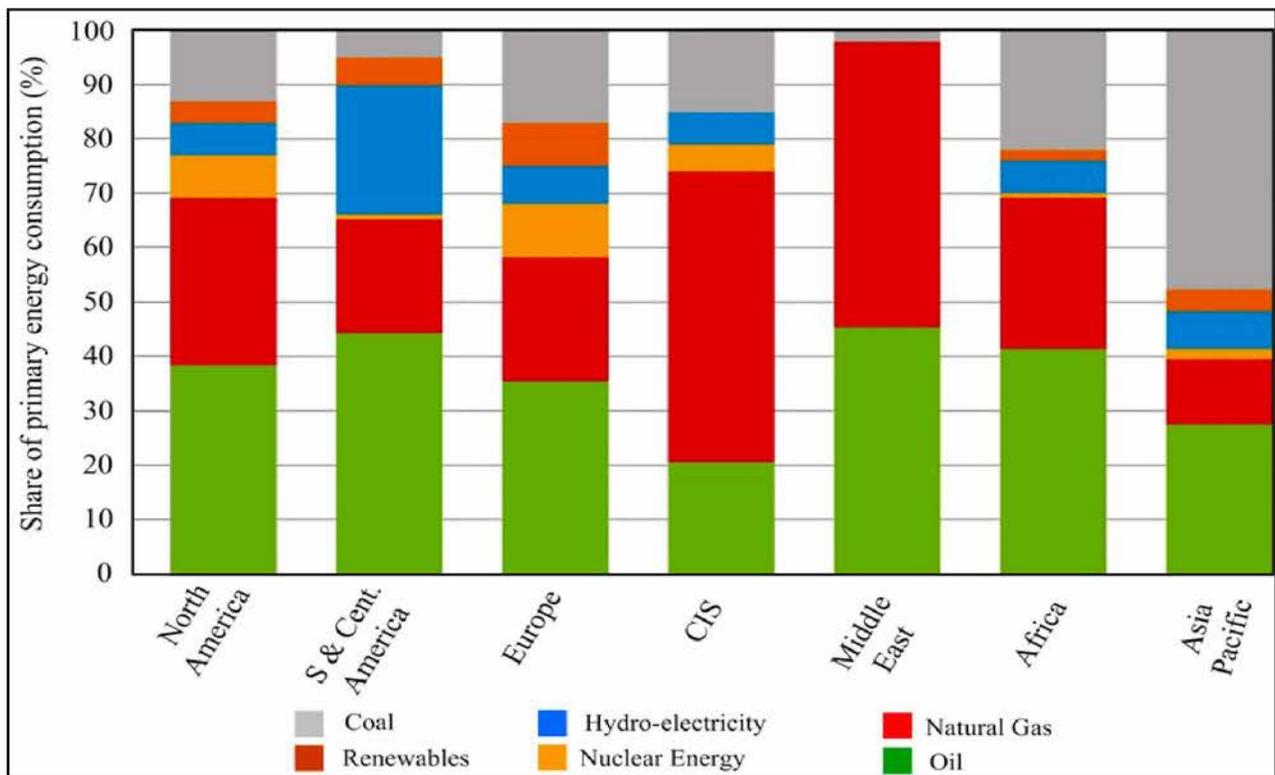
<https://www.researchgate.net/profile/Emrah-Dogan-2/publication/349142846/figure/fig1/AS:989316952113153@1612882950251/World-Energy-Consumption-and-Share-of-Global-Primary-Energy-1994-2019.ppm>

Το πετρέλαιο χρησιμοποιείται από την ανθρωπότητα από τα πρώτα χρόνια, όπως αναφέρεται στη Βίβλο (Hunter et al, 2015, 6), όπου ο Νώε πριν την έλευση του κατακλυσμού επάλειψε την Κιβωτό με κάποιο υλικό ασφαλτικής σύστασης. Επιπρόσθετα, το 480 π.Χ., ο ιστορικός Ηρόδοτος αναφέρει στις «ΙΣΤΟΡΙΕΣ» πως στη Ζάκυνθο και συγκεκριμένα στην τοποθεσία Κερί, γινόταν ανάβλυση πετρελαίου (ΝΙΚΟΛΑΟΥ Κ. 2001, 1214)] και μετέπειτα

στην σύγχρονη ιστορία της Ελλάδας υπάρχουν αρκετές βιβλιογραφικές αναφορές για ενδείξεις υδρογονανθράκων στην Δυτική Ελλάδα (Γεωργαλάς 1922, σ.5, 1937, σ.71), (Καρακίτσιος - Ρηγάκης 1996, 59).

Ωστόσο, και στη Μεσοποταμία κοντά στην πόλη Χιτ του Ευφράτη ποταμού, οι Σουμέριοι, οι Ασύριοι και οι Βαβυλώνιοι, πριν από τουλάχιστον 5.000 χρόνια, εκμεταλλεύοντουσαν τις μεγάλες επιφανειακές διαρροές πετρελαίου της περιοχής (Bilkadi, 1984).

Όπως φαίνεται στην ακόλουθη Εικόνα, το 2018 η κατανάλωση πετρελαίου της Ασίας, της Ωκεανίας και της Βόρειας Αμερικής άγγιξε περίπου το 60% της παγκόσμιας κατανάλωσης πετρελαίου. Η συντριπτική πλειοψηφία των γαιανθράκων χρησιμοποιήθηκε για παραγωγή ενέργειας στην Ασία και σχεδόν τα δύο τρίτα της πυρηνικής ενέργειας, παγκοσμίως, παράχθηκαν στην Βόρεια Αμερική (Li, 2018).

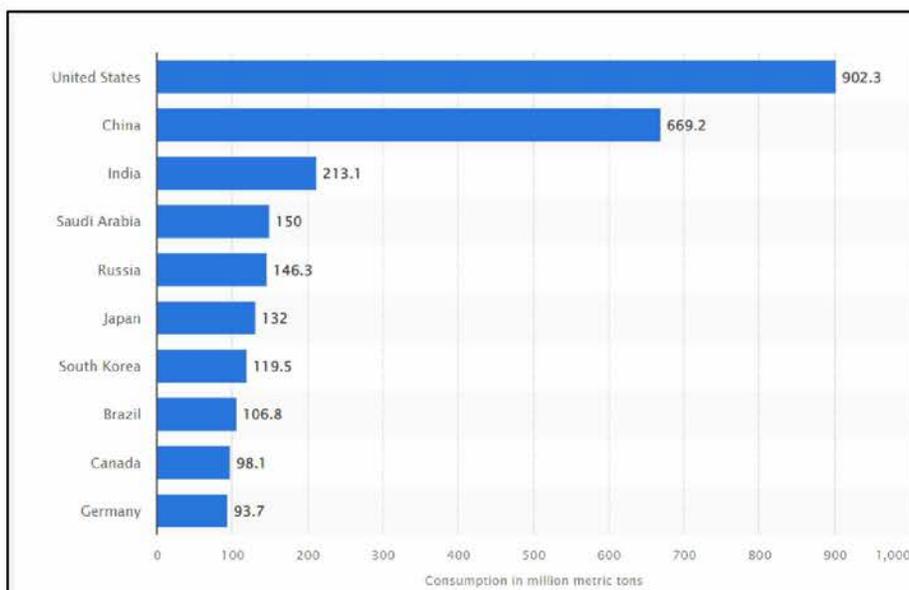

Εικόνα 2-3: Παγκόσμια Κατανάλωση Ενέργειας ανά Περιοχή

Πηγή:

<https://www.researchgate.net/publication/354394129/figure/fig2/AS:1065213440831488@1630978083978/Region-wise-primary-energy-consumption-by-fuel-around-the-globe-15.ppm>

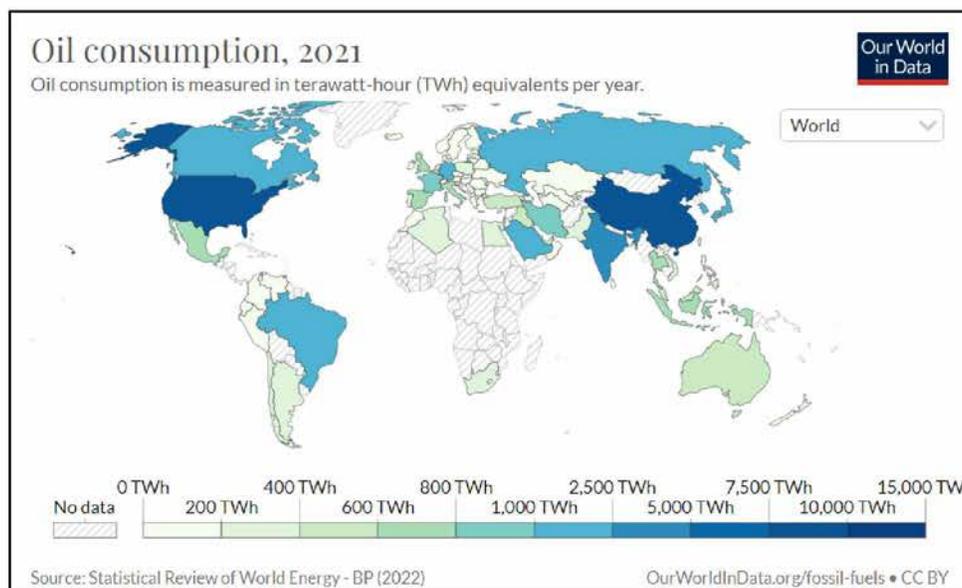
Αναφορικά με την κατανάλωση πετρελαίου σε επίπεδο χωρών, παρουσιάζονται οι επόμενες δυο Εικόνες. Αξίζει να σημειωθεί πως η Κίνα είναι η δεύτερη χώρα σε κατανάλωση πετρελαίου, ενώ κατατάσσεται σε υψηλή θέση κατανάλωσης ανά κάτοικο, εξαιτίας του εξαιρετικά μεγάλου πληθυσμού της.

Εικόνα 2-4: Παγκόσμια Κατανάλωση Ενέργειας ανά Χώρα

Πηγή:

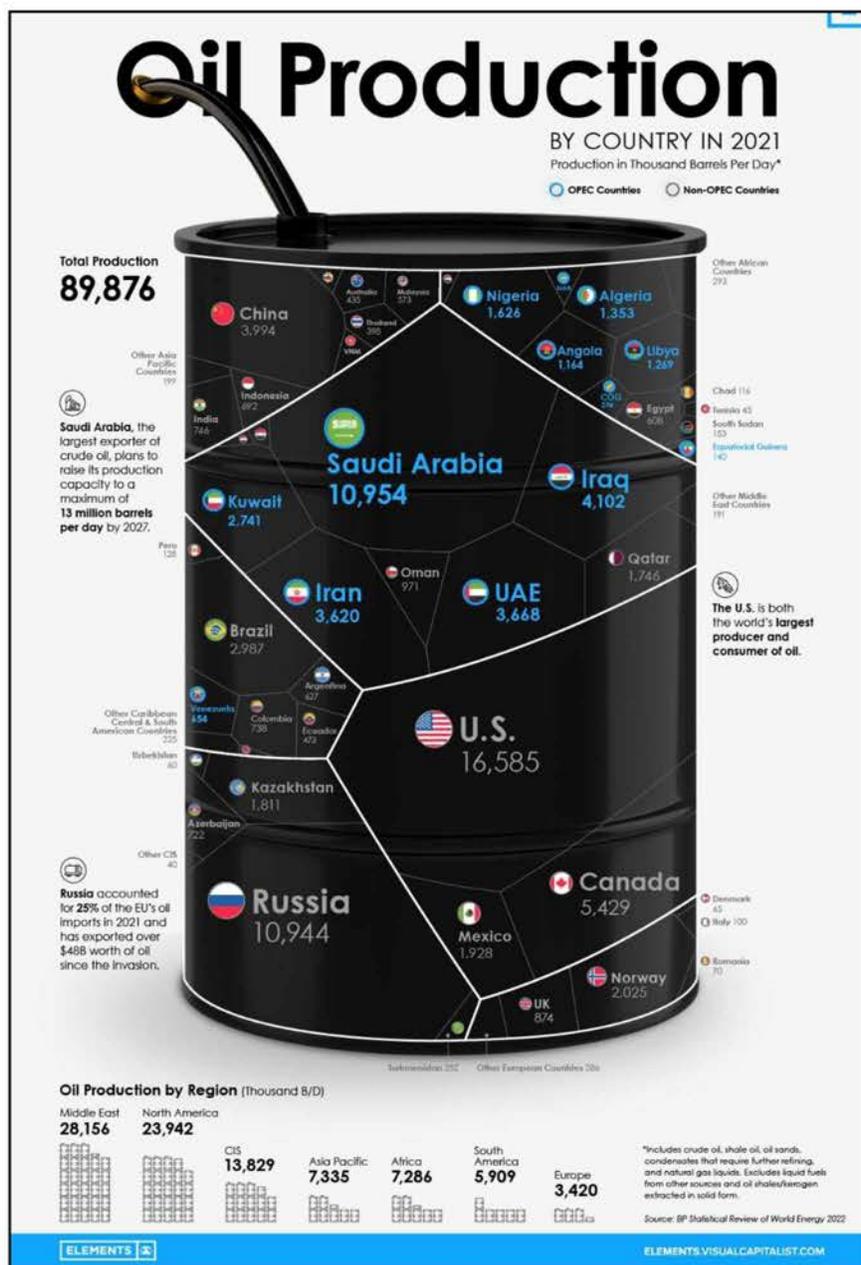
<https://www.statista.com/statistics/264768/top-countries-based-on-petroleum-consumption/>

Εικόνα 2-5: Παγκόσμιος Χάρτης Κατανάλωσης Ενέργειας

Πηγή: <https://ourworldindata.org/grapher/oil-consumption-by-country>

Τέλος, όπως γίνεται αντιληπτό από την ανάγνωση της ακόλουθης Εικόνας, η μεγαλύτερη παραγωγή πετρελαίου σε παγκόσμια κλίμακα λαμβάνει χώρα στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, την στιγμή κατά την οποία η μέγιστη κατανάλωση αφορά την διαρκώς και με ταχύτατους ρυθμούς αναπτυσσόμενη οικονομία της Ασίας (Agboola et al, 2021, 7).

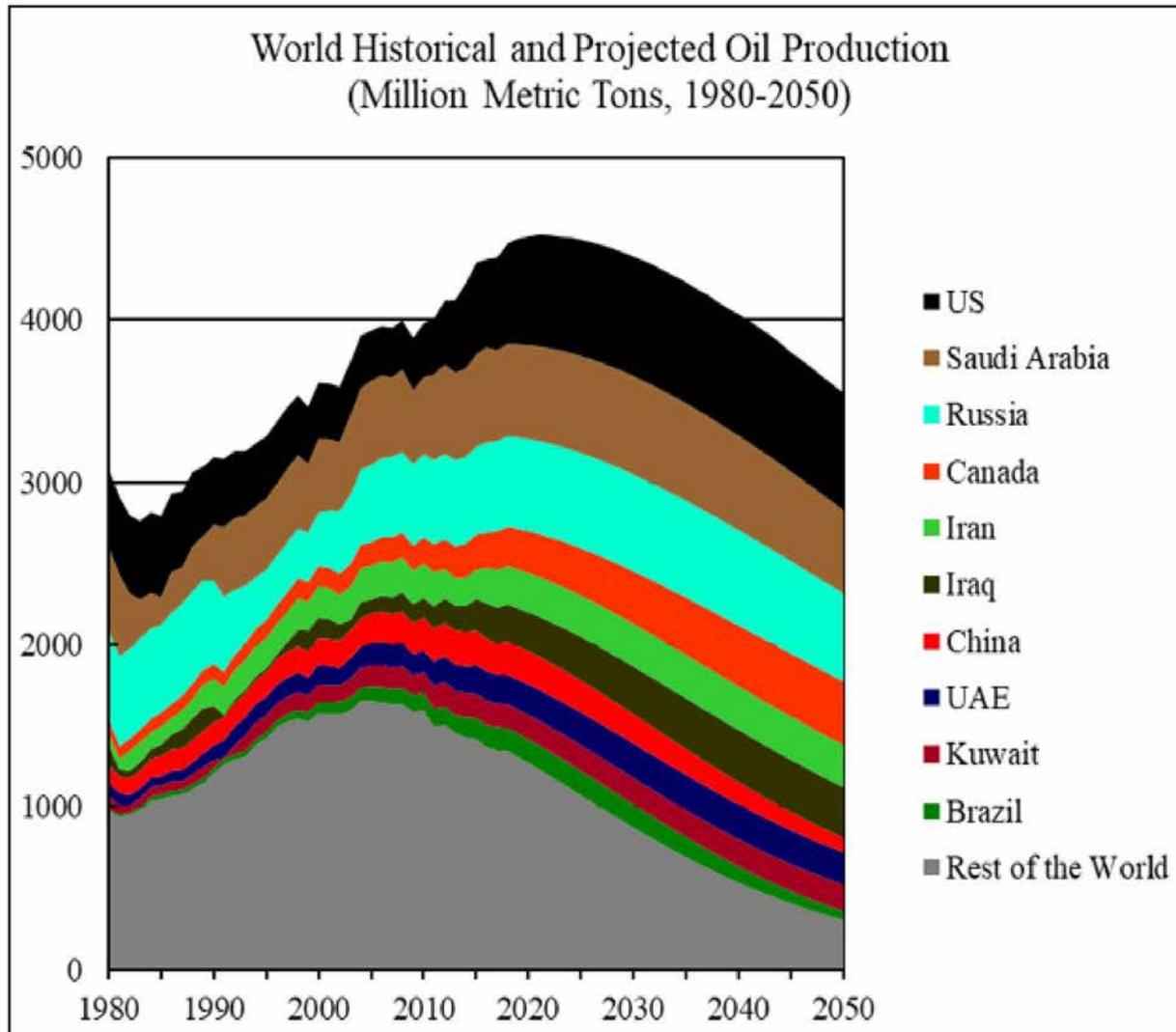

Εικόνα 2-6: Παγκόσμιος Χάρτης Χωρών Παραγωγής Πετρελαίου

Πηγή:

<https://www.visualcapitalist.com/wp-content/uploads/2022/07/largest-oil-producers-in-2021-by-country.jpg>

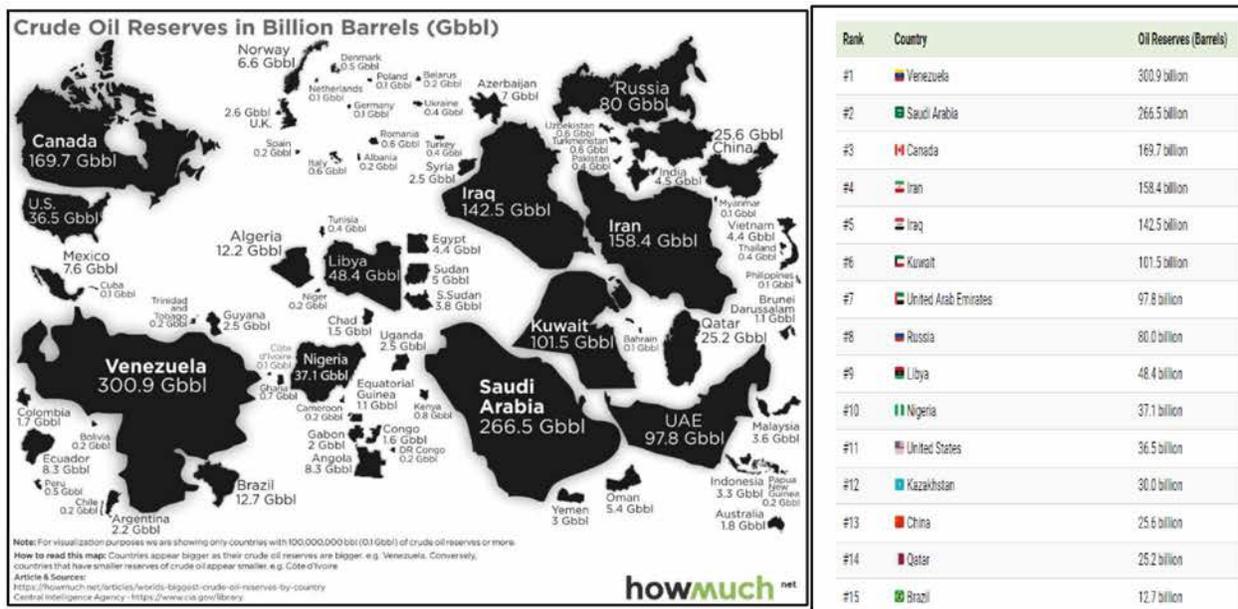
Στην ακόλουθη Εικόνα, αποτυπώνεται η εξέλιξη της παραγωγής πετρελαίου των δέκα μεγαλύτερων πετρελαιοπαραγωγών χωρών από το 1980 μέχρι και το 2018 και η εκτιμώμενη πτωτική της πορεία μέχρι το 2050 (Alden et al, 2009, 4).

Εικόνα 2-7: Παγκόσμια Παραγωγή Πετρελαίου (198-2018, με πρόβλεψη μέχρι το 2050)

Πηγή: https://static.seekingalpha.com/uploads/2018/7/27/saupload_blog180725r_thumb1.png

Στον χάρτη που παρουσιάζεται στην ακόλουθη Εικόνα, καταδεικνύονται οι ποσότητες των επιβεβαιωμένων αποθεμάτων πετρελαίου σε όλο τον κόσμο για το 2018. Παρατηρείται, ότι τα μεγαλύτερα αποθέματα εντοπίζονται στις χώρες της Σαουδικής Αραβίας και της Βενεζουέλας.

Εικόνα 2-8: Χάρτης με Επιβεβαιωμένα Αποθέματα Πετρελαίου των Χωρών σε εκ. βαρέλια

Πηγή: <https://www.visualcapitalist.com/wp-content/uploads/2019/03/worlds-biggest-crude-oil-reserves-by-country-1.jpg>

2.2. Ενεργειακός Πλούτος στην Υποσαχάρια Αφρική

Η ενέργεια και οι διάφορες μορφές που αυτή παρουσιάζει, κατέχουν πρωταρχική και σημαίνουσα βαρύτητα στην ατζέντα των περισσότερων αναπτυσσόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών, στην διαρκή προσπάθεια για ανάπτυξή τους. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός που σε λίγο περισσότερο από μια δεκαετία η Κίνα έγινε από κυρίαρχη ασιατική χώρα εξαγωγής πετρελαίου, η δεύτερη μεγαλύτερη σε κατανάλωση και η τρίτη στην παγκόσμια εισαγωγή (International Energy Agency, 2022, 161).

Στο υπέδαφος της Αφρικής κείτονται πλούσιοι φυσικοί πόροι, με πολλούς από τους οποίους να τυγχάνουν μη εκμεταλλευσιμότητας. Συγκεκριμένα μιλώντας δε στην υποσαχάρια Αφρική συναντάμε μεγάλα ενεργειακά κοιτάσματα (πετρέλαιο, άνθρακας, ουράνιο), άλλα και μία μεγάλη ποικιλία ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ηλιακή, υδροηλεκτρική, αιολική,

γεωθερμική) ικανά να ικανοποιήσουν τις εγχώριες ανάγκες για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα (International Energy Agency, 2022).

Η παραγωγή πετρελαίου στην υποσαχάρια Αφρική έχει φτάσει να διπλασιαστεί από το 1990, πετυχαίνοντας την εξαγωγή 6,2 εκατομμυρίων βαρελιών ημερησίως το 2011, πριν υποχωρήσει στα 5,7 εκατομμύρια βαρέλια σε ημερήσια βάση το 2013.

Επιπρόσθετα η παραγωγή φυσικού αερίου στην εν λόγω περιοχή αυξήθηκε από 7 δις κυβικά μέτρα το 1990 σε 58 δις κυβικά μέτρα το 2012, έχοντας μία μικρή αλλά αυξανόμενη συνεισφορά στην παγκόσμια παροχή φυσικού αερίου. Η παραγωγή που διατίθεται στην αγορά είναι πενταπλάσια από το 2000, κυρίως από τη Νιγηρία, η οποία τώρα έχει έξι μονάδες παραγωγής υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG), αλλά και από την Ισημερινή Γουινέα και την Αγκόλα, οι οποίες προσχώρησαν στις τάξεις των παγκόσμιων εξαγωγών LNG το 2007 και 2013 αντίστοιχα.

2.3 Ενεργειακός Πλούτος στην Ασία

Στην Ασία απαντώνται πέντε εκ των οκτώ δεδηλωμένων πυρηνικών δυνάμεων (κατ' αλφαβητική σειρά, Βόρειος Κορέα, Ινδία, Κίνα, Πακιστάν, Ρωσία,) δύο εκ των οποίων είναι δρώντες σε πλανητικό επίπεδο και κατέχουν μόνιμες θέσεις στο Συμβούλιο Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Μία επιπλέον χώρα εκ των ανωτέρω (Ινδία) έχει βλέψεις περιφερειακής υπερδύναμης. Οι χώρες της Βορειοανατολικής Ασίας, συνολικά, έχουν γνωρίσει κορυφαία οικονομική ανάπτυξη παγκοσμίως τις δύο τελευταίες δεκαετίες. Μαζί με αυτή την ανάπτυξη υπήρξαν τεράστιες αυξήσεις στη χρήση ενεργειακών (και άλλων) πόρων, ιδιαίτερα των ορυκτών καυσίμων (Hippel, 2011, 6710). Η Κεντρική Ασία αντιπροσωπεύει σήμερα ένα από τα παγκόσμια τελευταία μεγάλα σύνορα για γεωλογική έρευνα και ανάλυση, προσφέροντας ευκαιρίες για ανακάλυψη, παραγωγή, μεταφορά και διύλιση τεράστιων ποσοτήτων πετρελαίου και φυσικού αερίου. Η Κεντρική Ασία είναι πλούσια σε υδρογονάνθρακες, με κυρίαρχο το αέριο ως ενεργειακό καύσιμο. Το Τουρκμενιστάν και το Ουζμπεκιστάν, ειδικότερα, είναι άξιες λόγω όσον αφορά τους πόρους φυσικού αερίου, ενώ το Καζακιστάν είναι ο κύριος παραγωγός πετρελαίου (Dorian, 2005, 544).

2.3.1 Ενεργειακός Πλούτος στην Κίνα

Η ετήσια αναφορά για τις πηγές ορυκτού πλούτου κι ενεργειακών αποθεμάτων στην Κίνα (The China Mining Resources Report 2021), δημοσιοποιήθηκε στην διάρκεια των εργασιών μιας διάσκεψης για τα κινεζικά ορυχεία που πραγματοποιείται στην πόλη Τιαντζίν. Σύμφωνα με την αναφορά αυτή, τα θαλάσσια αποθέματα φυσικού αερίου της Κίνας σε υδάτινη μορφή, εκτιμώνται στα 80 δισεκατομμύρια τόνους, ισοδύναμου πετρελαίου. Στην ίδια αναφορά, σημειώνεται ότι τα πιθανά αποθέματα πετρελαίου της Κίνας, ανέρχονται σε 125,7 δισεκατομμύρια τόνους, ενώ από τις ποσότητες αυτές τα 30,1 δισεκατομμύρια τόνους είναι αξιοποιήσιμα. Τα αποθέματα φυσικού αερίου καταγράφονται στα 90 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα, ενώ από αυτά είναι αξιοποιήσιμα τα 50 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα. Τα αποθέματα φυσικού αερίου από σχιστόλιθο βρίσκονται σε βάθος 4.500 μέτρων και υπολογίζονται σε 122 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα. Τα αποθέματα μεθανίου σε υπόστρωμα άνθρακα βρίσκονται σε βάθος 2.000 μέτρων κι ανέρχονται στα 30 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα (Caineng et al, 2013, 23).

2.3.2 Ενεργειακός Πλούτος στο Αφγανιστάν

Το Αφγανιστάν είναι πάμφτωχη χώρα, πλην όμως έχει πλούσιο υπέδαφος σε ορυκτό πλούτο η αξία του οποίου εκτιμάται σε 3 τρισεκατομμύρια δολάρια τουλάχιστον. Ίσως για αυτό το ημι-φεουδαρχικό ακόμη Αφγανιστάν έμελλε να γίνει περιζήτητο γεωστρατηγικό πiónι στους ανταγωνισμούς των εκάστοτε μεγάλων δυνάμεων (Kingston, 1990, 1).

Το αμερικανικού υπουργείου Άμυνας περιέγραφε το 2010 το Αφγανιστάν ως «τη Σαουδική Αραβία του λιθίου, που σημαίνει πως θα μπορούσε να είναι ζωτικής σημασίας για την παγκόσμια προσφορά του μετάλλου μπαταρίας όπως η χώρα της Μέσης Ανατολής για το αργό πετρέλαιο».

2.4 Πλανητικό Θησαυροφυλάκιο Φυσικών Πόρων στην Αρκτική

Τα τελευταία χρόνια, η Αρκτική έχει μπει στο στόχαστρο της διεθνούς κοινότητας λόγω της εξάντλησης των ενεργειακών κοιτασμάτων ως “παρθένα” αποθήκη σημαντικών ανεκμετάλλευτων αποθεμάτων υδρογονανθράκων (Gautier et al, 2009).

Η ενεργειακή αποθεματική κατάσταση στις δεκαετίες του '80 και '90 επέτρεπε στα παγκόσμια κέντρα αποφάσεων να παραμερίσουν ή τουλάχιστον να καθυστερήσουν τις αποφάσεις τους για προσπάθεια εκμετάλλευσης του ενεργειακού πλούτου της Αρκτικής, με το πρόσχημα της προστασίας του περιβάλλοντος, πλην όμως η μείωση των παγκοσμίων αποθεμάτων, στα τέλη της δεκαετίας του '90, καθώς και η ραγδαία πρόοδος της τεχνολογίας εξόρυξης, οδήγησαν τα ενδιαφερόμενα κράτη να υιοθετήσουν διαφορετικές πολιτικές για την Αρκτική.

Στο υπέδαφος της Αρκτικής εκτιμάται ότι υπάρχουν:

- Το 1/4 των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου.
- Εκατοντάδες δις βαρέλια αργού πετρελαίου.
- Τετράκις εκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου.
- Αφθονία αρκετών πολύτιμων λίθων πχ *διαμάντια, κ.ά*, μεταλλευμάτων πχ *νικέλιο, παλλάδιο, πλατίνα, κοβάλτιο, βολφράμιο, ψευδάργυρο κ.ά*), καθώς και ένας τεράστιος αλιευτικός πλούτος.

Ειδικότερα, σύμφωνα με πρόσφατες επιστημονικές έρευνες εκτιμάται, ότι στον Αρκτικό Κύκλο βρίσκονται περισσότερο από το 25% των μη εκμεταλλεύσιμων αποθεμάτων του πλανήτη σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Επιπλέον, στο υπέδαφος της Αρκτικής κατά πάσα πιθανότητα εντοπίζονται μεταλλεύματα, σιδηρομεταλλεύματα, καθώς επίσης και πολύτιμοι λίθοι. Με σημερινές εκτιμήσεις, η αξία τους ανέρχεται σε αμύθητα ποσά δολαρίων.

Εντούτοις, οι δύσκολες συνθήκες που επικρατούν στο αρκτικό περιβάλλον, οι τεχνολογικές δυσκολίες καθώς και η χαμηλή τιμή του πετρελαίου συνέβαλαν στη μείωση των περαιτέρω αποστολών έρευνας στις παραλιακές περιοχές (ενδεχόμενο ύπαρξης περισσότερου ανεξερεύνητου πλούτου).

Ο τεράστιος αλιευτικός πλούτος και η ιδιαίτερη ναυτιλιακή αξία της Αρκτικής αναβαθμίζουν ακόμη περισσότερο τη γεωστρατηγική της σημασία, καθιστώντας την πιο ελκυστική, όχι μόνο για τα συνοριακά κράτη αλλά και για άλλες έτερες χώρες, που προσπαθούν να καλύψουν τις ενεργειακές τους ανάγκες και να προωθήσουν τα συμφέροντα τους.

2.4.1 Φυσικό Αέριο στην Αρκτική

Εκτιμάται ότι το 1/3 των παγκόσμιων, που απομένουν να ανακαλυφθούν, αποθεμάτων του φυσικού αερίου βρίσκεται βορείως του Αρκτικού Κύκλου, μερίδιο των οποίων διεκδικούν τα προσκείμενα στον Αρκτικό Ωκεανό κράτη.

Σύμφωνα με επιστημονικές εκτιμήσεις, τα δύο τρίτα του ανεξερεύνητου αερίου της Αρκτικής εντοπίζονται σε μόνο τέσσερις περιοχές: τη Νότια Θάλασσα Κάρα (39%), τη Βόρεια και Νότια Λεκάνη του Μπάρεντς και την Πλατφόρμα της Αλάσκας. Το μεγαλύτερο μέρος αυτών των κοιτασμάτων ανήκει στη Ρωσία. Τα ανεξερεύνητα κοιτάσματα φυσικού αερίου συγκεντρώνονται σε τρεις βασικές περιοχές, τη λεκάνη της Δυτικής Σιβηρίας, τη λεκάνη ανατολικά της θάλασσας του Μπάρεντς και την Αλάσκα.

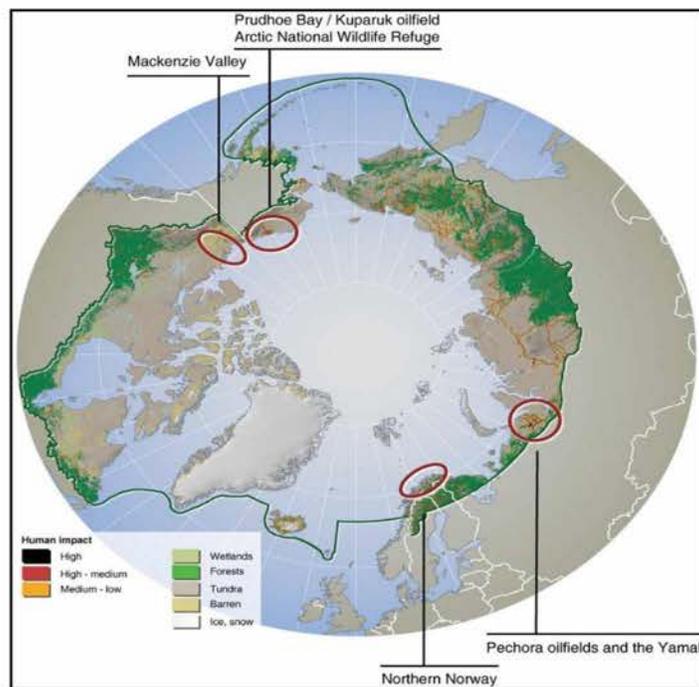
Αναφορικά με τα ήδη γνωστά κοιτάσματα παρατηρούνται 61 τεράστια πεδία φυσικού αερίου και πετρελαίου κυρίως στη Ρωσία, την Αλάσκα, τον Βορειοδυτικό Καναδά και τη Νορβηγία. Από τα παραπάνω πεδία, τα δεκαπέντε είναι ανενεργά (έντεκα στο Καναδά, δύο στη Ρωσία και δύο στη Νορβηγία), τα τριάντα-τρία βρίσκονται στη Ρωσική επικράτεια (λεκάνη Δυτικής Σιβηρίας), έξι βρίσκονται στην Αλάσκα, έντεκα στο Καναδά και ένα στη Νορβηγία. Τέλος, περισσότερα από τετρακόσια πεδία πετρελαίου και φυσικού αερίου, που περιέχουν 40 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου, 1.136 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια φυσικού αερίου και 8 δισεκατομμύρια βαρέλια φυσικού αερίου σε υγρή μορφή, έχουν εντοπιστεί παραλιακά στα Βόρεια του Αρκτικού κύκλου κυρίως στη λεκάνη της Δυτικής Σιβηρίας (Ρωσία) και στη Βόρεια πλαγιά της Αλάσκας.

2.4.2 Πετρελαϊκά Κοιτάσματα στην Αρκτική

Η ευρύτερη περιοχή της Αρκτικής είναι εξαιρετικά πλούσια σε κοιτάσματα πετρελαίου γεγονός που την καθιστά πόλο έλξης για πολλά κράτη. Σύμφωνα με έρευνες εκτιμάται πως η Αρκτική διαθέτει το 13% σε πετρέλαιο των συνολικών αποθεμάτων παγκοσμίως. Χαρακτηριστικά, υπολογίζονται 90 δις βαρέλια ισοδυνάμων πετρελαίου. Η μεγαλύτερη ποσότητα κοιτασμάτων πετρελαίου βρίσκεται στη Ρωσική επικράτεια, στην Αλάσκα, τον Καναδά και τη Γροιλανδία. Επιπλέον, εικάζεται πως η περιοχή της Ευρασίας κατέχει το 63% στη βάση πόρων του Αρκτικού Κύκλου ενώ η Βόρειος Αμερική το 36%.

Η Αρκτική αποτελεί πλούσια γεωγραφική περιοχή εξόρυξης πετρελαίου, καθώς εκτιμάται ότι περιέχει περίπου 256 δισεκατομμύρια βαρέλια στο υπέδαφός της. Επίσης, εκτιμάται ότι η Αρκτική κρύβει το 3% με 4% των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων που απομένει να ανακαλυφθούν στον κόσμο. Δεδομένης της παγκόσμια ζήτησης σε πετρέλαιο, η οποία κυμαίνεται στα περίπου 30 δισεκατομμύρια βαρέλια το χρόνο, καθιστά την εξόρυξη των επίμαχων απομακρυσμένων κοιτασμάτων της Αρκτικής άκρως ελκυστική και επικερδή δραστηριότητα για της παράκτιες ή μη χώρες του αρκτικού κύκλου.

Στην παρακάτω Εικόνα διακρίνονται τα κυριότερα σημεία εστίασης εξόρυξης κοιτασμάτων πετρελαίου στην περιοχή της Αρκτικής στην κοιλάδα Mackenzie (Καναδάς), στον κόλπο Prudhoe και Kuparuk (Αλάσκα), στη θάλασσα Barents, (Βόρεια Νορβηγία), καθώς και στις περιοχές σε Pechora και Yamal (Ρωσία).

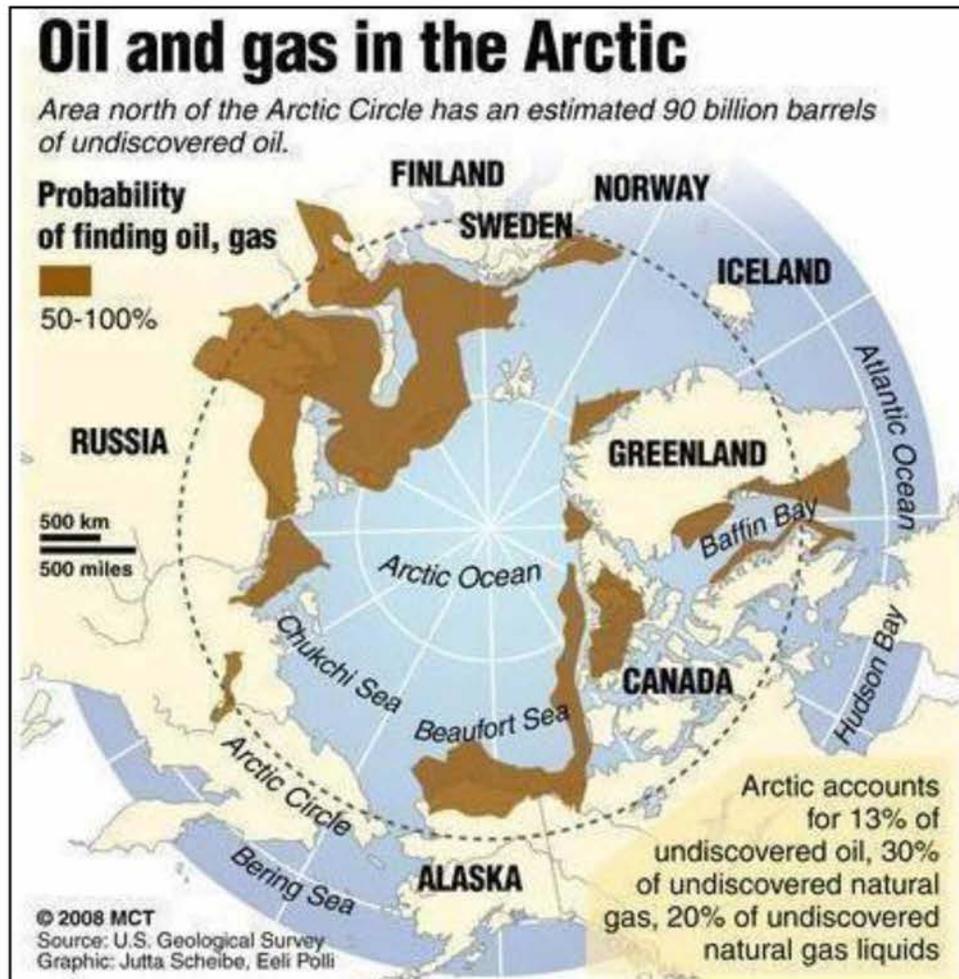

Εικόνα 2-9 Αρκτική Ζώνη (Central Intelligence Agency)

Πηγή: https://live.staticflickr.com/459/32241367911_78f972b035_b.jpg

Επιπροσθέτως, σύμφωνα με την έρευνα περισσότερο από το 70% των ανεξερεύνητων κοιτασμάτων πετρελαίου της Αρκτικής υπολογίζεται πως βρίσκεται σε 5 περιοχές και συγκεκριμένα την Αλάσκα, τη Αμερικανο-ασιατική λεκάνη, τη λεκάνη ανατολικά της θάλασσας του Μπάρεντς, τη λεκάνη στα ανατολικά της Γροιλανδίας και τη λεκάνη δυτικά της Γροιλανδίας και ανατολικά του Καναδά. Η Βορειοαμερικανική πλευρά της Αρκτικής υπολογίζεται πως

διαθέτει το 65% των ανεξερεύνητων κοιτασμάτων πετρελαίου με την Αλάσκα να έχει τα μεγαλύτερα αποθέματα της τάξεως των 30 δισεκατομμυρίων βαρελιών, την Αμερικανο-ασιατική λεκάνη (βόρεια του Καναδά) με 9,7 δισεκατομμυρίων βαρέλια και το Ανατολικό ρήγμα της Γροιλανδίας με 8,9 δισεκατομμυρίων βαρέλια ενώ συνολικά και οι τρεις μαζί θεωρείται πως διαθέτουν περίπου 48,6 δισεκατομμυρίων βαρέλια, δηλαδή το 55% των συνολικών κοιτασμάτων.

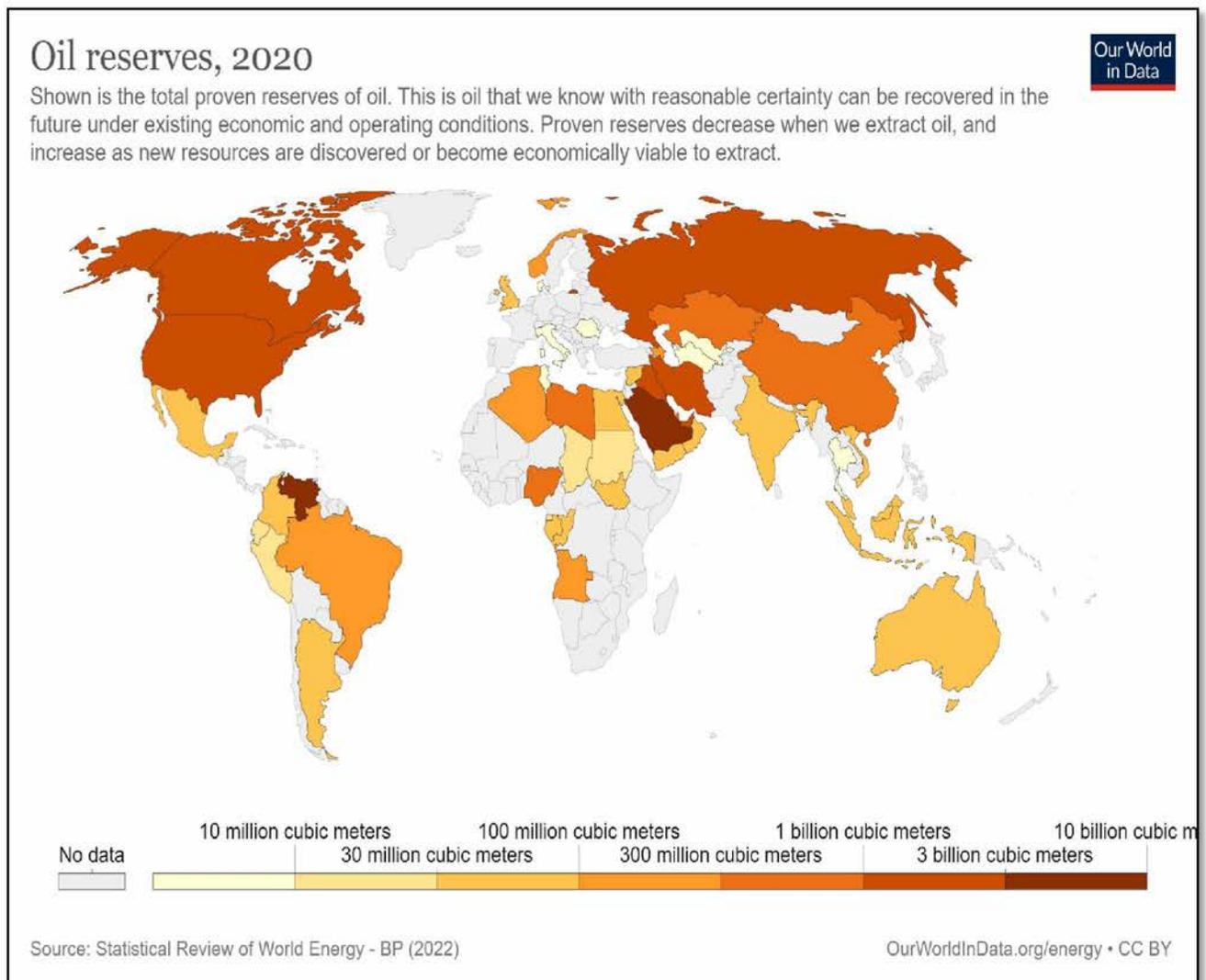

Εικόνα 2-10 Κοιτάσματα υδρογονανθράκων στην Αρκτική

Πηγή: <https://i.pinimg.com/564x/93/cd/29/93cd290dda22ff5b500b2c32601a2f60.jpg>

Η εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου της περιοχής της Αρκτικής θα προκαλέσει αριθμό σοβαρών προβλημάτων π.χ. διατάραξη του οικοσυστήματος των ψαριών, μόλυνση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, διατάραξη της ομαλής ζωής των ιθαγενών πληθυσμών.

Στην επόμενη Εικόνα που ακολουθεί, παρατίθενται ο παγκόσμιος χάρτης των περιοχών, όπου υπάρχουν κοιτάσματα πετρελαίου και φαίνεται ξεκάθαρα ότι οι συνορεύουσες με την Αρκτική χώρες, σχεδόν όλες, κατέχουν σημαντική θέση στο παγκόσμιο σύστημα παραγωγής (και εκμετάλλευσης) υγρών υδρογονανθράκων¹.

Εικόνα 2-11 Παγκόσμια Κοιτάσματα Υδρογονανθράκων

Πηγή: <https://ourworldindata.org/grapher/oil-proved-reserves>

¹ Είναι χαρακτηριστικό ότι οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες και η αντίστοιχη παραγωγή τους στον ευρωπαϊκό χώρο είναι πολύ μικρές σε σχέση με τις ανάγκες της κατανάλωσης, με μόνο την Νορβηγία και την Βρετανία να κατέχουν κάποια ικανή δυναμικότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : ΠΕΔΙΑ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΗΠΑ - ΡΩΣΙΑΣ

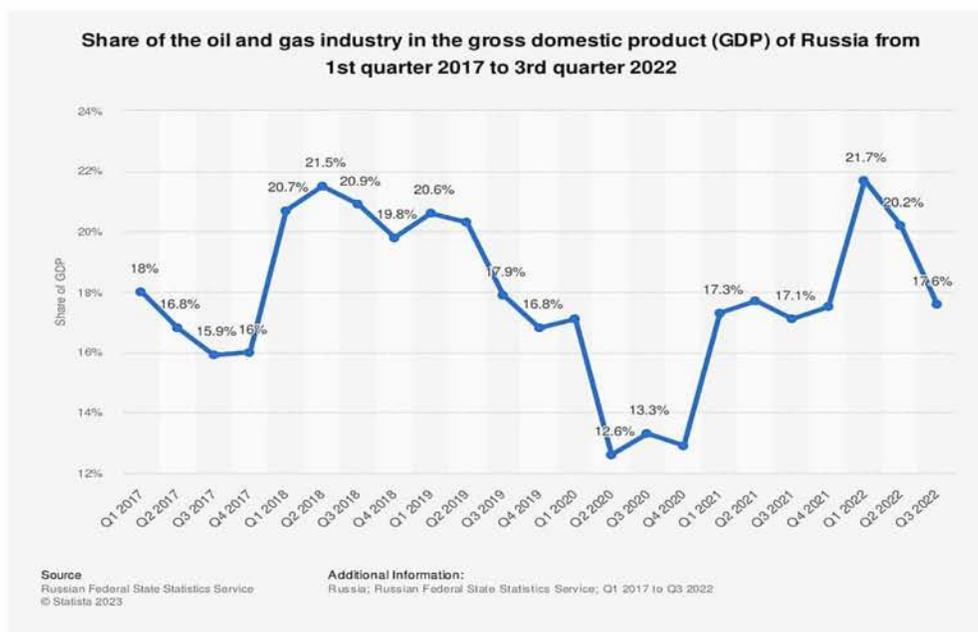
3.1 Ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας στην οικονομική του διάσταση

Το έτος 2021 στην παγκόσμια κατάταξη με βάση το ονομαστικό ΑΕΠ, η Ρωσία τοποθετήθηκε μεταξύ της Νότιας Κορέας και της Αυστραλίας ως η ενδέκατη μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο με το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν της να υπολογίζεται σε 1,78 τρισεκατομμύρια δολάρια. Επίσης για το ίδιο έτος, ο ρωσικός μέσος κατά κεφαλήν πλούτος ήταν ο χαμηλότερος από όλους τους αντίστοιχους δείκτες των ευρωπαϊκών κρατών και επιπλέον, η παρατηρούμενη κοινωνική ανισότητα διογκώθηκε, μιας και το 47% του συνολικού εισοδήματος συγκεντρώθηκε από το πλουσιότερο 20% (Statista, 2023). Αν και η Ρωσία έχει κινηθεί προς μια οικονομία περισσότερο βασισμένη στην αγορά κατά τη διάρκεια των 30 ετών από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, ωστόσο η κυβερνητική κυριότητα και η πολιτική της παρέμβασης στις επιχειρήσεις εξακολουθεί να είναι συνηθισμένη πρακτική (Investopedia, 2022).

Ως συνέπεια της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία που ξεκίνησε τον Φεβρουάριο του 2022, η ρωσική οικονομία φαίνεται να συρρικνώθηκε κατά 8,5% μέσα στο 2022. Οι κυρώσεις που επέβαλαν οι δυτικές χώρες στη Ρωσία οδήγησαν σε αναταράξεις στις εμπορικές ροές των βασικών εξαγωγικών και εισαγωγικών προϊόντων της Ρωσίας, όπως τα ορυκτά καύσιμα, η τεχνολογία και ο εξοπλισμός. Έτσι, οι οικονομικοί τομείς της χώρας έπρεπε να δώσουν προτεραιότητα στην υποκατάσταση των εισαγωγών και να διερευνήσουν άλλους εμπορικούς εταίρους. Για παράδειγμα, η εξάρτηση από τις εισαγωγές στο λιανικό εμπόριο και τις τηλεπικοινωνίες επέφερε πρόσθετες τρωτότητες στην ανθεκτικότητα των εν λόγω κλάδων. Οι κυρώσεις μεταξύ άλλων συνέβαλαν στην αύξηση των τιμών, με τον πληθωρισμό να ξεπερνάει το 21,3% για το 2022.

Εξαιτίας του πολέμου αποτράπηκε η απρόσκοπτη συνέχιση των δραστηριοτήτων των διεθνών εταιριών στη Ρωσία και αυτό είχε ως αποτέλεσμα την εκπυρσοκρότηση ενός μεγάλου κύματος ανεργίας. Πράγματι, μόνο στον κλάδο των τροφίμων, ο αριθμός των εργαζομένων που εικάζεται ότι έχασε την δουλειά του, λόγω της αναστολής του κύκλου εργασιών από τις μεγαλύτερες εταιρείες στον συγκεκριμένο χώρο, φαίνεται πως ξεπερνάει τους 136.000 ανθρώπους (Statista, 2023).

Παρόλη την γενικά μέτρια οικονομική απόδοση της Ρωσίας, δεν πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι η τελευταία διαθέτει τα μεγαλύτερα αποθέματα φυσικών πόρων παγκοσμίως. Επομένως η δόμηση της ρωσικής οικονομίας πάνω στον πλουτοπαραγωγικό της πλούτο, καθώς και η εξάρτηση της από την ενεργειακή βιομηχανία είναι αναμενόμενη. Η χώρα συγκαταλέγεται μεταξύ των κορυφαίων παραγωγών πετρελαίου, φυσικού αερίου, άνθρακα και χάλυβα. Ωστόσο, η σχεδίαση της εθνικής οικονομικής αρχιτεκτονικής γύρω από τις προσόδους που προσφέρουν οι ενεργειακές εξαγωγές ενέχει κινδύνους όπως δείχνει η παρακάτω εικόνα παρακάτω. Και αυτό διότι οι διεθνείς τιμές των πλουτοπαραγωγικών πόρων είναι ευάλωτες σε διακυμάνσεις και πέραν τούτου, σε περιπτώσεις πολιτικών κρίσεων οι εξαγωγές πετρελαίου ή φυσικού αερίου αποτελούν προφανείς στόχους για άσκηση πίεσης. Για του λόγου το αληθές, οι απαγορεύσεις εισαγωγών ενέργειας από τη Ρωσία συμπεριλήφθηκαν στα πακέτα κυρώσεων που υιοθέτησαν οι δυτικές χώρες λόγω του πολέμου στην Ουκρανία. Για παράδειγμα, οι Ηνωμένες Πολιτείες απαγόρευαν τις εισαγωγές πετρελαίου, υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) και άνθρακα από τη Ρωσία, ενώ η ΕΕ απαγόρευσε τις ρωσικές μεταφορές άνθρακα και θαλάσσιου πετρελαίου (Statista, 2023).

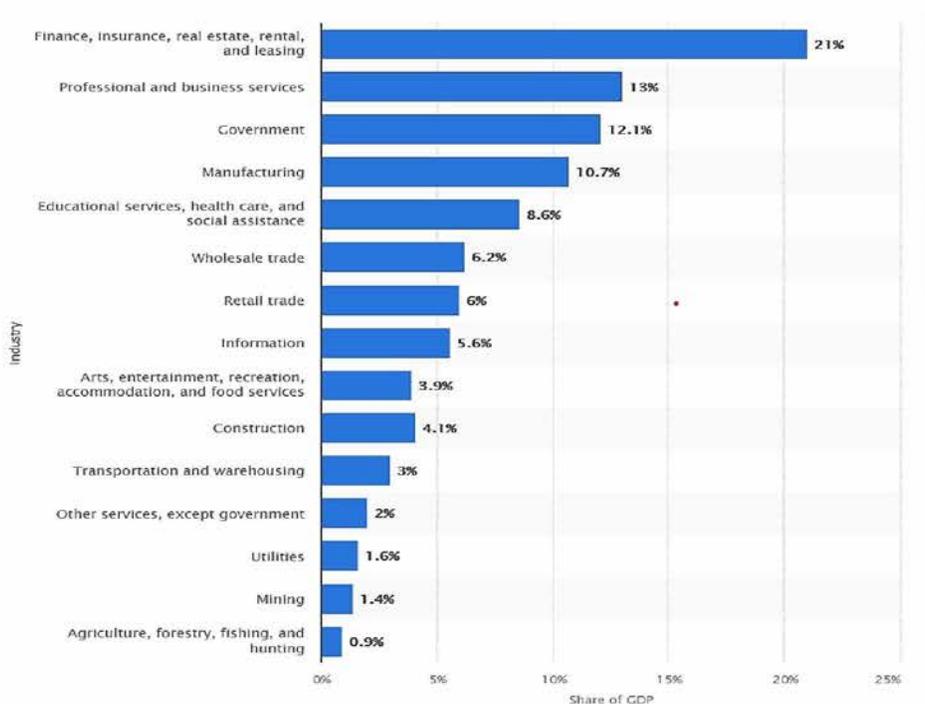

Εικόνα 3-1: Οι διακυμάνσεις της συνεισφοράς του πετρελαίου και του φυσικού αερίου στο ρωσικό ΑΕΠ

Πηγή: <https://www.statista.com/statistics/1322102/gdp-share-oil-gas-sector-russia/>

Στον αντίποδα, η οικονομία των Ηνωμένων Πολιτειών είναι η μεγαλύτερη στον κόσμο με βάση το ονομαστικό ΑΕΠ. Ο μεγαλύτερος συντελεστής του αμερικανικού ΑΕΠ είναι ο τομέας των υπηρεσιών της οικονομίας, ο οποίος περιλαμβάνει τα χρηματοοικονομικά, τα ακίνητα, τις ασφάλειες, τις επαγγελματικές και επιχειρηματικές υπηρεσίες και την υγειονομική περίθαλψη. Η οικονομία των ΗΠΑ είναι σχετικά ανοικτή, διευκολύνοντας τις ευέλικτες επιχειρηματικές επενδύσεις και τις άμεσες ξένες επενδύσεις στη χώρα. Αποτελούν την κυρίαρχη γεωπολιτική δύναμη στον κόσμο και είναι σε θέση να διατηρούν ένα μεγάλο εξωτερικό εθνικό χρέος αφού είναι ο φορέας του κύριου αποθεματικού νομίσματος του κόσμου που δεν είναι άλλο από το δολάριο.

Η αμερικανική οικονομία βρίσκεται στην αιχμή της τεχνολογίας σε πολλούς κλάδους, αλλά αντιμετωπίζει αυξανόμενες απειλές υπό τη μορφή της οικονομικής ανισότητας και των αυξανόμενων δαπανών για την υγειονομική περίθαλψη, το κοινωνικό δίκτυ ασφαλείας και των υποβαθμισμένων υποδομών.

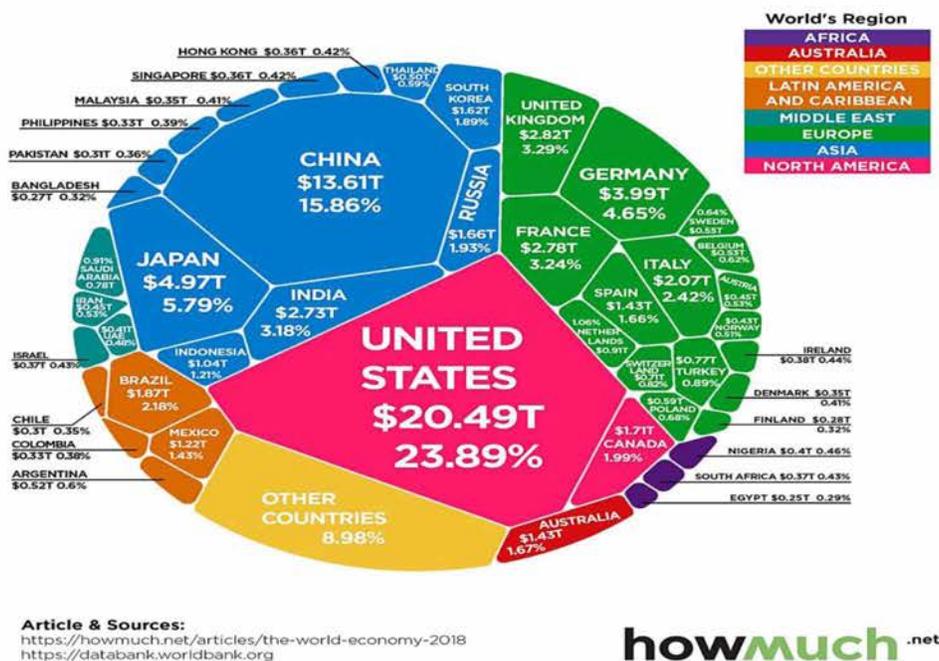

Εικόνα 3-2: Μερίδιο οικονομικών τομέων επί του συνολικού ΑΕΠ των ΗΠΑ για το 2021

Πηγή:

https://apps.bea.gov/iTable/?reqid=150&step=3&isuri=1&table_list=211&categories=ugdpindx

Σύμφωνα με τα προαναφερόμενα στοιχεία προκύπτει, ότι στην ουσία δεν υφίσταται οικονομικός ανταγωνισμός μεταξύ ΗΠΑ και Ρωσίας, καθώς η οικονομία της τελευταίας είναι 14 φορές μικρότερη από την πρώτη. Επιπρόσθετα, το γεγονός ότι τρεις πολιτείες των ΗΠΑ (Καλιφόρνια, Τέξας, Νέα Υόρκη) έχουν η κάθε μία μεγαλύτερο ΑΕΠ από την Ρωσία είναι εξαιρετικά εντυπωσιακό (Forbes, 2018). Η Ρωσία είχε επωφεληθεί οικονομικά από την εντεινόμενη ενσωμάτωση της στο παγκόσμιο οικονομικό και χρηματοπιστωτικό σύστημα, αλλά οι διεθνείς κυρώσεις και η μείωση των ξένων επενδύσεων που προκάλεσε η επιθετικότητα της Ρωσίας στην Ουκρανία, έπληξαν την ανάπτυξη της. Επίσης, αν και η Ρωσία ηγείται στον ενεργειακό τομέα, μολαταύτα η μονόπλευρη εξάρτηση από έναν και μοναδικό τομέα δεν μπορεί να αλλάξει τα δεδομένα της οικονομικής ισορροπίας σε διεθνές επίπεδο. Πολλώ δε μάλλον από τη στιγμή που ο κλάδος της ενέργειας είναι ευάλωτος σε πολλαπλές πιέσεις από το εξωτερικό περιβάλλον. Αντιθέτως, η οικονομική πολυφωνία, η έμφαση στην έρευνα και την ανάπτυξη και η παγιωμένη ροπή προς το διεθνές εμπόριο καθιστούν τις Ηνωμένες Πολιτείες ως τον αδιαμφισβήτητο ηγεμόνα του 21^{ου} αιώνα που σε βάθος χρόνου, μπορεί να απειληθεί μόνο από την Κίνα.

Εικόνα 3-3: Η κατανομή του παγκόσμιου ΑΕΠ ανά χώρα

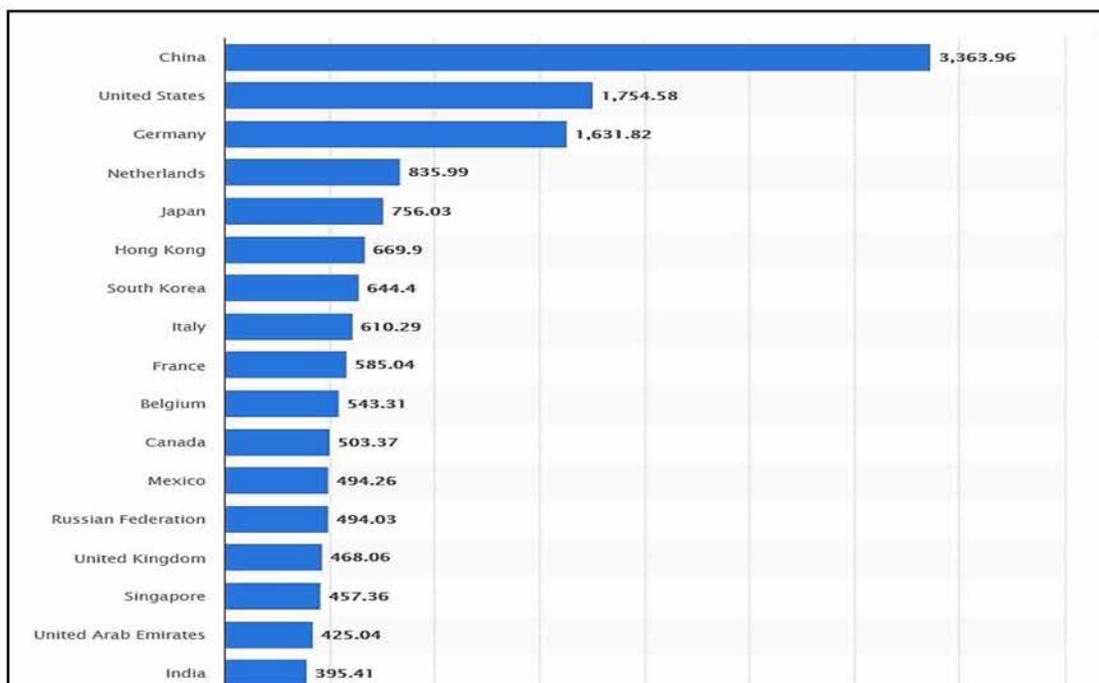
Πηγή: <https://www.eea.gr/arthra-eea/to-pagkosmio-aep-ke-i-katanomi-tou-kata-chora/>

3.2 Ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας στην εμπορική του διάσταση

Το 2020, η Ρωσία εξήγαγε 11,9 δισεκατομμύρια δολάρια στις Ηνωμένες Πολιτείες. Τα κυριότερα προϊόντα που εξήχθησαν από τη Ρωσία στις ΗΠΑ ήταν το διυλισμένο πετρέλαιο (4,62 δις \$), η πλατίνα (2,16 δις \$) και το αργό πετρέλαιο (979 εκατ. \$). Κατά τη διάρκεια των τελευταίων 25 ετών, οι ρωσικές εξαγωγές προς τις Ηνωμένες Πολιτείες αυξήθηκαν με ετήσιο ρυθμό 4,51%, από 3,94 δις. δολάρια το 1995 σε 11,9 δις το 2020.

Για το ίδιο έτος, οι Ηνωμένες Πολιτείες εξήγαγαν 5,68 δις. δολάρια στη Ρωσία. Τα κυριότερα προϊόντα που εξήχθησαν στην τελευταία ήταν τα αυτοκίνητα (648 εκατ. \$), τα εμβόλια, τοξίνες και καλλιέργειες (272 εκατ. \$), και τα μηχανοκίνητα οχήματα μαζί με τα εξαρτήματά τους (271 εκατ. \$). Κατά τη διάρκεια των τελευταίων 25 ετών οι εξαγωγές των Ηνωμένων Πολιτειών προς τη Ρωσία αυξήθηκαν με ετήσιο ρυθμό 2,94%, από 2,75 δις. δολάρια το 1995 σε 5,68 δις. δολάρια το 2020 [(The Observatory of Economic Complexity (OEC), 2022)].

Αν και η Ρωσία διατηρεί πλεόνασμα στο εμπορικό ισοζύγιο με τις ΗΠΑ, εντούτοις δεν είναι σε θέση να ανταγωνιστεί την εμπορική ισχύ των Ηνωμένων Πολιτειών. Και αυτό επειδή πρώτον, οι ρωσικές εξαγωγές στηρίζονται ως επί το πλείστον στην ενέργεια (το 49% των εξαγωγών στις ΗΠΑ αποτελούταν από ορυκτά καύσιμα και τα παράγωγά τους) και δεύτερον, το χάσμα της εμπορικής ισχύος σε διεθνές επίπεδο για τα δύο κράτη είναι τεράστιο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το 2020, όπου οι ΗΠΑ κατέγραψαν αξία εξαγωγών ύψους 1,43 τρισεκατομμυρίων δολαρίων, ούσες στην δεύτερη θέση παγκοσμίως μονάχα πίσω από την Κίνα (3,36 τρις δολάρια), αλλά πολλές παραπάνω από την Ρωσία, της οποίας η απόδοση για το ίδιο έτος δεν ξεπέρασε 494 δις δολάρια (Statista, 2022).

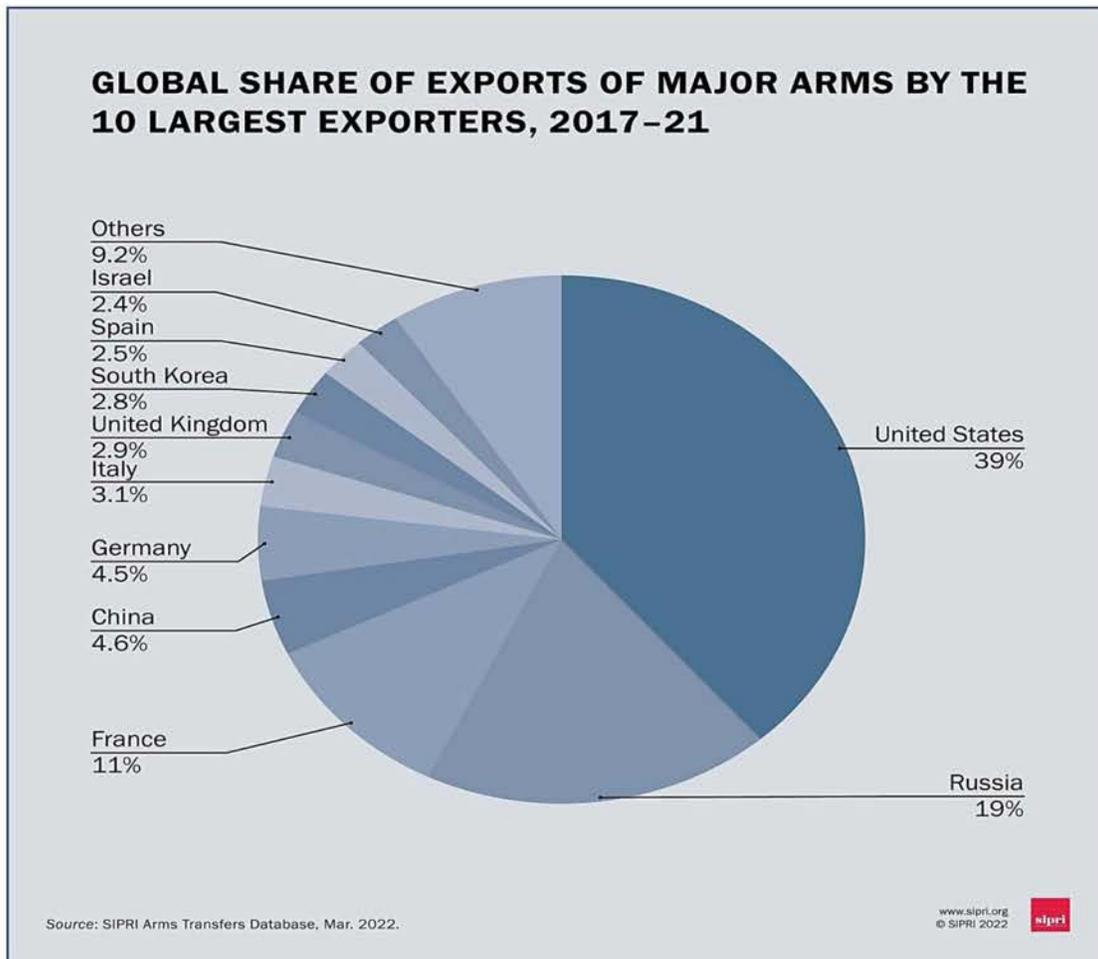
Εικόνα 3-4: Οι μεγαλύτεροι εξαγωγείς παγκοσμίως για το 2021

Πηγή: <https://www.statista.com/statistics/264623/leading-export-countries-worldwide/>

Συνεπώς, ομοίως με την οικονομική διάσταση, δεν υφίσταται θέμα εμπορικού ανταγωνισμού ανάμεσα σε ΗΠΑ και Ρωσία. Η Ρωσία είναι παγκόσμιος ηγέτης στις εξαγωγές σιταριού και συγκαταλέγεται μεταξύ των πιο προσοδοφόρων χωρών για τις παγκόσμιες πωλήσεις αργού πετρελαίου, διυλισμένου πετρελαίου και άνθρακα (Workman, 2022). Αυτό όμως δεν είναι αρκετό για να ανταγωνιστεί το εμπόριο των ΗΠΑ, δηλαδή το 8,1% του συνολικού εξαγωγικού εμπορίου σε παγκόσμια κλίμακα.

Εκτός από τις εξαγωγές ορυκτών καυσίμων στις οποίες η Ρωσία κατέχει ηγετική θέση (2^η θέση παγκοσμίως πίσω από την Σαουδική Αραβία), στον μόνο τομέα που η Ρωσία μπορεί δυνητικά να αμφισβητήσει την εμπορική πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ είναι η πολεμική βιομηχανία. Σε αυτό δύναται να παίζει καταλυτικό ρόλο η μακρά παράδοση της πολεμικής-στρατιωτικής τεχνολογίας που διατηρείται από την εποχή της Σοβιετικής Ένωσης μέχρι και σήμερα, όπως επίσης η ανάπτυξη τεράστιων αγορών και οι εντεινόμενες ανάγκες για εισαγωγή προηγμένων οπλικών συστημάτων.

Η Ινδία διαθέτει μια ανάλογη αγορά και σε συνδυασμό με το γεγονός ότι διατηρεί θερμές σχέσεις με την Ρωσία, εξακολουθώντας να αποτελεί τον πρωταρχικό προμηθευτή οπλικών συστημάτων του ινδικού στρατού, θα μπορούσε να αποτελέσει παράγοντα ανακατάταξης ισορροπιών στο εγγύς μέλλον.

Εικόνα 3- 5: Οι μεγαλύτεροι εξαγωγείς οπλικών συστημάτων στον κόσμο

Πηγή: sipri.com

3.3. Ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας στην στρατηγική του διάστασι

Η -με τα σημερινά δεδομένα- απουσία οικονομικού-εμπορικού ανταγωνισμού ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Ρωσία δεν αναιρεί την ύπαρξη στρατηγικού ανταγωνισμού που υφίσταται

μεταξύ τους. Ο συγκεκριμένος ανταγωνισμός έχει τις ρίζες του ήδη από την δεκαετία του 1940 και εντοπίζεται από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι το 1991 όταν οι ΗΠΑ συναγωνίζονταν την ετέρα υπερδύναμη ΕΣΣΔ, και από το 1991 μέχρι σήμερα καθώς υφίσταται η στρατηγική διαπάλη ανάμεσα στις ΗΠΑ και τον κληρονόμο της Σοβιετικής Ένωσης δηλαδή τη Ρωσία. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο στρατηγικός πυλώνας ενός κράτους καθώς και τα εθνικά συμφέροντα που προκύπτουν από αυτόν είναι στην πραγματικότητα η διαδικασία σύζευξης μέσων και σκοπών υπό την επίδραση του διεθνούς ανταγωνισμού τόσο στην ειρήνη όσο και στον πόλεμο (Κολιόπουλος, 2008, 44). Τα μέσα που διαθέτει το κράτος προκειμένου να επιτύχει τις αντικειμενικές στρατηγικές επιδιώξεις του είναι στρατιωτικής, πολιτικής, διπλωματικής, οικονομικής και ιδεολογικής φύσεως (Κολιόπουλος, 2008, 44).

Με βάση αυτό, αρκετές από τις πηγές ισχύος για την Ρωσία δεν είναι ιδιαίτερα ευνοϊκές για την επίτευξη των στρατηγικών της στόχων. Οι οικονομικές, δημογραφικές και κοινωνικές συνθήκες της Ρωσίας βρίσκονται σε αρκετά πιο μειονεκτική θέση σε σύγκριση με τα προηγμένα δυτικά κράτη και επιπλέον οι προκλήσεις της χώρας είναι πολυδιάστατες καθώς περιλαμβάνουν διαφαινόμενες δημογραφικές ανισορροπίες, τη σοβαρή περιβαλλοντική υποβάθμιση και τις αντιφάσεις μεταξύ αυταρχικών μορφών διακυβέρνησης και πληθυσμών με πρόσβαση σε μεγαλύτερους υλικούς πόρους και εξωτερικές πηγές πληροφόρησης (Ochmanek, 2015, 17). Ωστόσο, παρόλο το οικονομικό και βιοτικό της έλλειμμα σε σχέση με τις ΗΠΑ και την Δύση, η Ρωσία συνεχίζει να εργαλειοποιεί απρόσκοπτα τις εναπομένουσες πηγές ισχύος που διαθέτει. Αυτές είναι η στρατιωτική, η διπλωματική, η ενεργειακή και η πολιτική/ιδεολογική αίγλη ως πρώην υπερδύναμη, ούτως ώστε να επανακτήσει την χαμένη της επιρροή σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο. Κατά συνέπεια, οι ένοπλες δυνάμεις, η οικονομία, το εμπόριο, τα ενεργειακά, η πολιτική και το διπλωματικό εκτόπισμα διαμορφώνουν την (υψηλή) στρατηγική ενός κράτους και όχι το αντίστροφο. Η Ρωσία ανταγωνίζεται τις ΗΠΑ σε ορισμένες από αυτές τις συνιστώσες (μέσα) και σε συγκεκριμένο χωρικό πλαίσιο (γεωγραφικό μέρος) όπου αισθάνεται ότι διαθέτει το πλεονέκτημα. Για αυτόν τον λόγο, στην διεθνή βιβλιογραφία, ο ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας συνοδεύεται τις περισσότερες φορές από τον επιθετικό προσδιορισμό «γεωπολιτικός-στρατηγικός». Παρακάτω παρατίθενται τα κυριότερα γεωγραφικά σημεία όπου διεξάγεται ο ρωσο-αμερικανικός στρατηγικός ανταγωνισμός και αναλύονται τα κυριότερα μέσα με τα οποία η κάθε πλευρά επιδιώκει να αποκτήσει στρατηγικό προβάδισμα έναντι του αντιπάλου της.

3.3.1 Ανατολική Ευρώπη

Ένα βασικό στοιχείο του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας είναι ο πολιτικός και στρατηγικός προσανατολισμός των ενδιάμεσων κρατών, δηλαδή των χωρών εκείνων που βρίσκονται μεταξύ της συμμαχίας του ΝΑΤΟ και της Ρωσίας. Τα κράτη αυτά είναι η Ουκρανία, η Μολδαβία, η Λευκορωσία, η Αρμενία, η Γεωργία και το Αζερμπαϊτζάν. Το ζήτημα του καθεστώτος αλλά και η ευρύτερη περιφερειακή τάξη στην οποία ανήκουν τα συγκεκριμένα κράτη, είναι τα πραγματικά στρατηγικά σημεία που χωρίζουν τη Ρωσία και τις ΗΠΑ (Charap et al, 2018, 3). Η επιθυμία της Ρωσίας να επηρεάσει τον πολιτικό προσανατολισμό αυτών των κρατών και τελικά να τα κρατήσει εντός της λεγόμενης σφαίρας επιρροής της έχει βαθιές ιστορικές ρίζες οι οποίες προέρχονται από το αυτοκρατορικό παρελθόν της σύγχρονης Ρωσίας (Σοβιετική Ένωση, Τσαρική Ρωσία).

Η επιθυμία αυτή έρχεται σε σφοδρή σύγκρουση τόσο με την αμερικανική υποστήριξη της φιλελεύθερης δημοκρατίας σε διεθνές επίπεδο όσο και με την υποστηριζόμενη από τις ΗΠΑ αντίληψη ότι οι κυρίαρχες χώρες έχουν το δικαίωμα να επιδιώκουν τη συμμετοχή τους στους θεσμούς της επιλογής τους, συμπεριλαμβανομένων των δυτικών θεσμών, όπως το ΝΑΤΟ και η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) (Radin & Reach, 2017, 87). Πράγματι, η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022, ερμηνεύεται ως η ύστατη ρωσική προσπάθεια να αποτρέψει τον προδικασμένο δρόμο της Ουκρανίας προς το δυτικό θεσμικό πλαίσιο. Φυσικά, η ένταξη της τελευταίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και/ή το ΝΑΤΟ αναγιγνώσκεται από την Ρωσία ως έξοδος από την δική της σφαίρα επιρροής και ως εκ τούτου, εκλαμβάνεται σαν επικείμενη απειλή που δεν πρέπει να επιτραπεί. Είναι εμφανές ότι η Ουκρανία και τα υπόλοιπα ενδιάμεσα κράτη υπάγονται σε ένα παίγνιο μηδενικού αθροίσματος για την Ρωσία και τις ΗΠΑ, καθώς πιθανή νίκη της Ρωσίας (νίκη των ΗΠΑ) σημαίνει ήττα των ΗΠΑ (ήττα της Ρωσίας). Επομένως, πρέπει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με την ρωσική οπτική, η κυριαρχία της Ρωσίας στις ενδιάμεσες χώρες είναι ουσιαστικά εξισωμένη με την επιβίωση και την ασφάλεια του δικού της καθεστώτος. Η ηγεσία των ΗΠΑ με την απρόσκοπτη προσπάθειά τους να επεκτείνουν τη φιλελεύθερη δημοκρατία στον μετα-σοβιετικό χώρο εκλαμβάνεται ως ύψιστη απειλή, διότι θα αμφισβητηθεί η μοναδική περιοχή του κόσμου στην οποία η Ρωσία έχει την προοπτική να απολαύσει στρατιωτική, πολιτική, οικονομική και ενεργειακή κυριαρχία. Στο χειρότερο σενάριο, εάν ακόμη και αυτά τα τελευταία εξωτερικά οχυρά περάσουν στην αμερικανική επιρροή, τότε αργά ή γρήγορα θα απειληθεί η συνέχεια της ρωσικής οντότητας.

Κατόπιν, πρέπει να σημειωθεί ότι λόγω γεωγραφικής εγγύτητας, η συγκεκριμένη περιοχή είναι ίσως η μοναδική στον κόσμο όπου η Ρωσία διαθέτει στρατηγικό πλεονέκτημα έναντι των ΗΠΑ. Η αυξανόμενη ικανότητα της Ρωσίας να αναπτύσσει ταχέως δυνάμεις, εάν το επιλέξει, είναι μια θεμελιώδης απειλή που ενισχύει την άτυπη κυριαρχία της στην περιοχή. Επιπροσθέτως, σε ότι αφορά το πεδίο της γκρίζας ζώνης², η ικανότητα της Ρωσίας να διεξάγει εχθρικές ενέργειες είναι σχετικά ισχυρότερη στα πρώην σοβιετικά έθνη και τα γειτονικά κράτη από ό,τι εκτός αυτής της γεωγραφικής εμβέλειας (Pezzard, 2022, 4). Κατά αυτόν τον τρόπο η παράμετρος της γεωγραφίας είναι ιδιαίτερης σημασίας σε αυτήν την περίπτωση διότι στο ενδεχόμενο υπεράσπισης της Γεωργίας για παράδειγμα, το κόστος της στρατιωτικής επιχείρησης των Ηνωμένων Πολιτειών θα ήταν πολύ υψηλότερο σε σχέση με το αντίστοιχο τίμημα από την πλευρά της Ρωσίας (Pezzard, 2022, 5).

3.3.2 Συρία και Μέση Ανατολή

Η σχέση των Ηνωμένων Πολιτειών με τη Ρωσία στη Μέση Ανατολή τα τελευταία χρόνια διεξάγεται σε συνθήκες πρωτοφανούς αναταραχής. Γενικά, η συγκεκριμένη περιοχή χαρακτηρίστηκε από παροιμιώδη αστάθεια στο χρονικό βάθος των προηγούμενων δεκαετιών διότι οι πόλεμοι, οι επαναστάσεις, οι εμφύλιοι πόλεμοι, τα πραξικοπήματα, οι περιφερειακές και διεθνείς αντιπαλότητες υπήρξαν επαναλαμβανόμενα γνωρίσματα. Ωστόσο τα γνώριμα μοτίβα των κρατικών δομών εξακολουθούσαν να υφίστανται. Υπήρχε ένα σύστημα κρατών και μαζί τους συνυπήρχε ένα σύστημα δια-αραβικών σχέσεων και μιας αραβοϊσραηλινής σύγκρουσης υπό το πλαίσιο του Ψυχρού Πολέμου. Ωστόσο, η δεκαετία του 2010 ήταν κατακλυσμική για την Μέση Ανατολή. Η εκπυρσοκρότηση της Αραβικής Άνοιξης (2011) αμφισβήτησε όλα τα κερτημένα που προϋπήρχαν σε αυτήν. Αν και ανατράπηκαν κάποια απολυταρχικά συστήματα στην περιοχή, οι συνέπειες της αναρχίας απελευθερώθηκαν σε κράτη όπως η Συρία, το Ιράκ, η Λιβύη, η Υεμένη, ο Λίβανος και το Σουδάν. Ως εκ τούτου, το χάος φαινόταν πρόσφορο έδαφος για ευκαιρίες, εγκαινιάζοντας μια νέα φάση στον ανταγωνισμό Ρωσίας και Ηνωμένων Πολιτειών στη Μέση Ανατολή. Αυτή δρομολογήθηκε με το ξέσπασμα της συριακής εξέγερσης και του

² Ως γκρίζα ζώνη ορίζεται η διεξαγωγή εχθρικών ενεργειών από ένα κράτος σε ένα άλλο προκειμένου να προωθήσει τα στρατηγικά του συμφέροντα. Ονομάζεται «γκρίζα» διότι οι εχθρικές ενέργειες διατηρούνται περίτεχνα κάτω από το όριο που γίνεται αντιληπτό ως πολεμική ενέργεια και με αυτόν τον τρόπο αποφεύγει την πολεμική ανταπάντηση ως αντίποινα. Χαρακτηριστικές ενέργειες γκρίζας ζώνης είναι η διασπορά fake news και προπαγάνδας μέσω των ΜΜΕ (RussiaToday, Sputnik) και των social media, οι κυβερνοεπιθέσεις σε ζωτικές υποδομές του κράτους-στόχου, η παρέμβαση σε εκλογές και η χρήση της ενεργειακής προσφοράς ως εργαλείο για πολιτικό εξαναγκασμό.

εμφυλίου πολέμου τον Μάρτιο του 2011. Τα συμφέροντα ΗΠΑ-Ρωσίας είναι αντικρουόμενα στη Συρία δεδομένου ότι από την έναρξη της κρίσης, η Μόσχα τέθηκε στο πλευρό του Μπασάραλ Άσαντ ως ο σημαντικότερος διεθνής υποστηρικτής του, με τις ΗΠΑ από την άλλη, να υποστηρίζουν τους αντιπολιτευόμενους του με στρατιωτικό προσωπικό και πολεμικό εξοπλισμό. Σημειώνεται ότι η επιβίωση του καθεστώσ Άσαντ 12 χρόνια μετά τον εμφύλιο έχει επιτευχθεί χάρη στην επέμβαση της Ρωσίας σε συνεργασία με το Ιράν, έναν ακόμη στρατηγικό εχθρό των Ηνωμένων Πολιτειών (Rabinovich, 2016, 3).

Η πολιτική απόφαση της Ρωσίας για εμπλοκή στον συριακό εμφύλιο καθοδηγήθηκε από συγκεκριμένους στρατηγικούς υπολογισμούς.

- Την δυνατότητα πρόσβασης στη ναυτική βάση στην Ταρτούς και στο αεροδρόμιο στην συριακή ακτή κοντά στη Λατάκεια τα οποία τελικά, απέκτησε αμφότερα.
- Στον διεμβολισμό της στρατηγικής περικύκλωσης από την επέκταση του NATO και την προώθηση των δημοκρατικών επαναστάσεων (Ουκρανία, Γεωργία) που όπως ισχυρίζεται η Μόσχα, χειραγωγούνται απευθείας από την Ουάσιγκτον.
- Αποτροπή της προοπτικής της συριακής πρόσδεσης στο αμερικανικό άρμα³. Ενίσχυση του προφίλ του Πούτιν και γενικά της Ρωσίας τόσο ως διαμεσολαβητές στη Μέση Ανατολή όσο και ως εγγυητές της τάξης και της ασφάλειας (Rabinovich, 2016, 3-4).

3.3.3 Αρκτική

Η ραγδαία κλιματική αλλαγή σε πλανητική κλίμακα που υπόσχεται το άνοιγμα νέων κερδοφόρων θαλάσσιων εμπορικών οδών και μεγαλύτερες ευκαιρίες για την εκμετάλλευση τεράστιων φυσικών πόρων, παρακίνησαν την παγκόσμια κοινότητα να δώσει ιδιαίτερη προσοχή στην περιοχή της Αρκτικής η οποία μέχρι πρότινος, κάθε άλλο παρά βρισκόταν στο επίκεντρο του παγκόσμιου ενδιαφέροντος. Η περιοχή προσελκύει όλο και περισσότερο την προσοχή των μεγάλων δυνάμεων εξαιτίας του τεράστιου ανεκμετάλλευτου ενεργειακού πλούτου που διαθέτει. Υπολογίζεται ότι η Αρκτική αντικατοπτρίζει το 25% των παγκόσμιων αποθεμάτων φυσικού

³ Πρέπει να σημειωθεί ότι η Συρία δεν είναι αμελητέα πετρελαιοπαραγωγός χώρα. Τα 2,5 δις βαρέλια που διαθέτει σε απόθεμα την καθιστούν ως την 31^η χώρα παγκοσμίως από πλευράς αποδεδειγμένων πετρελαιοκινών αποθεμάτων. Ωστόσο οι σημαντικότερες πετρελαιοπηγές της χώρας βρίσκονται στον Βορρά, εκεί δηλαδή που διατηρούν τον έλεγχο μέχρι και σήμερα οι εξοπλισμένες ομάδες που υποστηρίζονται από τις Ηνωμένες Πολιτείες.

αερίου, το 10,5% του πετρελαίου (Μπόση, 2018, 158) και το 9% του άνθρακα, καθώς και σημαντικές ποσότητες μετάλλων (ουράνιο, χαλκός, τιτάνιο, ασήμι, χρυσός), διαμαντιών και γραφίτη (Raϊκον, 2022, 148). Ο πειρασμός της οικειοποίησης αυτών των φυσικών πόρων σε συνδυασμό με την τεράστια δυναμική που προσδίδει ο έλεγχος της γεωπολιτικής θέσης της Αρκτικής ως παγκόσμια αρτηρία μεταφορών, νομοτελειακά οξύνει τον ανταγωνισμό μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων σε αυτή τη ζώνη και προσελκύει πολλά άλλα ευρωπαϊκά κράτη, ακόμη και την Κίνα η οποία βρίσκεται πολύ πιο νότια.

Για την περίπτωση λοιπόν του ανταγωνισμού ΗΠΑ-Ρωσίας, η επικράτηση στην Αρκτική ισοδυναμεί με οικονομικά, εμπορικά και στρατιωτικά πλεονεκτήματα. Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής που είναι ήδη ορατές, συντελούν στο λιώσιμο των απέραντων παγωμένων μαζών της Αρκτικής. Οι επιστήμονες εικάζουν πως το λιώσιμο των πάγων δεν είναι μια αναστρέψιμη διαδικασία και επομένως βρισκόμαστε μερικές δεκαετίες μακριά από την δημιουργία ενός απέραντου θαλάσσιου εμπορικού δικτύου που θα περνάει από την Αρκτική. Η εκμετάλλευση των υπαρκτών πόρων που διαθέτει η τελευταία σε συνδυασμό με τα πλεονεκτήματα της πρόσβασης σε μια καινούργια υδάτινη εμπορική οδό η οποία θα συνδέσει τον Ατλαντικό με τον Ειρηνικό ωκεανό και άρα θα μειώσει κατακόρυφα τα κόστη των μεταφορών σε σύγκριση με τις σημερινές διαδρομές, αναγάγουν την Αρκτική ως το σύγχρονο Ελ Ντοράντο. Για να επιτευχθεί όμως η οικονομική/εμπορική πρωτοκαθεδρία στην Αρκτική από τον δυνητικό ηγεμόνα, απαιτείται στρατιωτική κινητοποίηση εκ μέρους του. Με άλλα λόγια, το στρατιωτικό πλεονέκτημα στο παρόν, θα εξασφαλίσει τα μελλοντικά οικονομικά και εμπορικά προνόμια στην Αρκτική. Οι ΗΠΑ και Ρωσία βρίσκονται πλέον σε ανοικτό καθεστώς στρατιωτικού ανταγωνισμού για να κυριαρχήσουν εκεί στο ανοικτό μέλλον. Το παίγνιο μοιάζει με σκάκι και η κάθε κίνηση της μίας πλευράς δεν μένει αναπάντητη από την άλλη. Έτσι λοιπόν σε ότι αφορά στην στρατιωτική κινητοποίηση των ΗΠΑ στην περιοχή, η αμερικανική ηγεσία παίρνει μέτρα που δίνουν έμφαση στην αύξηση του αριθμού των στρατιωτικών ασκήσεων των ΝΑΤΟϊκών δυνάμεων παράλληλα με την αύξηση της αμερικανικής στρατιωτικής παρουσίας στην περιοχή. Επίσης, ήδη από το 2014 είχε εκδηλωθεί η πρόθεση για την δημιουργία ενός «ειδικού στόλου για παγωμένες θάλασσες», η κατασκευή δέκα νέων παγοθραυστικών όπως επίσης και η απότομη αύξηση της παρουσίας των αμερικανικών υποβρυχίων στον Αρκτικό Ωκεανό. Σε γενικές γραμμές η στρατηγική των ΗΠΑ προσανατολίζεται στην ανάσχεση της ρωσικής παρουσίας στον Αρκτικό και για αυτόν τον λόγο η αμερικανική ηγεσία αποφάσισε το

2018 να επαναφέρει τον Δεύτερο Στόλο των Ηνωμένων Πολιτειών, ο οποίος προηγουμένως έλεγχε τον Ατλαντικό και διαλύθηκε το 2011 (Raikov, 2022, 150).

Η Ρωσία από την άλλη, διαθέτει στρατηγικό πλεονέκτημα έναντι της Αμερικής. Αυτό εξηγείται από την γεωγραφική εγγύτητα και κυρίως από την πρότερη στρατιωτική δραστηριότητά της στην περιοχή αφού εκτός από στρατιωτικές βάσεις, διατηρεί και βάση πυρηνικών κεφαλών στην χερσόνησο Κόλα (Μπόση, 2018, 155). Αυτό όμως δεν την πτοεί από την περεταίρω αμυντική της θωράκιση εκεί. Από το 2014, η Ομοσπονδιακή Υπηρεσία Ειδικών Κατασκευών της Ρωσίας κατασκευάζει ενεργά στρατιωτικά στρατόπεδα και αεροδρόμια σε έξι απομακρυσμένες περιοχές της Αρκτικής. Τα τελευταία χρόνια, έχουν κατασκευαστεί, ανακαινιστεί και εκσυγχρονιστεί 13 αεροδρόμια στον Άπω Βορρά και μεταξύ άλλων έχουν προστεθεί πεδία αεροπορικής εκπαίδευσης, δέκα συγκροτήματα ραντάρ, σημεία αεροπορικής καθοδήγησης και προηγμένα συστήματα αεράμυνας S-400 Pantsir-S1 σε σημεία όπου η ηγεσία της Ρωσίας τα κρίνει ως στρατηγικής σημασίας. Επιπροσθέτως, το στρατιωτικό παίγνιο Ρωσίας-ΗΠΑ στην Αρκτική λαμβάνει διαστάσεις επικείμενης κλιμάκωσης αν αναλογιστούμε ότι οι εγκατεστημένοι ρωσικοί πύραυλοι και τα στρατηγικά βομβαρδιστικά αεροσκάφη που διατηρεί εκεί, μπορούν να πλήξουν ακόμη και την ανατολική ακτή των ΗΠΑ μέσα σε λίγα λεπτά (Raikov, 2022, 152).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο :

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΗΠΑ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΡΑΤΩΝ – ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

4.1 Η Παγκόσμια Ηγεμονία των ΗΠΑ

Πολλοί αναλυτές, μετά το 1990, υποστηρίζουν ότι οι ΗΠΑ λειτουργούν ως μία σύγχρονη αυτοκρατορία που κατάφερε να κυριαρχήσει σε παγκόσμιο επίπεδο. Από τις ίδιες πηγές, θεωρείται ότι οι ΗΠΑ δεν θα χάσουν την εξουσία τους, διότι διαθέτουν τεράστια οικονομική, στρατιωτική και πολιτική επιρροή στη διεθνή σκηνή, ειδικά μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης (Mastanduno, 2019, 479).

Η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης κατάδειξε τις ΗΠΑ ως την πρώτη και την μοναδική παγκόσμια δύναμη, ενώ η άσκηση της αμερικανικής «αυτοκρατορικής» εξουσίας αντλείται σε μεγάλο βαθμό από την ανώτερη οργάνωση, την ικανότητα να κινητοποιεί αμέσως ευρείς οικονομικούς και τεχνολογικούς πόρους για στρατιωτικούς σκοπούς, από την πολιτισμική έλξη του αμερικανικού τρόπου ζωής και από τον δυναμισμό και την ανταγωνιστικότητα των αμερικανικών κοινωνικών και πολιτικών «ελίτ».

Πράγματι η έκταση και η διεισδυτική ικανότητα της παγκόσμιας ισχύος των ΗΠΑ είναι μοναδικές, καθώς υπερτερούν και στους **τέσσερις τομείς** που αποτελούν και τα κριτήρια μίας παγκόσμιας δύναμης⁴:

- **Στρατιωτικά** έχουν ανυπέβλητη παγκόσμια εμβέλεια με εξαιρετική ποιότητα και δυνατότητες,
- **Οικονομικά** παραμένουν η κύρια ατμομηχανή της παγκόσμιας ανάπτυξης,
- **Τεχνολογικά** διατηρούν ή και διευρύνουν τον ηγετικό τους ρόλο σε τομείς αιχμής και
- **Πολιτισμικά**, παρά κάποιες εξαιρέσεις, ασκούν σοβαρή έλξη ιδίως μεταξύ της νεολαίας παγκοσμίως.

4 Πέρα από τους ποσοτικούς δείκτες «σκληρής» ισχύος (hard power), οι ΗΠΑ διαθέτουν σημαντικά αποθέματα «μαλακής» ισχύος (soft power), όπως είναι η κυριαρχία σε διεθνείς οργανισμούς/ θεσμούς, η ιδεολογία, η πολιτική συνοχή, κτλ. Δεν είναι τυχαίο ότι οι ΗΠΑ κατορθώνουν πολύ εύκολα να μεταφράζουν την ισχύ τους σε πολιτική επιρροή.

Η σημερινή παγκόσμια ηγεμονία των ΗΠΑ στηρίζεται σε ένα επεξεργασμένο σύστημα συμμαχιών και συνασπισμών που καλύπτει όλη την υδρόγειο. Το ΝΑΤΟ συνδέει τα μεγαλύτερα και πιο παραγωγικά κράτη της Ευρώπης με την Αμερική καθιστώντας παράλληλα τις ΗΠΑ ως βασικό συμμετόχο ακόμη και στις ενδο-ευρωπαϊκές υποθέσεις, όπως άλλωστε έδειξαν και οι εξελίξεις στην Βαλκανική την τελευταία δεκαετία (Βοσνία, Γιουγκοσλαβία, Κόσσοβο, Σκόπια). Η προοπτική επέκτασης του ΝΑΤΟ προς ανατολάς παρέχουν στις ΗΠΑ το μέσον για διεξόδου ακόμη και στον πρώην σοβιετικό χώρο. Τέλος, διάφοροι διεθνείς οργανισμοί όπως το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα ελέγχονται και τελικά χρησιμοποιούνται από τις ΗΠΑ για την προαγωγή, πάνω απ' όλα, των δικών τους επιλογών και συμφερόντων.

Η σημερινή ηγεμονία των ΗΠΑ έχει παραγάγει μία νέα διεθνή τάξη που δεν αντιγράφει μόνο, αλλά και θεσμοποιεί στο εξωτερικό πολλά από τα γνωρίσματα του ίδιου του αμερικανικού συστήματος. Τα βασικά γνωρίσματα της περιλαμβάνουν⁵ :

- Ένα συλλογικό σύστημα ασφάλειας, με ολοκληρωμένη διοίκηση και δυνάμεις,
- Την περιφερειακή οικονομική συνεργασία και εξειδικευμένους παγκόσμιους οργανισμούς συνεργασίας (Παγκόσμια Τράπεζα, ΔΝΤ, Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου),
- Διαδικασίες, οι οποίες δίνουν έμφαση στη συναινετική λήψη αποφάσεων, ακόμη και αν κυριαρχούν οι ΗΠΑ,
- Την προτίμηση στις δημοκρατίες, ως μέλη βασικών συμμαχιών,
- Μία υποτυπώδη παγκόσμια συνταγματική και δικαστική δομή (για τιμωρία διεθνών εγκλημάτων ή εγκλημάτων πολέμου).

Το μεγαλύτερο μέρος αυτού του συστήματος αναδύθηκε στην διάρκεια του Ψυχρού πολέμου. Όμως σήμερα, χωρίς πλέον αντίπαλο, οι ΗΠΑ δεσπόζουν στο σύστημα αυτό δεσπόζουν ως παγκόσμιος Ηγεμόνας και μάλιστα με κύριο γεωπολιτικό λάφυρο της επικράτησής τους στον Ψυχρό πόλεμο, την Ευρασιατική ήπειρο. Διεθνούς δε φήμης αναλυτές⁶, αλλά και Αμερικανικά Ιδρύματα και «Think Tanks» συναρτούν την διάρκεια της Αμερικανικής

⁵ Βλ. Ζ. Μπρζεζίνσκι (σύμβουλος του προέδρου των ΗΠΑ 1977-1981, για θέματα Εθνικής Ασφάλειας), Η Μεγάλη Σκακιέρα, Αθήνα, Νέα Σύνορα – Λιβάνη, σελ. 60-61.

⁶ Βλ. S. Huntington, Why International Primacy Matters, σελ. 83, επίσης Ζ. Μπρζεζίνσκι, ο.π., σελ 63, επίσης Η. Kissinger, Διπλωματία, Νέα Σύνορα – Λιβάνη σελ. 906.

Ηγεμονίας με την αποτελεσματική υπεροχή των ΗΠΑ στην Ευρασία⁷ και την αποτροπή εμφάνισης σε αυτή μίας και μόνης κυρίαρχης Δύναμης.

Η επικράτηση του ΝΑΤΟ και των ΗΠΑ επί του Συμφώνου της Βαρσοβίας και της Σοβιετικής Ένωσης, βασίστηκε και στην κυριαρχία των πρώτων επί της περιφέρειας της Ευρασίας (Rimland), μέσω της οποίας εξασφαλίστηκε ο έλεγχος της «κεντρικής περιοχής» της (Heartland)⁸.

- Η Ευρασιατική γεωστρατηγική των ΗΠΑ περιλαμβάνει την σχεδιασμένη διαχείριση των δυναμικών, από γεωστρατηγική άποψη, κρατών και τον προσεκτικό χειρισμό των καταλυτικών, από γεωπολιτική άποψη, κρατών έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στο διπλό συμφέρον των ΗΠΑ:
- Να παραμείνει, για όσο μπορέσει, η μοναδική παγκόσμια δύναμη,
- Να μετασχηματίσει μακροπρόθεσμα αυτή τη θέση της σε όλο και περισσότερο θεσμοποιημένη παγκόσμια συνεργασία⁹.

Σχετικά με τις θέσεις των ΗΠΑ απέναντι της προοπτικής της ενωμένης Ευρώπης είναι γνωστή η ειδική σχέση μεταξύ ΗΠΑ και Ηνωμένου Βασιλείου και το γεγονός ότι η Ουάσιγκτον δεν αποθάρρυνε την διαιρετική θέση του Λονδίνου απέναντι στην Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Η ανάδειξη μιας πραγματικά ενωμένης Ευρώπης θα συνεπάγεται σημαντικές αλλαγές στην δομή και στις διαδικασίες του ΝΑΤΟ, του κύριου δεσμού μεταξύ Αμερικής και Ευρώπης.

Για τον σκοπό αυτό οι ΗΠΑ είναι αντίθετες με τις μεγάλες προσδοκίες των Ευρωπαίων για τον Ευρωστράτο τον οποίο επιθυμούν να λειτουργεί συμπληρωματικά προς το ΝΑΤΟ,

⁷ Στην Ευρασία ζει περίπου το 75 % του παγκόσμιου πληθυσμού, και το μεγαλύτερο μέρος του φυσικού πλούτου του κόσμου βρίσκεται είτε στις επιχειρήσεις της είτε στο υπέδαφός της, ενώ αυτή αντιπροσωπεύει το 60% του παγκόσμιου ΑΕΠ και το 75% των παγκόσμιων γνωστών ενεργειακών πόρων. Στο έδαφός της ευρίσκονται οι, μετά τις ΗΠΑ, έξι μεγαλύτερες οικονομίες και αγορές όπλων και οι λοιπές χώρες κάτοχοι πυρηνικών. Εν ολίγοις στην Ευρασία βρίσκονται όλες οι δυνάμεις που θα μπορούσαν να αμφισβητήσουν την πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ. Όμως η Ευρασία είναι πολύ μεγάλη και με μεγάλες ιδιαιτερότητες, για να είναι πολιτικά ενιαία. Βλ. Ζ. Μπρζεζίνσκι, σελ. 65.

⁸ Βλ. Λουκάς Ι., Σύγχρονη Πολιτική Ιστορία και Παγκόσμιοι Πόλεμοι. Άγγλοι και Γερμανοί Θεωρητικοί της Ισχύος, σελ.146.

⁹ Κατά τον Ζ. Μπρζεζίνσκι «με ορολογία παλαιότερων, ποιο βίαιων εποχών, οι τρεις μεγάλες επιταγές της «αυτοκρατορικής» γεωστρατηγικής είναι : α. Να εμποδίσει την συνεργία των υποτελών και να διατηρήσει την κατάσταση εξάρτησής τους σε θέματα ασφάλειας, β. Να παραμείνουν οι φόρου υποτελείς υποχωρητικοί και προστατευμένοι και γ. Να εμποδίσει του βαρβάρους να ενωθούν μεταξύ τους». (Βλ. Ζ. Μπρζεζίνσκι, ό.π., σελ 78).

στηριζόμενο και επομένως εξαρτώμενο άμεσα από αυτό σε θέματα υποδομής και φυσικά έμμεσα από τις ΗΠΑ οι οποίες έχουν και τον πρώτο λόγο στο NATO (Mastanduno, 2019, 488).

Η Ευρώπη, μέσω του NATO, αποτελεί το ουσιαστικό γεωπολιτικό προγεφύρωμα των ΗΠΑ στην Ευρασία και κάθε επέκταση του πεδίου της Ευρώπης γίνεται αυτόματα επέκταση του πεδίου άμεσης επιρροής των ΗΠΑ. Έτσι ως κεντρικός γεωστρατηγικός στόχος των ΗΠΑ στην Ευρώπη μπορεί να θεωρηθεί η σταθεροποίηση του Αμερικανικού προγεφυρώματος, έστω με την παραχώρηση μιας πιο γνήσιας σχέσης εταίρων, έτσι ώστε μέσα από την διεύρυνση της Ευρώπης να επωφεληθούν και οι ΗΠΑ στην κατεύθυνση της προβολής στην Ευρασία, των δυτικών/ αμερικανικών θεσμών αλλά και των αμερικανικών συμφερόντων.

Σχετικά με την Ρωσία, οι ΗΠΑ αντιμετωπίζουν άλλο ένα δίλημμα καθώς από την μία πλευρά πρέπει να βοηθηθεί, να εκδημοκρατιστεί και να ορθοποδήσει και από την άλλη να αποφευχθεί οποιαδήποτε προσπάθεια ή δυνατότητα η Ρωσία να αναδειχθεί σε σοβαρό ανταγωνιστή στον ευρασιατικό χώρο¹⁰.

Έτσι από την πλευρά των Ρώσων, τα ανοίγματα των ΗΠΑ και του NATO προς την χώρα τους, και προς τις Δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (Σ.Ε.), παρότι δεν θίγουν άμεσα την Ρωσία, καταστρέφουν τα γεωπολιτικά θεμέλια τα οποία θα μπορούσαν, τουλάχιστον θεωρητικά να επιτρέψουν στην Ρωσία να ελπίζει ότι θα αποκτήσει στο μέλλον την θέση της δεύτερης παγκόσμιας δύναμης, θέση που άνηκε άλλοτε στην Σ.Ε.. Το ζήτημα όμως με την Ρωσία είναι κατά πόσο αυτή μπορεί να αρνηθεί σήμερα την κρίσιμη για την επιβίωσή της δυτική βοήθεια -και τους μετασχηματισμούς που αυτή προϋποθέτει- έναντι του ενδεχόμενου ένδοξου μέλλοντος της. Πάντως οι πρόσφατες εξελίξεις στις σχέσεις ΗΠΑ και NATO με την Ρωσία αφήνουν να διαφανεί μία ταύτιση συμφερόντων των ΗΠΑ με την Ρωσία, τουλάχιστον στην περιοχή της κεντρικής Ευρασίας, κάτι που αν επιβεβαιωθεί θα αποτελέσει σοβαρή στήριξη των προσπαθειών της Μόσχας να ανακάμψει.

Στην Ευρασία, οι ΗΠΑ διαπιστώνουν την ύπαρξη στην «καρδιά» της μιας περιοχής, η οποία είναι πολυπληθής, πολύ ετερογενής από θρησκευτική και εθνοτική άποψη και χαρακτηρίζεται από μεγάλο κενό εξουσίας. Η περιοχή αυτή σε σχήμα έλλειψης, καταλαμβάνει

¹⁰ Οι αυτοκρατορίες που καταρρέουν (όπως η πρώην Σ.Ε.) προκαλούν δύο αίτια έντασης: Απόπειρες γειτόνων να εκμεταλλευτούν την αδυναμία του αυτοκρατορικού κέντρου (Ρωσίας) και προσπάθειες της παρακμάζουσας αυτοκρατορίας να επανακτήσει το κύρος της στην περιφέρεια (Βλ. H. Kissinger, σελ 908).

τον χώρο της Μ. Ανατολής και τις δημοκρατίες της πρώην Σ.Ε. και περιβάλλεται από μία ζώνη αστάθειας που εκτείνεται δυτικά μέχρι τα Βαλκάνια, ανατολικά μέχρι την Ινδία και την Κίνα, βόρεια πάνω από την Μαύρη Θάλασσα και την Κασπία και νότια μέχρι την Αραβική Θάλασσα και τις Β.Α. χώρες της Αφρικής.

4.2 Η Ενεργειακή Πολιτική των ΗΠΑ

Η αξία της περιοχής αυτής, του «ομφαλού» ή του μαλακού «υπογάστριου» της Ευρασίας, ή αλλιώς των «Ευρασιατικών Βαλκανίων¹¹», έγκειται στα τεράστια αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου, στα σημαντικά ορυκτά και στο αναδυόμενο δίκτυο μεταφορών που αναγκαστικά θα δημιουργηθεί για να συνδέσει το δυτικό με το ανατολικό άκρο της Ευρασίας, που είναι οι πιο εκβιομηχανισμένες περιοχές της και οι μεγάλοι καταναλωτές ενέργειας.

Η τεράστια αξία της περιοχής αυτής και η πρόσβαση που έχουν σε αυτή, λόγω γειτονίας, η Ρωσία, η Κίνα, η Τουρκία και το Ιράν αλλά και η Ουκρανία και η Ινδία, προκαλούν την ιδιαίτερη προσοχή των ΗΠΑ. Οι ΗΠΑ μπορεί να είναι πολύ μακριά για να είναι κυρίαρχη σε αυτό το κομμάτι της Ευρασίας αλλά πολύ ισχυρή για να μην εμπλακεί, ενώ τα κράτη της περιοχής, με τις επιλογές και τις πράξεις τους, δείχνουν ότι για την επιβίωσή τους είναι αναγκαία η ανάληψη σχετικών υποχρεώσεων και δράσης από τις ΗΠΑ.

Πρώτος στόχος των ΗΠΑ είναι να εξασφαλίσουν ότι καμία χώρα δεν θα καταφέρει να ελέγξει τον γεωπολιτικό αυτό χώρο και επομένως η παγκόσμια κοινότητα και τα αμερικανικά συμφέροντα θα έχουν ανεμπόδιστη πρόσβαση σε αυτή μέσω δικτύων αγωγών, οδών και χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων.

Για τον σκοπό αυτό επιδιώκεται η υποβάθμιση της Ρωσίας, από εν δυνάμει κυρίαρχο σε εταίρο των ΗΠΑ στην διαχείριση του ενεργειακού πλούτου της περιοχής, η γεωπολιτική υποστήριξη των μεγάλων κρατών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης¹², η υποστήριξη της

¹¹ «Βαλκάνια» λόγω του κενού εξουσίας και της αναρρόφησης εξουσίας που προκαλούν και των επεμβάσεων ισχυρότερων γειτόνων και μεγάλων Δυνάμεων που προσκαλούν, όπως τα πραγματικά –Ευρωπαϊκά– Βαλκάνια. Βλ. Ζ. Μπρζεζίνσκι, Η Μεγάλη Σκακιέρα, σελ 215.

¹² Ιδίως αυτών που χαρακτηρίζονται από διεθνείς αναλυτές ως στρατηγικοί άξονες όπως η Ουκρανία, το Αζερμπαϊτζάν και το Ουζμπεκιστάν.

Ευρωπαϊκής προοπτικής της Τουρκίας, ενώ μία φιλοδυτική στροφή του Ιράν είναι ιδιαίτερα επιθυμητή από τις ΗΠΑ, πλην όμως επί του παρόντος όχι ιδιαίτερα ορατή.

Έτσι μέσα από λεπτούς χειρισμούς αναμένεται από πλευράς των ΗΠΑ, η επιδίωξη για εξασφάλιση μίας περιφερειακής ισορροπίας, με σταθεροποίηση και ένταξη στο διεθνές σύστημα, των κρατών της περιοχής, σε βάρος των τάσεων για εντονότερη ισλαμική ταυτότητα, των πιθανών εθνοτικών συγκρούσεων, του πολιτικού κατακερματισμού ή ακόμη και των ανοικτών εχθροπραξιών κατά μήκος των νοτίων συνόρων της Ρωσίας.

Η επίτευξη και η σταθεροποίηση αυτής της περιφερειακής ισορροπίας εκτιμάται ως ο μείζον στόχος οποιασδήποτε συνεκτικής γεωστρατηγικής των ΗΠΑ, στον «ομφαλό» ή τα «Βαλκάνια» της κεντρικής Ευρασίας.

4.2.1 Ο Ρόλος του Πετρελαίου

Η εξάρτηση των Ηνωμένων Πολιτειών από το πετρέλαιο έχει επηρεάσει από καιρό την εξωτερική τους πολιτική. Η ανάπτυξη του πετρελαίου των ΗΠΑ εκτείνεται σε τρεις μεγάλες περιόδους: την άνοδο του πετρελαίου ως εμπόρευμα, που ξεκίνησε το 1850, την εποχή του γεωπολιτικού ανταγωνισμού μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και τη μεταψυχροπολεμική εποχή της απορρύθμισης και της διαφοροποίησης. Πιο πρόσφατα, ο πόλεμος της Ρωσίας με την Ουκρανία έχει επιδεινώσει τις γεωπολιτικές εντάσεις και αναζωογόνησε τη συζήτηση για την ενεργειακή ανεξαρτησία των ΗΠΑ.

Η Αμερική διαθέτει ένα από τα πιο ισχυρά στρατηγικά όπλα, το αποκαλούμενο «μαύρος χρυσός», το οποίο υπάρχει σε αφθονία και το χρησιμοποιεί στα πλαίσια της διπλωματίας, με σκοπό να επηρεάσει το καθεστώς της πολιτικής σκηνής, σύμφωνα με τα γεωστρατηγικά της συμφέροντα (El-Gamal et al, 2009).

Η εξωτερική και εσωτερική πολιτική των ΗΠΑ στηρίζεται στην ενέργεια, δεδομένου ότι το πετρέλαιο αποτελεί ένα στρατηγικό αγαθό προς πώληση, το οποίο δύναται να καθορίζει τις γεωπολιτικές σχέσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων χωρών. Δεν είναι λίγοι οι αναλυτές που υποστηρίζουν σθεναρά ότι οι πόλεμοι που διεξήχθησαν στην Μέση Ανατολή, ήταν στην πραγματικότητα ενεργειακός στόχος των συμφερόντων των ΗΠΑ. Είναι ευρέως γνωστό ότι η εξαγωγή πετρελαίου παράγει τακτικό πλεονέκτημα στα κράτη να επιβάλλουν την ισχύ τους,

μέσω της οποίας αποκτούν την πολυπόθητη παγκόσμια ηγεμονία (Jones, 2012, 209).

Οι ΗΠΑ διαθέτει ελεύθερη οικονομία και ανοικτή επιχειρηματικότητα στον τομέα του πετρελαίου, μία βιομηχανία που δίδει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε σχέση με άλλα κράτη σε παγκόσμια κλίμακα. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι, η νομοθεσία των ΗΠΑ επιτρέπει την εκμετάλλευση φυσικών πόρων ακόμη και από ιδιωτικά οικόπεδα (Blackwill et al, 2016).

Η Αμερική έχει εμπορική συνεργασία στον τομέα του πετρελαίου με τον Καναδά, την Σαουδική Αραβία και την Βενεζουέλα. Παρόλα αυτά, οι εν λόγω σχέσεις είναι περιοδικά μεταβαλλόμενες λόγω των τεράστιων οικονομικών συμφερόντων.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι εμπορικές σχέσεις ΗΠΑ-Καναδά, οι οποίες ήρθαν σε ρήξη, όταν οι ΗΠΑ μείωσαν την εισαγωγή των προϊόντων από τον Καναδά, με σκοπό να αυξήσει την εγχώρια παραγωγή της. Αργότερα, το 1973 ο Καναδάς ανέβασε τις τιμές του πετρελαίου προς την Αμερική, ενώ στράφηκε και σε νέους πελάτες, πλέον της Αμερικανικής αγοράς.

Δεύτερο παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση εμπορικής συνεργασίας μεταξύ ΗΠΑ-Σαουδική Αραβία από το 1970, λόγω της πολύ χαμηλής και ανταγωνιστικής τιμής πετρελαίου, που ουσιαστικά ώθησε την Αμερική να αγοράζει πετρέλαιο μόνο από την Σαουδική Αραβία.

Τέλος, τρίτο αξιοσημείωτο παράδειγμα αποτελεί η αλληλεξάρτηση σε επίπεδο εμπορικών σχέσεων στον τομέα του πετρελαίου μεταξύ ΗΠΑ-Βενεζουέλας. Η σχέση αυτή είναι περισσότερο συμβιβασμός, παρά σύγκρουση διότι οι συνέπειες από μία μεταξύ τους αντιπαράθεση θα ήταν καταστροφικές και για τα δύο κράτη. Συνεπώς, τα εν λόγω κράτη έχουν περισσότερα κοινά, τα οποία ευνοούν τις κοινές εμπορικές συναλλαγές.

Συγκεκριμένα όλα τα προαναφερθέντα, καταδεικνύεται ότι οι ΗΠΑ έχουν τη δυνατότητα να παράγουν – καταναλώνουν τεράστια ποσά πετρελαϊκών αποθεμάτων, ενώ διαχειρίζονται παράλληλα τις αντίστοιχες εισαγωγές, ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος πιθανής ενεργειακής ανεπάρκειας.

Η παραγωγή σχιστολιθικού πετρελαίου, μέσω της υδραυλικής ρωγμής (hydraulic fracturing) θα γίνεται ολοένα και εκτεταμένη, καθώς σε τρέχουσες τιμές (πχ 100 \$ ΗΠΑ/βαρέλι) η αύξηση κατά 345 Bbb1 σε παγκόσμιο επίπεδο θα καταλήξει στο να ανέλθει η αξία των αποθεμάτων σχιστολιθικού πετρελαίου σε περίπου 35 τρισεκατομμύρια δολάρια.

Επιπρόσθετα με την χρήσης βελτιωμένης τεχνολογίας σε διάφορους τομείς πετυχαίνουν την απόκτηση γεωλογικών πληροφοριών, οι οποίες τους δίνουν την δυνατότητα για την καλύτερη καταγραφή και αύξηση των πετρελαϊκών αποθεμάτων τους ή και στην ανακάλυψη νέων ταμιευτήρων φυσικών πόρων. (Verma, 2005, 77).

4.2.2 Ο Ρόλος του Φυσικού Αερίου

Η Αμερική μέχρι τα μισά του 19^{ου} αιώνα δεν μπορούσε να συναγωνιστεί τις κατεξοχήν χώρες παραγωγής φυσικού αερίου όπως Αυστραλία, Ινδονησία, Κατάρ, Ιράν και Ρωσία, οι οποίες είχαν μεγάλα αποθέματα στο έδαφός τους σε φυσικό αέριο και ως εκ τούτου διέθεταν τεράστιο συγκριτικό πλεονέκτημα, αφού εξήγαγαν μονοπωλιακά τους φυσικούς τους πόρους σε όλο το κόσμο. Οι Η.Π.Α είχαν επιπλέον να αντιμετωπίσουν στο πλαίσιο του ανταγωνισμού τις δυσκολίες, που προέκυπταν από την μεταφορά σε μεγάλες αποστάσεις.

Παρόλα αυτά, το φυσικό αέριο βρίσκεται στην υψηλότερη θέση της στρατηγικής ενεργειακής πολιτικής των ΗΠΑ. Εξ' ου και την περίοδο του 2007 – 2012, οι ΗΠΑ προχώρησαν στην αύξηση της παραγωγής φυσικού σχιστολιθικού αερίου σε ποσοστό 50%, μέσω της υδραυλικής ρωγμής (hydraulic fracturing), ώστε να καταστεί το συντομότερο δυνατό μια ενεργειακή υπερδύναμη (Jackson et al, 2014, 329).

Η χρήση φυσικού αερίου στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας αναμένεται να αυξηθεί κατά 60% στις Ηνωμένες Πολιτείες κατά το διάστημα 2025-2050, αντικαθιστώντας σε μεγάλο βαθμό τον άνθρακα, αν και η παραγωγή αυτού εξακολουθεί να προβλέπεται ότι θα αυξηθεί παγκοσμίως κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου (Jackson et al, 2014, 329).

Μέχρι το 2030, αναλυτές θεωρούν ότι οι ΗΠΑ θα ανέλθουν στην υψηλότερη κορυφή των εξαγωγών του φυσικού αερίου παγκοσμίως, διότι προβλέπεται ότι θα αυξηθεί ο όγκος των συναλλαγών του φυσικού αερίου σε ποσοστό άνω του 60%. Συνεπώς, αν και οι ΗΠΑ καταναλώνουν πολύ μεγάλο μέρος του φυσικού αερίου τους, πρόκειται να παράγουν πολύ περισσότερη ποσότητα αυτού, εν σύγκριση με άλλες χώρες που καταναλώνουν ισόποσες ποσότητες. Με αυτόν τον τρόπο, οι ΗΠΑ θα καταστούν το πιο ανταγωνιστικό ενεργειακό κράτος ανάμεσα σε χώρες κολοσσούς αυτού του είδους.

Οι Στρατηγικοί Ενεργειακοί Στόχοι της Αμερικής συνοψίζονται στα εξής (Achakulwisut, 2021, 2) :

- Αύξηση των ενεργειακών εξαγωγών σε νέους πελάτες, αλλάζοντας τον παγκόσμιο χάρτη πώλησης ενέργειας.
- Απεμπλοκή από συμμαχίες – χώρες, με τις οποίες οι ΗΠΑ διατηρούσε αναγκαστικές σχέσεις, εξαιτίας που της παρείχαν το φυσικό αέριο προς κατανάλωση.
- Μείωση εξαγωγών και αύξηση της εσωτερικής προς κατανάλωση παραγωγής, κίνηση που θα οδηγήσει σε ενεργειακή αυτάρκεια και ενίσχυση της οικονομίας των ΗΠΑ.

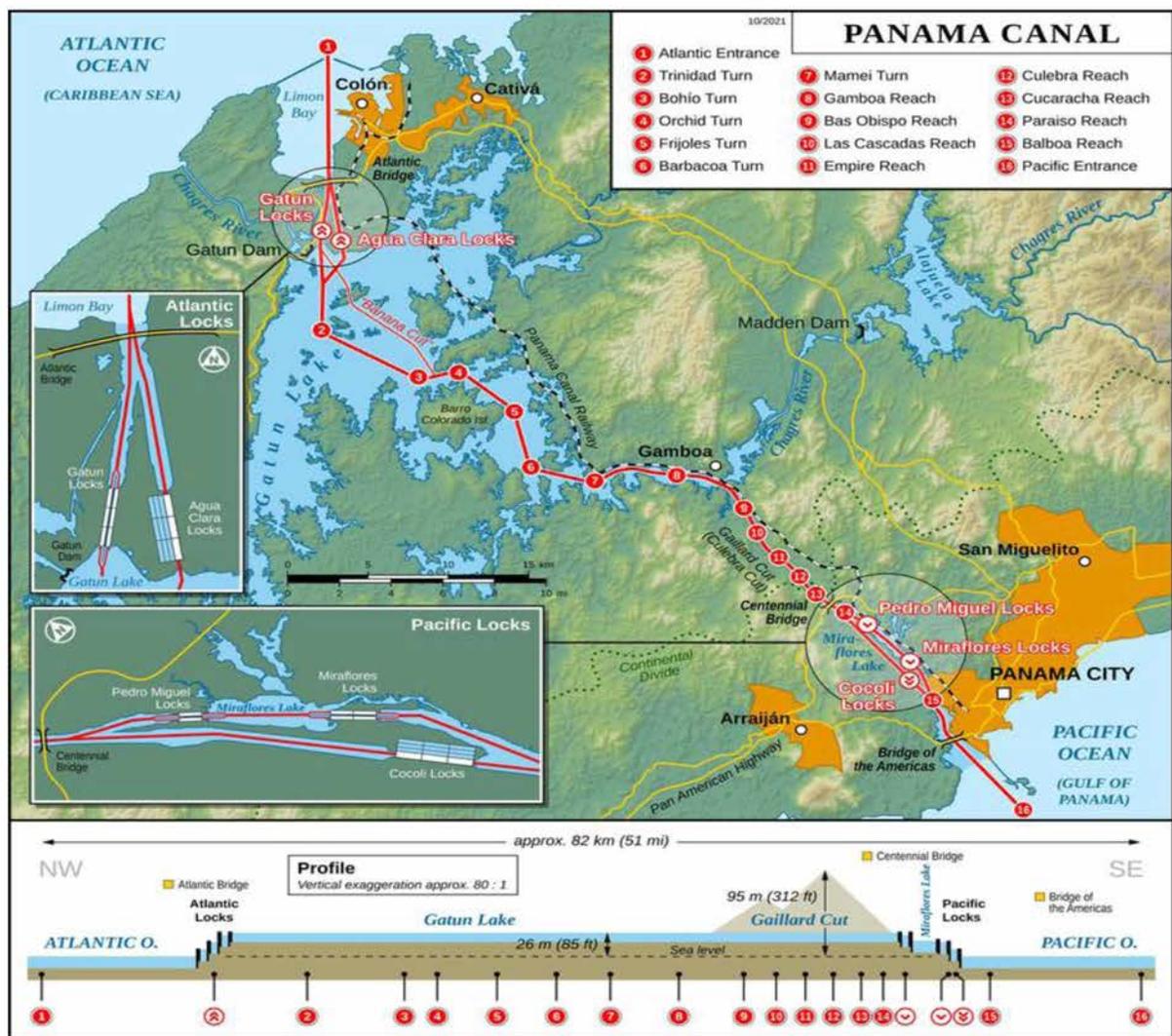
Οι φυσικοί πόροι του αερίου και πετρελαίου μπορούν να μετατρέψουν τις ΗΠΑ σε μια υπερδύναμη, προσδίδοντας τεράστιο ενεργειακό πλεονέκτημα σε ολόκληρο το κόσμο, ειδικά μετά την ανακάλυψη του σχιστολιθικού αερίου των τελευταίων ετών.

4.2.3 Οι Θαλάσσιες και Χερσαίες Οδοί Εμπορίου

Όπως είναι γνωστό, υπάρχουν θαλάσσιοι και χερσαίοι οδοί εμπορίου, τα οποία ονομάζονται περάσματα, μέσω των οποίων διεξάγονται εμπορικές μεταφορές των ΗΠΑ-Ρωσίας. Οι οδοί αυτοί συνδέουν πολλές χώρες του πλανήτη και βοηθούν τα εμπλεκόμενα κράτη, που βρίσκονται σε μεγάλες αποστάσεις, να αναπτύξουν την οικονομία τους, διότι δίδεται ευκολότερη πρόσβαση σε πολλά είδη αγαθών, ιδίως σε πιο ανταγωνιστικές μεγάλες αγορές.

Η Διώρυγα του Παναμά είναι η μεγαλύτερη θαλάσσια οδός μεταξύ των ΗΠΑ και της Λατινικής Αμερικής, που συνδέει τον Ατλαντικό με τον Ειρηνικό ωκεανό, από όπου μεταφέρονται τεράστιες ποσότητες πετρελαίου, φυσικού αερίου και άλλων αγαθών. Αυτό την καθιστά τη σημαντικότερη εμπορική ναυτιλιακή οδό των Ηνωμένων Πολιτειών (Levine et al, 2021).

Το 1904, οι ΗΠΑ αγόρασαν τα δικαιώματα του Καναλιού του Παναμά από την Γαλλία και ξεκίνησε η άμεση κατασκευή του υδάτινου αυτού διαδρόμου. Τα έργα ολοκληρώθηκαν το 1913, έτος στο οποίο έγιναν τα εγκαίνια. Μέχρι το 2000, η οικονομική εκμετάλλευση του καναλιού του Παναμά διεξάγονταν αποκλειστικά από τις ΗΠΑ. Το κανάλι σε στρατιωτικό επίπεδο είναι “ουδέτερα νερά”, όπου συνδέονται 114 θαλάσσιες οδοί, οι οποίες ενώνονται με 160 χώρες και 1.700 λιμάνια σε όλον τον κόσμο (Mills, 2020, 65).

Εικόνα 4-1: Απεικόνιση Κανάλι του Παναμά

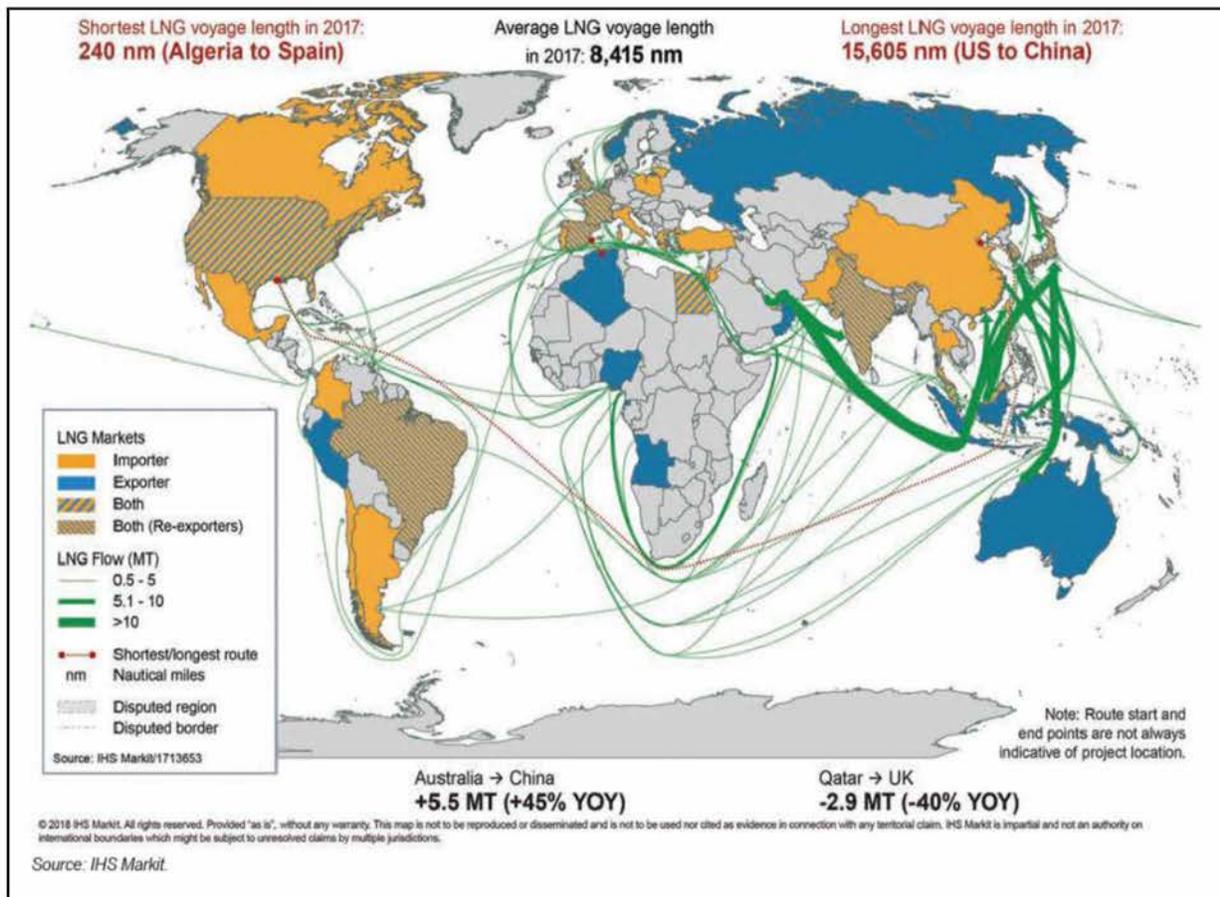
Πηγή:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/91/Panama_Canal_Map_EN.png/800px-Panama_Canal_Map_EN.png

Ειδικότερα, από τους θαλάσσιους διαδρομές εμπορίου διεξάγεται η μεταφορά πετρελαίου από τις χώρες παραγωγής στις χώρες προς κατανάλωση σε πλέγμα δικτύου αγωγών και δεξαμενόπλοιων. Συγκεκριμένα, το πετρέλαιο που αφικνούνται στις ΗΠΑ (Βόρεια ή Νότια) διέρχεται μέσω του Ακρωτηρίου της Καλής Ελπίδας, ενώ για το Ασιατικό τμήμα το δρομολόγιο διέρχεται, μέσω του στενού Malacca μεταξύ της Σουμάτρας και Μαλαισίας καταλήγοντας στην Ιαπωνία και την Κίνα.

Στην ακόλουθη Εικόνα, φαίνονται οι θαλάσσιες οδοί που ακολουθεί η μεταφορά του

φυσικού αερίου (LNG) και πετρελαίου από τις χώρες που παράγονται προς τις χώρες που θα καταναλωθούν .

Εικόνα 4-2: Βασικές Θαλάσσιες Οδοί Μεταφορών

Πηγή: <https://blog.energybrainpool.com/wp-content/uploads/2020/02/Bild-1-1024x693.png>

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (World Trade Organization-WTO)¹³, που ρυθμίζει και διευκολύνει το διεθνές εμπόριο, μεταξύ των Ηνωμένων Εθνών, η ΕΕ έχει υπογράψει τις περισσότερες εμπορικές συμφωνίες στον κόσμο. Το Ηνωμένο Βασίλειο έχει συμμετάσχει σε 35 εμπορικές συμφωνίες, ειδικά μετά την έξοδό του από την ΕΕ. Ακολουθούν η Ισλανδία και Ελβετία με 32, η Νορβηγία με 31, καθώς και το Λιχτενστάιν και η Χιλή με 30 εμπορικές συμφωνίες.

Οι ΗΠΑ συμμετάσχει σε 14 εμπορικές συμφωνίες, 12 εκ των οποίων είναι διμερείς συμφωνίες κυρίως με χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Μέσης Ανατολής. Οι ΗΠΑ είναι

¹³https://en.wikipedia.org/wiki/World_Trade_Organization

εταίρος σε 9 διμερείς Συμφωνίες Ελευθέρου Εμπορίου (Free Trade Agreements)¹⁴ με Αυστραλία, Χιλή, Ισραήλ, Ιορδανία, Μπαχρέιν, Ομάν, Μαρόκο, Περού και Σιγκαπούρη, ενώ έχει υπογράψει και 2 πολυμερείς αντίστοιχες Συμφωνίες (πέρα από το διεθνές πλαίσιο του WTO), ήτοι τη Συμφωνία Ελευθέρου Εμπορίου Βορείου Αμερικής (NAFTA – North American Free Trade Agreement)¹⁵ με εταίρους Καναδά και Μεξικό και τη Συμφωνία Ελευθέρου Εμπορίου Κεντρικής Αμερικής –Δομινικανής Δημοκρατίας (CAFTA-DR – Central America – Dominican Republic Free Trade Agreement)¹⁶ με τις Κόστα Ρίκα, Ονδούρες, Γουατεμάλα, Ελ Σαλβαδόρ, Νικαράγουα και Δομινικανή Δημοκρατία.

Γενικά, οι εν λόγω συμφωνίες προβλέπουν ανάλογα άμεση ή σταδιακή κατάργηση και μείωση των δασμών και ποσοστώσεων για τα αμερικανικά προϊόντα, προστασία πνευματικών δικαιωμάτων για αμερικανικές εταιρείες, μεγαλύτερη πρόσβαση Αμερικανών επενδυτές στις ανωτέρω αγορές.

Πρόκειται για εξαιρετικής σημασίας για τις ΗΠΑ εμπορικές συμφωνίες για ενίσχυση των εθνικών εξαγωγών αλλά και για αύξηση των ευκαιριών για τις αμερικανικές επιχειρήσεις, τους αγρότες και εργαζομένους μέσω της μεγαλύτερης διείσδυσης των προϊόντων και υπηρεσιών τους στις ξένες αγορές.

Η ΕΕ έχει, επί του παρόντος, 45 εμπορικές συμφωνίες με μεμονωμένες χώρες ή με άλλες ζώνες ελεύθερων συναλλαγών. Τα κράτη της ΕΕ και οι ΗΠΑ δεν συνδέονται προς το παρόν με εμπορική συμφωνία. Η προτεινόμενη και αμφιλεγόμενη συμφωνία TTIP (Transatlantic Trade and Investment Partnership)¹⁷ που θα έπρεπε να είχε γεφυρώσει το χάσμα απέτυχε, παρόλο που τα μέρη άφησαν ανοιχτή την πόρτα για αναζωπύρωση των συνομιλιών στο μέλλον.

¹⁴https://en.wikipedia.org/wiki/Free_trade_agreement

¹⁵https://simple.wikipedia.org/wiki/North_American_Free_Trade_Agreement

¹⁶https://en.wikipedia.org/wiki/Dominican_Republic%E2%80%93Central_America_Free_Trade_Agreement

¹⁷https://en.wikipedia.org/wiki/Transatlantic_Trade_and_Investment_Partnership

Η ακόλουθη Εικόνα δείχνει τον παγκόσμιο χάρτη εμπορικών συμφωνιών.

Εικόνα 4-3: Παγκόσμιο Χάρτης Εμπορικών Συμφωνιών

Πηγή: <https://cdn.statcdn.com/Infographic/images/normal/18991.jpeg>

Τα τελευταία χρόνια, οι ΗΠΑ έχουν αυξήσει την εμπορική και οικονομική αλληλεξάρτησή τους με τρίτες χώρες, κυρίως στην Ασία, με σκοπό να μεταφέρουν τα προϊόντα τους μέσω των θαλάσσιων και χερσαίων οδών εμπορίου και να περιορίσουν την οικονομική εξάπλωση της Κίνας-Ρωσίας. Οι ΗΠΑ λαμβάνοντας υπόψη την επιρροή που ασκεί η Κίνα-Ρωσία σε περιφερειακές χώρες, σε οικονομικό, πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο, επιδίωξαν να εξισορροπήσουν αυτήν την επιρροή δημιουργώντας συμμαχίες γύρω από την Κίνα-Ρωσία, αυξάνοντας την στρατιωτική παρουσία τους στις Φιλιππίνες, την Νέα Ζηλανδία, την Αυστραλία,

το Βιετνάμ και σε άλλες χώρες, με σκοπό να περιορίσουν την στρατιωτική υπεροχή της Κίνας ή την ρωσική παρέμβαση στον δυτικό Ειρηνικό. Ο στόχος αυτών των κινήσεων δεν ήταν να βγάλουν την Κίνα εκτός παιχνιδιού, αλλά να την αναγκάσουν να αποδεχτεί τους εμπορικούς όρους των συμφωνιών (Dollar, 2017, 23).

Επιπρόσθετα μεγάλο είναι το ενδιαφέρον των ΗΠΑ για την περιοχή της Αρκτικής. Στην παρθενική του ομιλία, στην ανά διετία υπουργική σύνοδο του Αρκτικού Συμβουλίου που πραγματοποιήθηκε στο Ροβανιέμι της Φινλανδίας, ο υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ Μάικλ Ρ. Πομπέο χαρακτήρισε την Αρκτική «έναν χώρο παγκόσμιας ισχύος και ανταγωνισμού», δίνοντας το έναυσμα για έναν αγώνα κατάκτησης νέων ενεργειακών πόρων.

4.2.4 Ο Ενεργειακός Ρόλος των ΗΠΑ στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Ο Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας παρατηρεί ότι ενώ παλαιότερα οι Ηνωμένες Πολιτείες ήταν ο μεγαλύτερος εισαγωγέας πετρελαιοειδών, σήμερα εξελίσσεται σε έναν από τους μεγαλύτερους παραγωγούς υγρών καυσίμων, καθώς το σχιστολιθικό πετρέλαιο έχει χαρακτηριστεί ως η επόμενη «ενεργειακή επανάσταση».

Μέχρι σήμερα οι πιο προσοδοφόρες αγορές για το αμερικανικό LNG ήταν η Νότιος και Κεντρική Αμερική, η Ινδία και η Άπω Ανατολή. Η Ευρώπη είναι σχεδόν τελευταία στη λίστα, λόγω της άφθονης προσφοράς και των σχετικά χαμηλών τιμών του αερίου από τη Νορβηγία και τη Ρωσία.

Η υψηλή τιμή του ευρωπαϊκού φυσικού αερίου προσέελκυσε τις αμερικανικές εταιρείες μεταφοράς LNG καθώς οι τιμές του ευρωπαϊκού φυσικού αερίου έχουν αυξηθεί περισσότερο από 700%. Οι τιμές στην Ευρώπη είναι 13 φορές υψηλότερες από ό,τι στις ΗΠΑ, και η αγορά παρουσιάζει επίσης ένα σπάνιο προνόμιο σε σχέση με τις ασιατικές προμήθειες, καθιστώντας την Γηραιά ήπειρο πρωταρχικό προορισμό για το υγροποιημένο φυσικό αέριο (LNG).

Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν γίνει πλέον ο κορυφαίος εξαγωγέας υγροποιημένου φυσικού αερίου LNG (Liquefied Natural Gas)¹⁸ στον κόσμο, χάρη στην κατασκευή νέων τερματικών σταθμών και τις τιμές ρεκόρ του φυσικού αερίου στην Ευρώπη. Πολλά σε αριθμό δεξαμενόπλοιά της διασχίζουν τον Ατλαντικό ωκεανό μεταφέροντας το υγροποιημένο φυσικό

¹⁸https://en.wikipedia.org/wiki/Liquefied_natural_gas

αέριο, προσδίδοντάς της τον χαρακτηρισμό ως το «ιππικό της ενέργειας» από τον Ατλαντικό. Οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής εκμεταλλεύτηκαν την επανάσταση που επέφερε το fracking (υδραυλική σύνθλιψη σχιστολιθικών πετρωμάτων) για να γίνουν, τα τελευταία χρόνια, καθαρός εξαγωγέας LNG.

Ήδη, με τα πρώτα σημάδια της ευρωπαϊκής ενεργειακής κρίσης, οι αμερικανοί παραγωγοί έχουν αλλάξει πορεία των φορτίων που προορίζονται για την Ασία προς την κατεύθυνση των πιο κερδοφόρων αγορών της Γηραιάς Ηπείρου.

Σύμφωνα με τις ενδείξεις που προέρχονται από τα στοιχεία της EIA (Energy Information Administration)¹⁹, περίπου το ήμισυ του LNG που παρήχθη από τις Ηνωμένες Πολιτείες τον Δεκέμβριο απεστάλη στην Ευρώπη, σε σύγκριση με το 37% στις αρχές του 2021.

Σε απόλυτους αριθμούς, τον Δεκέμβριο 2022 οι άμεσες ροές προς την Ευρώπη κατέγραψαν νέο ιστορικό υψηλό, φτάνοντας τους 7,15 εκατομμύρια τόνους LNG. Η αύξηση των εξαγωγών δημιουργεί βέβαια προβλήματα στη διαδικασία απανθρακοποίησης που επιθυμεί ο Πρόεδρος Μπάιντεν, καθώς οι υψηλότερες τιμές του Φυσικού Αερίου ωθούν επίσης τη ζήτηση για άνθρακα, η οποία, το 2021, αυξήθηκε κατά 22% -το υψηλότερο ποσοστό από το 2014.

Η εξέλιξη αυτή αναμφίβολα θα επηρεάσει την ενεργειακή πολιτική της Ρωσίας. Υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι η έλλειψη φυσικού αερίου στην Ευρώπη προκαλείται από τη συμπεριφορά της Ρωσίας. Οι σημερινές χαμηλές ροές ρωσικού φυσικού αερίου προς την Ευρώπη συμπίπτουν με την όξυνση των γεωπολιτικών εντάσεων σχετικά με την Ουκρανία. Η ρωσική εταιρεία Gazprom το τέταρτο τρίμηνο του 2021 μείωσε τις εξαγωγές της στην Ευρώπη κατά 25%. Η ΕΕ στηρίζει συνολικά 14 έργα υποδομών LNG, τα οποία αυξάνουν το συνολικό δυναμικό εισαγωγής υγροποιημένου αερίου κατά 15 δις. κυβικά μέτρα, ενώ το συνολικό δυναμικό LNG της Ευρώπης σήμερα ανέρχεται σε 210 δις. κυβικά μέτρα.

Κάθε συμφωνία της Αμερικής με την Ευρώπη για ελεύθερο εμπόριο ανοίγει νέους ορίζοντες των θαλάσσιων και χερσαίων οδών του εμπορίου, προσφέροντας νέες θέσεις εργασίας και απελευθερώνοντας το 1/3 του παγκόσμιου εμπορίου. Με αυτό το τρόπο, οι ΗΠΑ μπορεί να παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο στην ευρωπαϊκή και στη παγκόσμια αγορά, με τέτοιο τρόπο που θα εδραιώσει τον Ηγεμονικό της ρόλο σε γεωοικονομικό επίπεδο.

¹⁹https://en.wikipedia.org/wiki/Energy_Information_Administration

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΠΕΡΙΚΥΚΛΩΣΗ–ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

5.1 Η περικύκλωση της Ρωσίας

Η Ρωσία χειρίζεται τα ενεργειακά της αποθέματα ως στρατηγικό όπλο, για τον πειθαναγκασμό τρίτων χωρών να ανεχθούν τις στρατηγικές της επιλογές, αν όχι να συνταχθούν πίσω από αυτές. Έτσι, με επιδίωξη τον σφικτότερο ενεργειακό εναγκαλισμό της Ευρώπης, η Ρωσία προωθεί δυναμικά την κατασκευή αγωγών μεταφοράς φυσικού αερίου πχ. South Stream, South Stream, Turk Stream²⁰, με σκοπό να δράσει ανταγωνιστικά σε σχέση με τους ενεργειακούς αγωγούς που προωθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι παραπάνω αγωγοί είναι το κλειδί για τη διατήρηση της ρωσικής πολιτικής και οικονομικής μόχλευσης στην Ευρώπη. Ο South Stream θα επιτρέψει τη ρωσική επιρροή να επεκταθεί στη νότια Ευρώπη, ενώ ο Nord Stream, που συνδέει τη Ρωσία με τη Γερμανία (παρακάμπτοντας την Πολωνία και τα κράτη της Βαλτικής) θα το επιτρέψουν ομοίως την επιρροή της Μόσχας στη βόρεια Ευρώπη. (Baran, 2008, 3), (Garding et al, 2021).

Εικόνα 5-1: Αγωγός Turkish Stream

Πηγή: https://www.ekapija.com/thumbs/turski_tok_200415_tw1024.jpg

²⁰ Το σχέδιο του αγωγού μεταφοράς φυσικού αερίου South Stream, ο οποίος θα κατέληγε στη Βουλγαρία, αντικαταστάθηκε από τον Turkish Stream, ο οποίος καταλήγει στην Τουρκία.

Η ρωσική οικονομία στηρίζεται στις εξαγωγές υδρογονανθράκων και ιδίως του πετρελαίου, εξ΄ ου και επιχειρεί την είσοδό της στις ευρωπαϊκές αγορές με εξαγορά επιχειρήσεων διανομής ενέργειας, ενώ οι οικονομικές κυρώσεις της Δύσης κατά του ενεργειακού της τομέα, επίσπευσαν τον επαναπροσανατολισμό της ενεργειακής διπλωματίας της Ρωσίας προς την Ασία.

Οι συντονισμένες κυρώσεις, τις οποίες η διεθνής κοινότητα επέβαλε και η ραγδαία μείωση της τιμής του πετρελαίου, επέφεραν βαρύ πλήγμα στην ρωσική οικονομία, η οποία στράφηκε προς την Κίνα και άλλες, πρόθυμες να εκμεταλλευτούν τη συγκυρία, χώρες (Τουρκία, Αργεντινή) (An, J., 2020, 137).

Η μεταφορά των ρωσικών υδρογονανθράκων, διαμέσου του τουρκικού εδάφους, τείνει να υποκαταστήσει την Ουκρανία στον ρόλο του διαμετακομιστή ρωσικών υδρογονανθράκων, ενώ δεν είναι αμελητέο το γεγονός ότι η ρωσική εταιρεία «Rosatom» ανέλαβε να κατασκευάσει το πρώτο εργοστάσιο παραγωγής πυρηνικής ενέργειας, ισχύος 4.800 MW, στο Akkuyu, ένα έργο αξίας \$20 δις, το οποίο κάνει πλέον πιο στενή την εξάρτηση της Τουρκίας από τη Ρωσία στον τομέα της ενέργειας (Κυριακίδες, 2022, 9).

Εικόνα 5-2: Εργοστάσιο Παραγωγής Πυρηνικής Ενέργειας Akkuyu Τουρκίας

Πηγή: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/55/Model_of_the_Akkuyu_Nuclear_Power_Plant.jpg

Η αναμενόμενη είσοδος στη διεθνή αγορά μεγάλων ποσοτήτων σχιστολιθικού αερίου, κατά κύριο λόγο αμερικανικής προέλευσης, θα προκαλέσει επιπλέον πτώση των τιμών του φυσικού αερίου, εφαρμόζοντας πρόσθετη πίεση στην ρωσική οικονομία και θέτοντας εν αμφιβόλω τους σχεδιασμούς της ρωσικής ηγεσίας.

Ταυτόχρονα, και η Ρωσία προβαίνει σε αναδιάταξη των δυνάμεών της προς το Βορρά, προκειμένου να προβάλλει με αποφασιστικότητα τις διεκδικήσεις της επί του Αρκτικού Κύκλου, ο οποίος λόγω των αποθεμάτων υδρογονανθράκων, έχει μεταβληθεί σε νέο πεδίο αντιπαράθεσης μεταξύ Δυτικών χωρών και της Ρωσίας, καθόσον η άνοδος της θερμοκρασίας και η σταδιακή τήξη των πάγων επαναχαράσσει τις θαλάσσιες διαδρομές του παγκόσμιου εμπορίου και αυξάνει το γεωπολιτικό κεφάλαιο των χωρών της περιοχής. Η επανενεργοποίηση εγκαταλελειμμένων βάσεων και η κατασκευή νέων, σηματοδοτούν τις κινήσεις της Ρωσίας στην περιοχή (Kjono, 2022).

Η περίσφιξη της Ρωσίας από τις Μεγάλες Δυνάμεις διεξάγεται, μεταξύ άλλων, μέσω του NATO προς ανατολάς, κινήσεις που κατά την άποψη της Ρωσίας διεξάγονται με σκοπό τους φυσικούς πόρους της Ρωσίας. Η Ρωσία υποστήριξε ότι οι «βελούδινες επαναστάσεις» σε δημοκρατίες - πρώην μέλη της ΕΣΣΔ πχ Γεωργία, Ουκρανία, Κιργιζία, κ.τ.λ υποκινήθηκαν από τις ΗΠΑ, με σκοπό την ανατροπή των φιλικά διακείμενων Ρώσων Ηγετών και την εγκατάσταση φιλικότερων προς τη Δύση καθεστώτα (Khloron, 2022, 13).

Η Ρωσία εμφανίζεται ιδιαίτερως ανήσυχη με την επέκταση του NATO και την εγκατάσταση μεγάλων στρατιωτικών βάσεων επί Λετονικού, Λιθουανικού και Εσθονικού εδάφους. Η απώλεια της Ουκρανίας από τη σφαίρα επιρροής της απετέλεσε καίριο πλήγμα στο ρωσικό γόητρο, διότι αποτελεί ζωτικό έδαφος τόσο από ενεργειακής, όσο και από στρατιωτικής απόψεως. Η προσάρτηση της Κριμαίας στη Ρωσία καταδεικνύει τη σημασία της, καθώς το λιμάνι της Σεβαστούπολης αποτελεί χώρος στάθμευσης του ρωσικού στόλου της Μαύρης Θάλασσας (Andrei, 2022).

Οι ΗΠΑ έχοντας ήδη εγκαταστήσει βάσεις στο «μαλακό υπογάστριο» της Ρωσίας, καθώς και στην Βουλγαρία, θέτουν υπό έλεγχο πλέον, τη Βαλτική, την Κασπία και τη Μαύρη Θάλασσα, ανακηρύσσουν ταυτόχρονα την περιοχή της Κασπίας, ως ζώνη αμερικανικών συμφερόντων, ενώ άξιο λόγου είναι οι χώρες Αρμενία - Αζερμπαϊτζάν - Γεωργία, μέσω των

οποίων ελέγχεται ο ‘‘διάδρομος’’, πλούσιου σε κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου, της Κασπίας- Μαύρης θάλασσας έως την Ευρώπη (Nettles, 2022, 130).

Υπό τη σκιά όλων των γεγονότων, η Ρωσία επιχειρεί προσέγγιση με τη Λευκορωσία, η οποία αποτελεί το τελευταίο προπύργιο στα δυτικά σύνορα της πάλαι ποτέ σοβιετικής αυτοκρατορίας. Η απώλεια της Λευκορωσίας από την ήδη περιορισμένη σφαίρα της ρωσικής επιρροής θα σημαίνει πλήρη αποκλεισμό της Ρωσίας από τα δυτικά και απώλεια ελέγχου ζωτικών ενεργειακών διαδρόμων. Αν αναλογιστεί κανείς ότι το 81% των ρωσικών πετρελαϊκών εξαγωγών κατευθύνονται στις δυτικοευρωπαϊκές αγορές, θα μπορέσει να φανταστεί το πλήγμα που θα αποτελέσει ο νατοϊκός έλεγχος των δυτικών συνόρων της Ρωσίας.

Η στρατηγική περικύκλωση της Ρωσίας αποτελεί μια πραγματικότητα, η οποία αποβλέπει στην προοπτική εκμηδενισμού και διάσπασης του μοναδικού εν δυνάμει αντίβαρου απέναντι στην παγκόσμια κυριαρχία των ΗΠΑ.

5.2 Ενεργειακή Πολιτική της Ρωσίας

Η Ρωσία τα τελευταία χρόνια έχει διεκδικήσει το ρόλο της μεγάλης δύναμης στην παγκόσμια γεωπολιτική σκακιέρα. Είναι ευρέως γνωστό ότι ο ενεργειακός της τομέας αποτελεί σημαντικό πυλώνα της εξωτερικής της πολιτικής, ο οποίος προσδιορίζει σε καθοριστικό βαθμό τις γεωπολιτικές της φιλοδοξίες.

Η οικονομία της Ρωσίας είναι πολύ στενά συνδεδεμένη με την εξαγωγή ενεργειακών πόρων, κυρίως φυσικού αερίου και πετρελαίου. Η Ρωσία είναι σημαντικός παίκτης στις παγκόσμιες αγορές ενέργειας. Σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Ενέργειας η Ρωσία είναι ένας από τους τρεις κορυφαίους παραγωγούς αργού πετρελαίου στον κόσμο, διεκδικώντας την πρώτη θέση με τη Σαουδική Αραβία και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Η Ρωσία βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στα έσοδα από το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, τα οποία το 2021 αποτελούσαν το 45% του ομοσπονδιακού προϋπολογισμού της Ρωσίας. Κρίνεται σκόπιμο να σημειωθεί το γεγονός ότι είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος παραγωγός φυσικού αερίου στον κόσμο, πίσω από τις Ηνωμένες Πολιτείες, και έχει τα μεγαλύτερα αποθέματα φυσικού αερίου στον κόσμο. Η Ρωσία είναι ο μεγαλύτερος εξαγωγέας φυσικού αερίου στον κόσμο. Το 2021 η χώρα παρήγαγε 762

δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου και εξήγαγε περίπου 210 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα μέσω αγωγού.

Η Gazprom και η Novatek είναι οι κύριοι παραγωγοί φυσικού αερίου της Ρωσίας, αλλά πολλές ρωσικές εταιρείες πετρελαίου, συμπεριλαμβανομένης της Rosneft, λειτουργούν επίσης εγκαταστάσεις παραγωγής φυσικού αερίου. Η Gazprom, η οποία είναι κρατική, είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός φυσικού αερίου, αλλά το μερίδιό της στην παραγωγή έχει μειωθεί την τελευταία δεκαετία, καθώς η Novatek και η Rosneft έχουν επεκτείνει την παραγωγική τους ικανότητα. Ωστόσο, η Gazprom εξακολουθούσε να αντιπροσωπεύει το 68% της ρωσικής παραγωγής φυσικού αερίου το 2021. Ιστορικά, η παραγωγή συγκεντρωνόταν στη Δυτική Σιβηρία, αλλά οι επενδύσεις έχουν μετατοπιστεί την τελευταία δεκαετία στο Γιαμάλ και την Ανατολική Σιβηρία και την Άπω Ανατολή, καθώς και στην υπεράκτια Αρκτική.

Η Ρωσία κατέχει εξέχουσα θέση στον τομέα της παγκόσμιας ενέργειας και αποτελεί δύναμη υπολογίσιμη, ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η Ρωσία επιδιώκει την κατασκευή αγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου, με σκοπό να αναπτύξει ενεργειακές σχέσεις και εξαρτήσεις με άλλους εταίρους (Blank, 2022, 58).

Η Ρωσία παράγει περισσότερα από δέκα εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως και καλύπτει το 12% της παγκόσμιας ζήτησης, εξάγοντας το 80% της παραγωγής της, ενώ είναι όγδοη σε διαπιστωμένα κοιτάσματα πετρελαίου, έχοντας το 6% περίπου των παγκόσμιων αποθεμάτων.

Είναι επίσης η πρώτη σε αποθέματα φυσικού αερίου παγκοσμίως, με 55 τρισεκατομμύρια μετρικούς τόνους, δηλαδή 18,3% των παγκόσμιων αποθεμάτων, και η δεύτερη σε παραγωγή, το 70% της οποίας το χρησιμοποιεί για τις εγχώριες ενεργειακές της ανάγκες. Το 80% του εξαγόμενου ρωσικού πετρελαίου και το 60% του εξαγόμενου φυσικού αερίου καλύπτει τις ενεργειακές ανάγκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και συγκεκριμένα το 30% των αναγκών της σε πετρέλαιο και το 50% των αναγκών της σε φυσικό αέριο, γεγονός που καθιστά την Ευρωπαϊκή Ένωση έναν από τους κυριότερους εμπορικούς εταίρους της Ρωσίας.

Επιπροσθέτως, η Ρωσία διαθέτει τα μεγαλύτερα κοιτάσματα ουρανίου παγκοσμίως, από τα οποία καλύπτει το 35% των ευρωπαϊκών και το 15% των παγκόσμιων αναγκών σε πυρηνικό καύσιμο.

Από τα ανωτέρω συνάγεται, ότι η Ρωσία στα παγκόσμια ενεργειακά δρώμενα

καταλαμβάνει εξαιρετικά προνομιούχα θέση, καθώς διαθέτει το 1/3 των παγκόσμιων αποθεμάτων φυσικού αερίου και το 1/15 αυτών του πετρελαίου.

Τα έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού από το πετρέλαιο προέρχονται κυρίως από τη φορολόγηση των εξαγωγών, η οποία λειτουργεί επιπλέον και ως μηχανισμός επιδότησης της εγχώριας οικονομίας, εξασφαλίζοντας της στοχευόμενα φθηνότερη ενέργεια. Πάντως η υψηλή συμμετοχή του πετρελαίου στα έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού αποτελεί και το τρωτό σημείο της ρωσικής οικονομίας, αφού ακόμα και η ελάχιστη μείωση των διεθνών τιμών του πετρελαίου προκαλεί αντανakλαστικά σημαντική φυγή ιδιωτικών κεφαλαίων. Η εξάρτηση αυτή, σε συνδυασμό με τα στενά εξουσιαστικά συμφέροντα καθώς και δομημένα πάνω στο πετρέλαιο πελατειακά συμφέροντα, αποτελούν ανασταλτικούς παράγοντες για την αναδιάρθρωση της ρωσικής οικονομίας.

Πολλές γειτονικές χώρες είναι εξαρτημένες ενεργειακά από την Ρωσία, η οποία ασκεί σημαντική επιρροή, καθώς οι εν λόγω χώρες αποτελούν τον φυσικό διάδρομο για την εξαγωγή των φυσικών της πόρων προς τις Ευρωπαϊκές χώρες.

Πιο συγκεκριμένα, η Ουκρανία εξαρτάται από τη ρωσική ενέργεια, πλην όμως οι σχέσεις των δύο χωρών είναι τεταμένες. Παρόμοιες σχέσεις υφίστανται και με άλλες γειτονικές χώρες που εξαρτώνται από την Ρωσία, πχ Λευκορωσία, η Μολδαβία και οι Βαλτικές χώρες.

Αυτό το κλίμα της ενεργειακής ανασφάλειας, ώθησε την Ευρωπαϊκή ένωση, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ενεργειακής Στρατηγικής, να θέσει στόχους απεξάρτησης από το ρωσικό φυσικό αέριο. Η απεξάρτηση συσχετίζεται με την εφαρμογή πολιτικών, που ενισχύουν την βιώσιμη ενεργειακή ανάπτυξη, μέσω εναλλακτικών πηγών και οδών ενέργειας.

Η υλοποίηση του Νότιου Διάδρομου Φυσικού Αερίου αποτελεί ένα πολύ σημαντικό έργο, που έχει ως στόχο την μείωση της εξάρτησης από το φυσικό αέριο της Ρωσίας. Το έργο αυτό αφορά την σύνδεση του Διαδριατικού Αγωγού Φυσικού Αερίου (TAP) και του Αγωγού Φυσικού Αερίου της Ανατολίας (TANAP) σε κοινό σημείο (η λεγόμενη χρυσή συγκόλληση) στα ελληνοτουρκικά σύνορα (Khalova, 2020, 498), (Yorucu et al, 2022, 127).

Εικόνα 5-3: Συγκόλληση του Διαδριατικού Αγωγού Φυσικού Αερίου (TAP) και του Αγωγού Φυσικού Αερίου της Ανατολίας (TANAP)

Πηγή: https://www.bankingnews.gr/media/k2/items/cache/c66c60d52b1996da24a80584fa071eea_XL.jpg

Ο Νότιος Διάδρομος Φυσικού Αερίου είναι μια νέα διαδρομή φυσικού αερίου που αυξάνει την αποτελεσματικότητα της ενεργειακής ασφάλειας και προσδίδει την πολυπόθητη διαφοροποίηση στον ενεργειακό εφοδιασμό. Ο Νότιος Διάδρομος μεταφέρει φυσικό αέριο από το κοιτάσμα «Shah Deniz II» της Κασπίας προς την Τουρκία και, στη συνέχεια στην Ευρώπη (Officer, 2021).

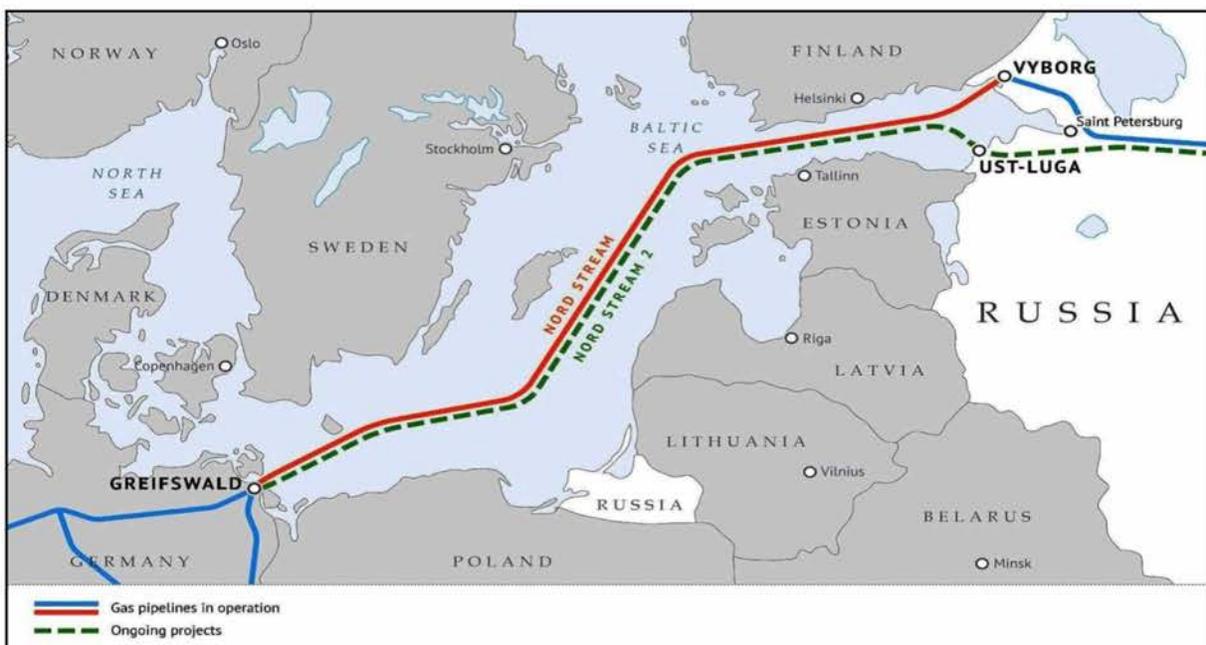
Ο TAP μεταφέρει φυσικό αέριο από το γιγαντιαίο κοιτάσμα Shah Deniz II του Αζερμπαϊτζάν προς την Ευρώπη, διασχίζοντας την Ελλάδα, την Αλβανία και την Αδριατική θάλασσα, προτού εξέλθει στην ξηρά στη Νότια Ιταλία.

Είναι γεγονός, ότι η διεξαγόμενη ενεργειακή πολιτική εκ μέρους της Ρωσίας να είναι αντίθετα στα αμερικανικά συμφέροντα και να πλήττει αυτά, καθώς η ποσότητα του φυσικού αερίου που διοχετεύεται από τη Gazprom είναι εξαιρετικά μεγάλη και το κόστος παραγωγής

είναι χαμηλότερο, από αυτό που παράγουν οι ΗΠΑ και μεταφέρουν ως Liquefied Natural Gas (υγροποιημένο φυσικό αέριο). Οι ΗΠΑ προσπαθούν με πολιτικά μέσα να περιορίσουν την ενεργειακή ισχύ της Ρωσίας. Εξ' ου και οι ΗΠΑ επέβαλλαν κυρώσεις στην προσπάθεια να δημιουργηθεί ο αγωγός Nord Stream II.

Οι εν λόγω κυρώσεις αφορούν τις αντίστοιχες επιχειρήσεις, ρωσικών συμφερόντων, οι οποίες δραστηριοποιούνται στον τομέα της κατασκευής, συντήρησης και ανακαίνισης αγωγών ενέργειας. Οι κυρώσεις στοχεύουν στον περιορισμό της βιομηχανικής συνεργασίας της Ρωσίας με τις χώρες της Γερμανίας και Κίνας.

Εντούτοις, οι χώρες της Ευρώπης δεν συμπλέουν με την ενεργειακή πολιτική των ΗΠΑ, διότι οι εν λόγω κυρώσεις που επιβλήθηκαν στη Ρωσία, έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τα ενεργειακά τους συμφέροντα, όπως για παράδειγμα η Γερμανία λόγω του αγωγού Nord Stream II. Όπως είναι γνωστό, η εταιρία Gazprom μεταφέρει φυσικό αέριο από τα δυτικά της Αγίας Πετρούπολης και διαμέσου της Βαλτικής Θάλασσας στη Γερμανία και από εκεί σε άλλες χώρες της Ευρώπης. Συνεπώς, η Γερμανία εξαρτάται ενεργειακά σε μεγάλο βαθμό από την Ρωσία, η οποία αύξησε τον βαθμό ελέγχου και την επιρροή της σε αυτή, καθώς διαθέτει μεγάλο ενεργειακό μερίδιο στην αγορά (Bocse, 2021, 148).

Εικόνα 5-4: Αγωγός Nord Stream II

Πηγή: https://www.insightsonindia.com/wp-content/uploads/2022/10/nord_stream.jpg

Δεν αποτελεί παράδειγμα μόνο η Γερμανία, υπάρχει μεγάλος ενεργειακός σκεπτικισμός και μεγάλη επιφυλακτικότητα αναφορά με τις προαναγγελθείσες ενεργειακές κυρώσεις εις βάρος της Ρωσίας. Χώρες της ΕΕ και όχι μόνο εκφράζουν ανοικτά τον προβληματισμό τους, ενώ πρόσφατα στοιχεία δείχνουν ότι η Γερμανία, Αυστρία και η Τουρκία έχουν αυξήσει την ζήτηση σε ρωσικό φυσικό αέριο το τρέχον έτος.

Τα τεράστια ενεργειακά αποθέματα της Ρωσίας είναι ο κρίσιμος εκείνος παράγοντος που την καθιστά ενεργειακή υπερδύναμη. Όπως είναι φυσικό, η Ρωσία ασκεί μεγάλη επιρροή σε τρίτες χώρες, οι οποίες είναι εξαρτώμενες από αυτήν και ως εκ τούτου είναι υποχρεωμένες να συμπλέουν με τα συμφέροντα της Ρωσίας, ώστε να έχουν λιγότερες επιπτώσεις από αυτόν τον ενεργειακό ανταγωνισμό. Η ολοκλήρωση της κατασκευής του αγωγού Nord Stream II, ο οποίος είναι υποστηρικτής της Γερμανικής πολιτικής, θα προσδώσει πολλαπλασιαστική δύναμη στην Ρωσία στην παγκόσμια ενεργειακή σκακιέρα.

5.3 Ενεργειακή Εξάρτηση των Χωρών από τους Φυσικούς Πόρους της Ρωσίας

Τα τελευταία χρόνια, η Ρωσία έχει επικεντρωθεί στην εξαγωγή ενέργειας, πετρελαίου και φυσικού αερίου, τα οποία αντιπροσωπεύουν μαζί περίπου το 30% του ΑΕΠ της Ρωσίας, με το πετρέλαιο να παρέχει σχεδόν το 40% των φορολογικών εσόδων της.

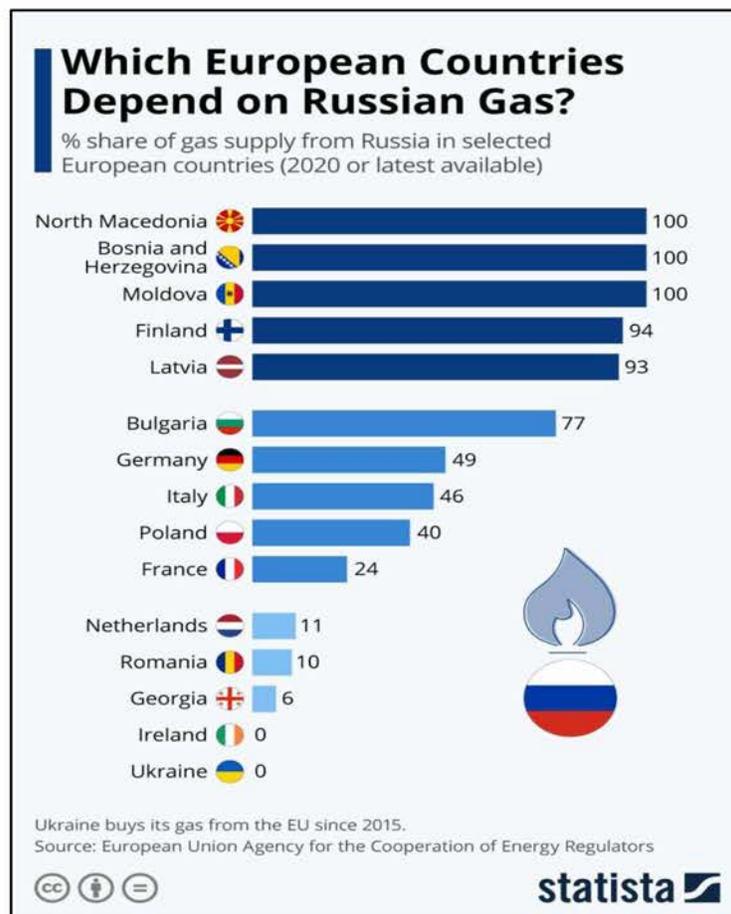
Η τιμή του πετρελαίου είναι σε μεγάλο βαθμό συνδεδεμένη με του φυσικού αερίου. Αυτή η ενεργειακή πολιτική της Ρωσίας και η διείσδυση στην Βιομηχανία της Ενέργειας σήμαναν τη δυναμική επάνοδο της Ρωσίας στο Διεθνές Σύστημα και ουσιαστικά οδήγησαν στην ανάκτηση μέρους του απολεσθέντος κύρους της ως Υπερδύναμη.

Τις τελευταίες δεκαετίες, η ενεργειακή ζώνη Κασπία-Καύκασος-Εύξεινος Πόντος-ΝΑ Ευρώπη αποτελεί ένα γεωστρατηγικό πεδίο ενεργειακού Αμερικανό-ρωσικού ανταγωνισμού σε ζητήματα που αφορούν τον έλεγχο των ενεργειακών πόρων και των αγωγών ενέργειας, που θα διοχετεύονται στις ευρωπαϊκές αγορές.

Ως πρώτος στρατηγικός στόχος και ύψιστη προτεραιότητα για τη Ρωσία αποτελεί η αδιάλειπτη παροχή φυσικού αερίου στις ευρωπαϊκές αγορές, διότι η ζήτηση ενέργειας από αυτές προσδίδουν στη Ρωσία οικονομική σταθερότητα.

Ο Εύξεινος Πόντος διαθέτει στρατηγικό πλεονέκτημα της ταυτόχρονης παραγωγής αλλά και διαμετακόμισης φυσικού αερίου από τη Ρωσία, το Αζερμπαϊτζάν, το Καζακστάν και το Τουρκμενιστάν προς τη Δύση και ως εκ τούτου αποτελεί πεδίο ενεργειακού ανταγωνισμού σε παγκόσμιο επίπεδο. Ο ανταγωνισμός είναι τεράστιος και τα οικονομικά συμφέροντα που διακυβεύονται εξίσου μεγάλα, τα οποία δεν λειτουργούν πάντα ως παράγοντες ενίσχυσης της περιφερειακής ασφάλειας και συνεργασίας, ενώ πλέον είναι πολύ διάχυτη η αίσθηση περί συγκυριαρχίας Ρωσίας - Τουρκίας στη Μαύρη Θάλασσα, γεγονός που τα λοιπά κράτη δεν το βλέπουν με πολύ καλό μάτι (Yermekbayev A., 2020, 169).

Στην ακόλουθη Εικόνα δείχνονται οι χώρες που εξαρτώνται από την παροχή φυσικού αερίου από την Ρωσία, με τις μεγαλύτερες ενεργειακές αγορές όμως να παραμένουν η Γερμανία, Ιταλία και Γαλλία.

Εικόνα 5-5: Εξαρτώμενες Χώρες από το Ρωσικό Αέριο

Πηγή: <https://cdn.statcdn.com/Infographic/images/normal/26768.jpeg>

Στρατηγικός ενεργειακός εταίρος της Ρωσίας είναι η Τουρκία, καθώς λόγω της δημογραφικής και οικονομικής γιγάντωση της Τουρκίας, απαιτούνται αυξημένες ενεργειακές ανάγκες. Η Τουρκία βρίσκεται στη δεύτερη θέση, πίσω από την Γερμανία, σε κατανάλωση ρωσικού φυσικού αερίου (το 57% των εισαγωγών προέρχεται από τη Ρωσία). Συνεπώς, η Ρωσία είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος της Τουρκίας (το 70% των ρωσικών ενεργειακών εξαγωγών), ενώ πρώτος κατατάσσεται η ΕΕ. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι από τον αγωγό Turkish Stream» διέρχονται 63 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου, εκ των οποίων τα 15,75 δισεκατομμύρια αφορούν την κάλυψη των αναγκών της Τουρκίας (Yermekbayev, 2020, 170).

Εικόνα 5-5: Κύριοι Αγωγοί Ρωσικού Φυσικού Αερίου

Πηγή:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d7/Major_russian_gas_pipelines_to_europe.png

png

Ο έλεγχος του πετρελαίου και του φυσικού αερίου αποτελεί στρατηγικό στόχο της Ρωσικής εξωτερικής πολιτικής. Η Ρωσία αποτελεί έναν μεγάλο ενεργειακό παίκτη και φιλοδοξία της είναι να εδραιωθεί ως η απόλυτη υπερδύναμη στα παγκόσμια ενεργειακά δρώμενα. Επιθυμεί να αναλάβει έναν ρόλο που να της δίνει την δυνατότητα να οργανώνει-ρυθμίζει τις αγορές και τον ανταγωνισμό στην ενέργεια με τέτοιον τρόπο που να την καταστήσει ως τον κύριο ή και μοναδικό κατά περιπτώσεις προμηθευτή φυσικού αερίου σε μεγάλες τοπικές ενεργειακές αγορές, διαμέσου μεγάλων εταιριών πχ της Gazprom (εξόρυξη και διακίνηση φυσικού αερίου), της Rosneft (εξόρυξη πετρελαίου) και της Transneft (διακίνηση πετρελαίου).

5.3.1 Ενεργειακή Εξάρτηση της ΕΕ από τους Φυσικούς Πόρους της Ρωσίας

Αναμφισβήτητα, για περίπου δύο δεκαετίες τα ρωσικά κοιτάσματα υδρογονανθράκων συμβάλλουν σημαντικά στην εξυπηρέτηση των ενεργειακών αναγκών της Ευρώπης, η οποία εξαρτάται άμεσα από το ρωσικό φυσικό αέριο, καθότι το 40% του φυσικού αερίου που καταναλώνει η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) προέρχεται από τη Ρωσία και το 60% αυτού περνά από την Ουκρανία. Η Γερμανία προμηθεύεται το 35% των εισαγωγών της σε φυσικό αέριο και πετρέλαιο από τη Ρωσία.

Το πλαίσιο που έχει διαμορφωθεί και διέπει τις ενεργειακές σχέσεις Ε.Ε. και Ρωσίας χαρακτηρίζεται από έντονα στοιχεία αλληλεξάρτησης, ένεκα της εξάρτησης από τη συνεχή και αδιάκοπη ροή του φυσικού αερίου. Παράδειγμα αποτελεί η Γερμανία, η οποία προμηθεύεται πετρέλαιο από την Ρωσία σε ποσοστό 36%, ενώ είναι εξαρτημένη από το ρωσικό φυσικό αέριο σε ποσοστό 60%.

Σε περίπτωση διακοπής της παροχής αυτού και προκειμένου να καλύψει τις ενεργειακές της απαιτήσεις, είναι μονόδρομος για την Ε.Ε η στροφή της σε εναλλακτικές μορφές ενέργειας, οι οποίες εκτιμάται ότι θα είναι όχι μόνο περισσότερο κοστοβόρες αλλά και επιβλαβέστερες για το ίδιο το περιβάλλον. Η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ιδιαίτερα ευάλωτη, λόγω της μη ενεργειακής αυτάρκειάς της και εξάρτησής της από τρίτους, γεγονός που την αναγκάζει να αποδέχεται τις τιμές και τους όρους του εκάστοτε προμηθευτή (ο οποίος είναι παραγωγός και κύριος του δικτύου αγωγών). Στην ουσία, πρόκειται ξεκάθαρα για μία μονοπωλιακή τακτική, η οποία

προστατεύει τον προμηθευτή και δεν αφήνει περιθώρια αντίδρασης στον χρήστη.

Η Ρωσική κυβέρνηση υιοθέτησε νέες ενεργειακές στρατηγικές απέναντι στους ευρωπαίους καταναλωτές, υπό την πίεση των αυξανόμενων προσπαθειών τους για διαφοροποίηση και απεξάρτηση από τα υφιστάμενα ρωσικά δίκτυα φυσικού αερίου και την απελευθέρωση των αγορών τους. Επακόλουθο αυτού είναι να έχει ξεκινήσει μία προσπάθεια που κινείται σε δύο κατευθύνσεις. Από τη μία πλευρά, η Gazprom επεκτείνει την πολιτική έκπτωσης στις τιμές φυσικού αερίου - την οποία εφαρμόζε μέχρι τώρα μόνο στους θεωρούμενους στρατηγικούς πελάτες της Γερμανία και Ιταλία - και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες. Από την άλλη, προσπαθεί να μειώσει τον ανταγωνισμό εξαλείφοντας εναλλακτικές πηγές που μπορούν να τροφοδοτήσουν την ευρωπαϊκή αγορά με μη ρωσικό πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Μέσω της στρατηγικής αυτής, η Ρωσία επιδιώκει να εξασφαλίσει τη σταθερή ροή των εσόδων από την πώληση φυσικού αερίου, υπό το φόβο μάλιστα μίας ενδεχόμενης εκτόξευσης της προσφοράς σε φυσικό αέριο παγκοσμίως μέσω της άντλησης του από σχιστόλιθο, επιχειρώντας να δεσμεύσει τους πελάτες της με μακροπρόθεσμα συμβόλαια παρέχοντας ανταγωνιστικές τιμές και εξασφαλισμένες μεγάλες ποσότητες.

Το γεγονός αυτό όμως οι Η.Π.Α. δεν το βλέπουν θετικά, καθώς θεωρούν ότι η στενή οικονομική σχέση της Ρωσίας με την Ευρώπη και ιδιαίτερα η ενεργειακή αλληλεξάρτησή τους εμπεριέχει τον κίνδυνο μείωσης της αμερικανικής επιρροής. Έτσι, οι Η.Π.Α. προσπαθούν να εκφοβίσουν εκ νέου τη Ρωσία, να την περικυκλώσουν με χώρες που θα εντάσσονται στο NATO και θα βρίσκονται κοντά στα σύνορά της (Mikulska, 2020, 411).

5.3.2 Η Ρωσική Πολιτική Εξάλειψης Εναλλακτικών Πηγών για την Ευρώπη

Μια από τις πτυχές άσκησης της ρωσικής ενεργειακής πολιτικής αποτελεί η προσπάθεια της Ρωσίας να ασκήσει επιρροή σε χώρες που εξοπλίζουν ενεργειακά την Ευρωπαϊκή Ένωση, με σκοπό να εξαλείψει τις εναλλακτικές πηγές ενέργειας για την Ευρώπη.

Το 2003, η Ρωσία συμφώνησε με το Τουρκμενιστάν, Ουζμπεκιστάν και Καζακστάν, χώρες πλούσιες σε κοιτάσματα φυσικού αερίου, όσον αφορά στις ποσότητες και τις τιμές του αερίου που θα προμήθευαν τη Ρωσία, με αντάλλαγμα η τελευταία να τις βοηθήσει στην αναβάθμιση των δικτύων τους και στην έρευνα και εκμετάλλευση των νέων κοιτασμάτων τους.

Η συμφωνία Ρωσίας – Τουρκμενιστάν έχει ισχύ έως 25 έτη, με βασικό όρο η Gazprom να συμβάλλει στην έρευνα για την εξεύρεση νέων αποθεμάτων αερίου και αυτή με τη σειρά της να προμηθεύεται τουρκμενικό αέριο σε πολύ χαμηλές τιμές. Το φυσικό αέριο του Τουρκμενιστάν έχει ζωτική σημασία για την εφοδιαστική αλυσίδα της Gazprom.

Βάσει της συμφωνίας Ρωσίας - Ουζμπεκιστάν η Gazprom απέκτησε δικαιώματα εξόρυξης και ανάπτυξης μιας σειράς κοιτασμάτων για 35 χρόνια και αγόρασε μερίδιο 44% του δικτύου εγχώριας διανομής φυσικού αερίου, με αντάλλαγμα να συμβάλλει η Ρωσία στον εκσυγχρονισμό των δικτύων μεταφοράς που συνδέουν τις δύο χώρες.

Η Gazprom και Καζακστάν δημιούργησαν μια νέα εταιρία την Kazrogaz, προκειμένου να παράγει και να εξαγάγει, κατά κύριο λόγο στις ευρωπαϊκές αγορές, καζακικό αέριο και να μεταφέρεται τουρκμενικό και ουζμπέκικο αέριο μέσω Καζακστάν στη Ρωσία.

Ουσιαστικά βάσει των ανωτέρω συμφωνιών η Gazprom ιδιοποιήθηκε το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής φυσικού αερίου των τριών Δημοκρατιών. Μάλιστα η συμφωνία με το Καζακστάν (από το οποίο περνάει το αέριο που έρχεται από το Ουζμπεκιστάν και το Τουρκμενιστάν) την κατέστησε τον μόνο διαχειριστή του αερίου της Κεντρικής Ασίας που κατευθύνεται στην Ευρώπη.

Κατά αυτόν τον τρόπο η Gazprom επεκτείνει την εξαγωγική της δύναμη, ελέγχει ενεργειακές πηγές και οδεύσεις με καίρια σημασία, εξαλείφοντας τον ανταγωνισμό και απωθώντας νέες επενδύσεις ενεργειακού ενδιαφέροντος στην περιοχή. Επιπρόσθετα μειώνει τις πιθανότητες υλοποίησης ενός υποθαλάσσιου αγωγού που θα μεταφέρει φυσικό αέριο από το Τουρκμενιστάν στο Αζερμπαϊτζάν από εκεί στην Ευρώπη, καθώς δεν υπάρχει τόσο διαθέσιμο φυσικό αέριο για να προωθηθεί ένα τέτοιο έργο (TURGANBAYEVA, 2020, 233).

Μάλιστα ένας από τους λόγους που η Ρωσία εμμένει στην άρνηση να υπογράψει τον Ενεργειακό Χάρτη Ενέργειας είναι γιατί αν γίνει μέλος της Συνθήκης υποχρεώνεται να επιτρέψει την ελεύθερη διέλευση των υδρογονανθράκων της Κεντρικής Ασίας μέσα από το δίκτυο της. Αυτό συνιστά πλήγμα για το ρωσικό κράτος, αφού θα μειωθούν οι δικές του ποσότητες αερίου προς εξαγωγή και θα εισχωρούσαν στην αγορά νέες επενδύσεις σε συνθήκες ανταγωνισμού.

Περαιτέρω η Gazprom έχει επιχειρήσει κατά καιρούς, άλλοτε με επιτυχή αποτελέσματα και άλλοτε όχι, να εισχωρήσει στα ενεργειακά δρώμενα σε περιοχές, όπως την Αλγερία, Αίγυπτο, Ιράν και Κατάρ.

Επιπρόσθετα και στον πετρελαϊκό τομέα, η Ρωσία ακολουθεί επιθετική πολιτική σε σχέση με τις πλούσιες ενεργειακά χώρες της Κεντρικής Ασίας, δηλαδή το Καζακστάν και το Αζερμπαϊτζάν, με σκοπό τον έλεγχο του παραγόμενου πετρελαίου και των διαδρόμων μέσω των οποίων αυτό φτάνει στις ευρωπαϊκές αγορές, ώστε να εξουδετερώσει τον ανταγωνισμό από το πετρέλαιο της Κασπίας και να διατηρήσει τον ρόλο της ως κύριου εξαγωγού.

Είναι γεγονός ότι οι ρωσικές πετρελαϊκές επιχειρήσεις αγοράζουν μεγάλες ποσότητες πετρελαίου από την Κεντρική Ασία. Αναμειγνύουν αυτό το πετρέλαιο- που είναι ποιοτικά ανώτερο-με το ρωσικό και επιτυγχάνουν υψηλές τιμές για το πετρέλαιο που εξάγουν. Επίσης το Κρεμλίνο προσπαθεί να μονοπωλήσει τις πετρελαϊκές οδούς, καθώς έχει καταστήσει σαφές ότι η διατήρηση του ελέγχου του εξαγωγίμου πετρελαίου των χωρών της Κασπίας είναι ρωσικό στρατηγικό συμφέρον.

5.3.3 Ενεργειακή Εξάρτηση της Βαλκανικής Χερσονήσου από τους Φυσικούς Πόρους της Ρωσίας

Τα γεωστρατηγικά συμφέροντα της Ρωσίας στα Βαλκάνια δεν έχουν μεταβληθεί ουσιαστικά από τον δέκατο έβδομο αιώνα. Επειδή η γεωμορφολογία της Ρωσίας καθιστούσε την υπεράσπισή της προβληματική, επεδίωξε την επέκτασή της για την εξασφάλιση της άμυνας της. Παράλληλα, μέσω της επέκτασης εξασφάλιζε τους εμπορικούς δρόμους με τους οποίους μπορούσε να αναπτύξει οικονομικές σχέσεις με τον υπόλοιπο κόσμο (Kobilov, 2020). Η Βαλκανική χερσόνησος για τα ρωσικά συμφέροντα εξυπηρετεί τους ακόλουθους σκοπούς:

- Εξασφαλίζει εναλλακτικές οδούς για τη διάθεση ρωσικών υδρογονανθράκων στις Ευρωπαϊκές χώρες. Το εμπόριο υδρογονανθράκων και κυρίως το φυσικό αέριο αποτελεί την κύρια πηγή εσόδων της ρωσικής οικονομίας και το εργαλείο πίεσης της εξωτερική πολιτικής της προς τις ευρωπαϊκές χώρες. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 25% των ευρωπαϊκών αναγκών σε αέριο και πετρέλαιο καλύπτεται από τη Ρωσία, ενώ το ποσοστό αυτό αυξάνει όσο εγγύτερα προς τη Ρωσία βρίσκεται η χώρα.
- Το μοναδικό λιμάνι της Ρωσίας, το οποίο λειτουργεί όλο το έτος βρίσκεται στον Εύξεινο Πόντο. Συνεπώς, η σημασία των Στενών και της Βαλκανικής είναι μεγάλη διότι επηρεάζει το εμπόριο και την έξοδο του Ρωσικού Ναυτικού στη Μεσόγειο. Επίσης, το Ευρωπαϊκό τμήμα της Ρωσίας είναι το πλέον ανεπτυγμένο μέλος του κράτους, ενώ στη

Σιβηρία κατοικεί μόλις το 22% του πληθυσμού και επιπλέον διαθέτει ελάχιστες υποδομές.

- Η Βαλκανική γειτνιάζει με τη Μολδαβία και την Υπερδνειστερία. Στην τελευταία, η Μόσχα διατηρεί δύναμη χιλίων πεντακοσίων ανδρών από την εποχή των αιματηρών συγκρούσεων που ξέσπασαν μεταξύ των ετών 1991–1992 και είχαν ως συνέπεια την απόσχιση της Υπερδνειστερίας από την Μολδαβία. Τα Τμήματα αυτά λέγονται Επιχειρησιακή Ομάδα Ρωσικών Δυνάμεων [Operative Group of Russian Troops(OGRTs)].

Σήμερα τα Βαλκάνια καλούνται να παίξουν και ένα νέο γεωπολιτικό ρόλο, το «ενεργειακό σταυροδρόμι». Οι αυξανόμενες ανάγκες των ανεπτυγμένων χωρών της Ε.Ε. σε ενέργεια και ο αγώνας ταχύτητας και ισχύος των Η.Π.Α. και Ρωσίας να κερδίσουν την ενεργειακή κούρσα, έχει φέρει τα Βαλκάνια στο μάτι του κυκλώνα. Η απώλεια της κομβικής περιοχής των Βαλκανίων θα ήταν ο προάγγελος δυσάρεστων καταστάσεων για την Αμερική σε μία σειρά ζητημάτων, όπως αυτό της συμπίεσης των ενεργειακών και χρηματιστηριακών συμφερόντων της.

Η Ρωσία γνωρίζοντας ότι η ΕΕ επιδιώκει να διαφοροποιηθεί από την Ρωσική αγορά προμήθειας φυσικού αερίου, προσπαθεί να παγιώσει την επιρροή της στα Βαλκανικά κράτη, στον τομέα της ενέργειας, επειδή θα είναι μελλοντικά κράτη μέλη της Ε.Ε.

Η ένταξη της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας στο ΝΑΤΟ, έφερε μια σοβαρή νίκη της Ε.Ε. και των Η.Π.Α. και αποτελεί μια σοβαρή ανατροπή γεωπολιτικού χαρακτήρα για τον γεωπολιτικό έλεγχο της Μαύρης Θάλασσας από την επιρροή της Ρωσίας.

Παρόλα αυτά, η Βουλγαρία παραμένει δραματικά εξαρτώμενη από τις ενεργειακές εξαγωγές της Ρωσίας. Η Ρωσία γνωρίζει, ότι η Βουλγαρία δεν μπορεί να χρησιμοποιήσει τις τέσσερις αμερικανικές βάσεις που διαθέτει σε περίπτωση επιχειρήσεων κατά των ρωσικών συμφερόντων στον Καύκασο ή την Κασπία. Η Ρωσία επίσης, μέσω της εταιρίας ΖΑΟ Atomstoyexport έχει αναλάβει την κατασκευή του μεγαλύτερου πυρηνικού σταθμού ηλεκτροπαραγωγής στην χώρα. Η ολοκλήρωση του σταθμού στο Μπέλενε (Belene), συνολικής δυναμικότητας 2.000 Μ.Ψ., αναμένεται να καταστήσει τη Βουλγαρία ξανά το μεγαλύτερο εξαγωγέα ηλεκτρισμού της Ν.Α Ευρώπης (Dolchinkov, 2018, 172).

Τέλος, δεν θα πρέπει να λησμονηθεί η ρωσική ενεργειακή επιρροή στην Σερβία. Η Σερβία επιδιώκει να καταστεί ρωσικός ενεργειακός «πνεύμονας» για την Ευρώπη με την συμμετοχή στην κατασκευή νέων μεγάλων αγωγών φυσικού αερίου και πετρελαίου, που θα συνδέουν τα Βαλκάνια με την Κεντρική και Δυτική Ευρώπη. Η κρατική εταιρία της χώρας, NIS (Naftna Industrija Srbije), εξαγοράστηκε από την GazProm έναντι 400 εκατομμυρίων ευρώ το 2008.

5.4 Γεωστρατηγική Πολιτική της Ρωσίας στην ΝΑ Μεσόγειο

Η Ανατολική Μεσόγειος, μητέρα του πολιτισμού προ 5.000 ετών, παραμένει στο επίκεντρο ενός κόσμου που βρίσκεται σε πλήρη αναδιοργάνωση και αποτελεί μία από τις πλέον επικίνδυνες περιοχές της υδρογείου. Αυτό οφείλεται στις διάφορες εθνικιστικές και θρησκευτικές εξάρσεις που αναφέρονται σε αυτή, καθώς και στην οικονομική και στρατηγική σημασία της.

Οι λαοί της περιοχής ανήκουν σε τρεις διαφορετικές θρησκευτικές ενότητες ήτοι: Χριστιανοί (Ορθόδοξοι, Καθολικοί), Μουσουλμάνοι (Σιίτες, Σουνίτες) και Εβραίοι. Η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου αποτελεί μία προβληματική γεωπολιτική ενότητα, στην οποία εκδηλώνονται περιφερειακές συγκρούσεις, επέκταση του ισλαμικού φονταμενταλισμού αλλά και επιδράσεις από τα επιδεινούμενα οικονομικά, πολιτικά και οικολογικά προβλήματα.

Η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου βρίσκεται σήμερα ενώπιον σημαντικών και ιστορικών προοπτικών στον τομέα της ενέργειας. Μεταξύ άλλων, αυτές αφορούν τις πρόσφατες ανακαλύψεις μεγάλων ποσοτήτων φυσικού αερίου στη λεκάνη της Λεβαντίνης, που δημιουργούν νέες ευκαιρίες και δίνουν νέα ώθηση στον ρόλο της Ανατολικής Μεσογείου σε όλα τα ενεργειακά δρώμενα και, συγκεκριμένα, στην υιοθέτηση της μελλοντικής ενεργειακής πολιτικής της Ε.Ε.

Εκμεταλλεζόμενη τις ρήξεις και τις συγκρούσεις που εμφανίστηκαν επανειλημμένα μεταξύ των περιφερειακών παραγόντων την τελευταία δεκαετία, η Μόσχα προσπάθησε να καλύψει το οικονομικό κενό και την ασφάλεια που άνοιγε κάθε φορά. Έτσι το Κρεμλίνο κατάφερε να διατηρήσει μια λεπτή, χαμηλών τόνων και ισορροπημένη στρατηγική με τις πολιτικές του και ένα πιο μακροχρόνιο και πιο διαφοροποιημένο παιχνίδι στην περιοχή από οποιονδήποτε άλλο παίκτη στη μεταψυχροπολεμική περίοδο. Ο ενεργειακός παράγοντας χρησιμοποιείται για να εξασφαλίσει την ηγεμονική θέση της Ρωσίας ως παραδοσιακού

προμηθευτή ενέργειας της Δύσης και ως δυνητικού ενεργειακού προμηθευτή της Κίνας που στο μεταξύ επιδιώκει να ανοίξει έναν νέο Δρόμο του Μεταξιού στην περιοχή (Stergiou, 2017, 117).

Αυτός είναι ένας επιπλέον από τους λόγους που ώθησαν τις Η.Π.Α. και γενικά τη Δύση να αναβαθμίσουν τη σημασία του γεωπολιτικού περιβάλλοντος στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή. Αυτό που η Ουάσιγκτον επιδιώκει, είναι η στενή σύνδεση Ισραήλ, Κύπρου, Ελλάδας, Τουρκίας και μελλοντικά, Λιβάνου και Αιγύπτου για τη σταθεροποίηση της περιοχής, προκειμένου να γίνεται ανεμπόδιστα η εκμετάλλευση του ενεργειακού πλούτου της και η διοχέτευση του, πιθανώς μέσω Τουρκίας ή μέσω Κρήτης, στην Ευρώπη (Ibryamona, 2021[20]).

Ο γεωπολιτικός σχεδιασμός της Ρωσίας, αντιλαμβάνεται τη Ν.Α. Μεσόγειο ως συμπληρωματικό χώρο σε σχέση με τον κατεξοχήν χώρο γεωπολιτικής επιρροής της που δεν είναι άλλος από το χώρο της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Το γεωπολιτικό της ενδιαφέρον για την Ν.Α. Μεσόγειο μπορεί να αναλυθεί σε τέσσερις άξονες:

- α. Στη διατήρηση της ανοικτής διέλευσης των Στενών των Δαρδανελίων, του Σουέζ και του Αιγαίου Πελάγους, καθώς αποτελεί την κύρια οδό θαλάσσιας επικοινωνίας της χώρας με τις θερμές θάλασσες.
- β. Στην προστασία των δικαιωμάτων της σχετικά με τους ενεργειακούς αγωγούς που διέρχονται από την περιοχή καθώς και πιθανότατα στην υποστήριξη ερεισμάτων στα νέο-ανακαλυφθέντα κοιτάσματα της Κύπρου, του Ισραήλ καθώς και για την εμπορική εκμετάλλευση των πιθανών κοιτασμάτων φυσικού αερίου της Συρίας.
- γ. Στη διατήρηση των καλών σχέσεων με τη Συρία. Η χώρα αυτή αποτελεί το βασικό στρατηγικό σύμμαχο της Ρωσίας στην Ανατολική Μεσόγειο, κυρίως λόγω των στρατιωτικών διευκολύνσεων που της παρέχει μέσω της χρήσης Συριακών στρατιωτικών υποδομών (Η ναυτική βάση της Tartus είναι η μοναδική ρωσική βάση στη Μεσόγειο) και των εξοπλιστικών προγραμμάτων.
- δ. Στον έλεγχο της μεσογειακής παραγωγής αερίου, ώστε να μην πλήττονται τα δικά της ενεργειακά συμφέροντα και να προβάλλει την παγκόσμια γεωπολιτική ισχύ που είχε παλαιότερα η Σοβιετική Ένωση.

Μετά τη Ρωσο-Ουκρανική κρίση το 2006, η αυξανόμενη σημασία του ζητήματος της

ενεργειακής ασφάλειας και η ανάγκη διαφοροποίησης των διαδρομών και των πηγών προμήθειας φυσικού αερίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση μετακινήθηκαν στην κορυφή της λίστας των προτεραιοτήτων της ΕΕ στις εξωτερικές της σχέσεις, όπως ήταν ανακοινώθηκε στη Δεύτερη Στρατηγική Ενεργειακή Ανασκόπηση το 2008. Το 2010, περίπου το 80% των εισαγωγών φυσικού αερίου της ΕΕ εξακολουθούσαν να προέρχονται από τρεις μόνο προμηθευτές: τη Ρωσική Ομοσπονδία, την Αλγερία και τη Νορβηγία. Αυτή η μεγάλη εξάρτηση από τόσο λίγους προμηθευτές παρότρυνε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να καταστήσει την έννοια της διαφοροποίησης ως ακρογωνιαίιο λίθο της ενεργειακής της πολιτικής στο ευρύτερο πλαίσιο μιας κοινής ενεργειακής πολιτικής, επιτρέποντας στην ΕΕ να «μιλήσει με την ίδια φωνή» για την ανάγκη επαρκούς ποικιλομορφία των εξαγωγέων. Παρόλα αυτά, η Ρωσία εξακολουθεί να είναι ο κύριος προμηθευτής πετρελαίου, φυσικού αερίου και άνθρακα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς και ένας από τους κύριους προμηθευτές ουρανίου της. Το 2013, η Ρωσία παρείχε το 39% του φυσικού αερίου, το 33% του αργού πετρελαίου και το 29% των στερεών καυσίμων που εισήγαγε η ΕΕ (Stergiou a, 2017, 103).

Η αναδιάρθρωση του ισοζυγίου ισχύος στην Ανατολική Μεσόγειο τα τελευταία χρόνια πρόσφερε στη Ρωσία την ευκαιρία να προχωρήσει στην αποκατάσταση της ενεργειακής και αμυντικής συνεργασίας της με σχεδόν όλες τις χώρες της περιοχής. Τα κίνητρα πίσω από αυτές τις ενέργειες είναι προφανή. Η Μόσχα προσπάθησε να αναλάβει προληπτική δράση ενάντια σε οτιδήποτε μπορεί να υπονομεύσει την ηγεμονική της θέση ως παρόχου ενέργειας στις ευρωπαϊκές αγορές και στις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου.

Ως σημαντικότερες κινήσεις της καταγράφονται οι κάτωθι συμφωνίες:

- Τον Δεκέμβριο του 2011, η Ρωσία και η Τουρκία υπέγραψαν συμφωνία για τον αγωγό φυσικού αερίου South Stream, επιτρέποντας στη Ρωσία να κατασκευάσει τον αγωγό φυσικού αερίου South Stream μέσω της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης της Τουρκίας.
- Τον Ιούλιο του 2012, ο Πρόεδρος Βλαντιμίρ Πούτιν επισκέφτηκε το Ισραήλ για να προωθήσει μια συμφωνία της Gazprom με την ισραηλινή κυβέρνηση, που θα του έδινε τον έλεγχο του αερίου του Tamar και πρόσβαση στην ασιατική αγορά για το υδροποιημένο φυσικό της αέριο.
- Από το 2013 και μετά και ειδικά υπό τον Πρόεδρο Abdel-Fattah El-Sisi, η Μόσχα αναβίωσε επίσης την ισχυρή της σχέση με την Αίγυπτο.

- Τον Οκτώβριο του 2013, η Ρωσία και ο Λίβανος υπέγραψαν Μνημόνιο Συνεννόησης για ενεργειακή συνεργασία για την ανάπτυξη κοιτασμάτων φυσικού αερίου στα ανοικτά των ακτών του Λιβάνου. Αρκετές ρωσικές εταιρείες υπέβαλαν επίσης προσφορά για τον λιβανέζικο διαγωνισμό εξερεύνησης, ενώ η ρωσική κρατική Soyuzneftegaz Gas Company σύναψε συμφωνία με το Υπουργείο Ενέργειας της Συρίας τον Δεκέμβριο του 2013 προκειμένου να εξερευνήσει το Offshore Block 2. 2 (Günaydin, 2014).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο : ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΗΠΑ - ΡΩΣΙΑ

6.1 Ενεργειακός Ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας σε επίπεδο Εταιριών

Ο ενεργειακός ανταγωνισμός μεταξύ Ουάσιγκτον και Μόσχας πέρασε πλέον και σε εταιρικό επίπεδο μετά την απόφαση της γιγαντιαίας αμερικανική πετρελαϊκή εταιρείας ExxonMobil να αποχωρήσει από όλες τις κοινοπραξίες που είχε συνάψει με το ρωσικό πετρελαϊκό κολοσσό Rosneft, στις οποίες μεταξύ άλλων είχαν συμμετοχή και ινδικές-ιαπωνικές εταιρείες.

Στο ίδιο πλαίσιο κινήθηκαν και άλλοι ενεργειακοί γίγαντες όπως η BP και μετά η Shell, ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι ακόμη και ενεργειακοί γίγαντες της Βρετανίας απέρριψαν τις ρωσικές επενδύσεις, που καλλιεργήθηκαν εδώ και δεκαετίες, αποκλείοντας τον μεγαλύτερο εξαγωγέα ενέργειας στον κόσμο (Li et al, 2022).

Η κίνηση της Shell να αποχωρήσει από το μερίδιο της στο έργο Sakhalin-2 LNG, μια επένδυση που χρονολογείται από την εποχή του Γέλτσιν, ήρθε μετά την ανακοίνωση της πρόθεσης από την BP να αποχωρήσει από τη συμμετοχή της στον κρατικό παραγωγό πετρελαίου της Ρωσίας Rosneft (Henderson et al, 2019, 7).

Προτού η Ρωσία προχωρήσει στην προσάρτηση της Κριμαία το 2014, που ουσιαστικά σήμανε και την οριστική ρήξη με τους διεθνείς κανόνες, η Shell σχεδίαζε την επέκταση του έργου Sakhalin, ενώ η BP σχεδίαζε νέες κοινοπραξίες συνεργασίας με Rosneft και η Exxon σχεδίαζε μια από τις μεγαλύτερες επενδύσεις της για γεώτρηση στον Αρκτικό Ωκεανό της Ρωσίας (Keil, K., 2014, 5)

Παρόλο που η Ρωσία είναι ο προμηθευτής περίπου του 10% του παγκόσμιου πετρελαίου και του 15% του φυσικού αερίου, πλέον έχασε τις δυτικές συνεργασίες που χρειάστηκαν δεκαετίες για να οικοδομηθούν και βρίσκεται στον κυκεώνα της ενεργειακής μοναξιάς, λόγω των αποφάσεων που ελήφθησαν, κατόπιν των αμερικανικών και ευρωπαϊκών κυρώσεων.

Η διακοπή των συμβάσεων και λύση των κοινοπραξιών μεταξύ των εταιριών αποτελεί σαφή ένδειξη για τα νέα επίπεδα στα οποία έχει περιέλθει ο ανταγωνισμός μεταξύ των δύο

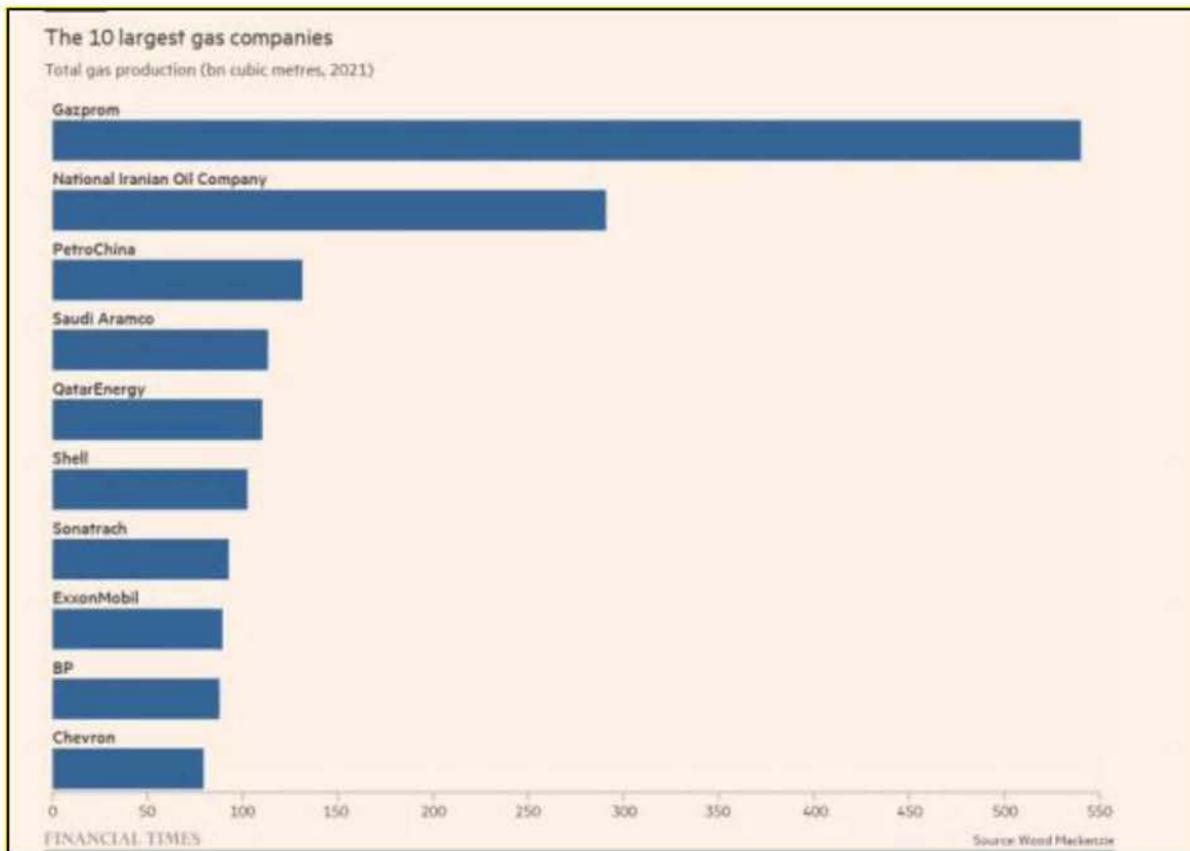
χωρών ΗΠΑ-Ρωσία.

Ο ενεργειακός ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας έχει αναβαθμιστεί, αν υπολογιστεί και το γεγονός των κινήσεων τακτικής των δύο χωρών να συνεργαστούν με την Σαουδική Αραβία. Μετά την πετυχημένη συνεργασία Μόσχας-Ριάντ για τον περιορισμό της παραγωγής πετρελαίου και την σταθεροποίηση των τιμών στο επίπεδο των 60 δολαρίων και άνω, οι δύο χώρες δείχνουν τη διάθεση να αναπτύξουν συνεργασία και στον τομέα του LNG. Σε δηλώσεις τους από το Σότσι της Ρωσίας, οι υπουργοί ενέργειας Σαουδικής Αραβίας και Ρωσίας, ανακοίνωσαν την υπογραφή μνημονίου συνεργασίας μεταξύ των Agamco και Novatek για την από κοινού κατασκευή και εκμετάλλευση του δεύτερου σταθμού LNG της ρωσικής Novatek στην Αρκτική (Oxford Analytica, 2019).

Η Σαουδική Αραβία, έχοντας αναγνωρίσει τον αυξημένο ειδικό ρόλο του φυσικού αερίου στο μέλλον και καθώς η εγχώρια παραγωγή της είναι μικρή, επιδιώκει να βρει διεξόδους για να διατηρήσει την ισχύ της. Μετά την δυναμική είσοδο των ΗΠΑ στην παραγωγή φυσικού αερίου και τη διαφαινόμενη απόφαση της Μόσχας να ανταγωνιστεί τις ΗΠΑ στην παγκόσμια αγορά LNG, το Ριάντ δείχνει να εξετάζει όλες τις επιλογές του προκειμένου να μη μείνει εκτός ανταγωνισμού στην παγκόσμια αγορά φυσικού αερίου.

Η απάντηση των ΗΠΑ ήρθε από τον τομέα της πυρηνικής ενέργειας, καθώς το υπουργείο ενέργειας των ΗΠΑ εξετάζει το ενδεχόμενο να επιτρέψει στη Σαουδική Αραβία τη δυνατότητα εμπλουτισμού ουρανίου, ως μέρος συμφωνίας που θα επιτρέψει στην Westinghouse Electric και άλλες αμερικανικές εταιρίες να πυρηνικούς σταθμούς στη Σαουδική Αραβία. Στόχος του Ριάντ είναι η κατασκευή 16 πυρηνικών αντιδραστήρων στα επόμενα 15 χρόνια (Mansouri, 2020, 4).

Οι κινήσεις της Σαουδικής Αραβίας έχουν γενικότερες επιπτώσεις στον ενεργειακό ανταγωνισμό ΗΠΑ-Ρωσίας, στον οποίο περιλαμβάνεται και η διαμόρφωση των τιμών του πετρελαίου. Η παραγωγή σχιστολιθικού πετρελαίου από τις ΗΠΑ έχει φθάσει στα υψηλότερα επίπεδα όλων των εποχών και λειτουργεί ανασχετικά στην περαιτέρω αύξηση των διεθνών τιμών του πετρελαίου μειώνοντας την αποτελεσματικότητα της συμφωνίας μεταξύ του Οργανισμού Εξαγωγών Πετρελαιοπαραγωγών Χωρών (OPEC) και Ρωσίας για περιορισμό της παραγωγής (Krane, 2019, 2).

Εικόνα 6-1 Κατάταξη Εταιριών Παραγωγής Αερίου

Πηγή:

<https://www.imerisia.gr/sites/default/files/styles/default/public/2022-06/%CF%81%CF%89%CF%83%CE%B9%CE%B1%201.PNG?itok=R4mpkixg>

6.2 Ενεργειακός Ανταγωνισμός ΗΠΑ-Ρωσίας στην ΝΑ Μεσόγειο

Η ανακάλυψη μεγάλων ποσοτήτων υδρογονανθράκων στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, στην γεωγραφική περιοχή που ξεκινά από την λεκάνη του Αιγαίου, την ανατολική λεκάνη (Levant Basin), φθάνει μέχρι ανοικτά της Κύπρου, του Λιβάνου, της Συρίας, του Ισραήλ και καταλήγει στη λεκάνη του Νείλου, είναι επόμενο να ταράξει τα γεωπολιτικά δεδομένα (Dolson, 2020, 70).

Αναλυτές υποστηρίζουν ότι, οι ανακαλυφθείσες ποσότητες ανέρχονται σε 345 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια αερίου, καθώς και σε 3,4 δισεκατομμύρια βαρέλια “μαύρου χρυσού”. Άλλες εκτιμήσεις αναφέρουν ότι στο Δέλτα του Νείλου, οι ανακαλυφθείσες

ποσότητες ανέρχονται σε 1,76 δισεκατομμύρια Βαρέλια, καθώς και σε 223 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια αερίου, γεγονός που προσδίδει ισχυρή γεωπολιτική αξία στην Αίγυπτο.

Τα προαναφερθέντα στοιχεία προκαλούν έντονο στρατηγικό ενδιαφέρον για τις ΗΠΑ – Ρωσία, οι οποίες επιδιίδονται σε έναν αγώνα να καθιερώσουν μόνιμη παρουσία στην ευρύτερη περιοχή. Από την άλλη πλευρά, η Ε.Ε. αλλάζει πολιτική πλεύσης και προσπαθεί να απεξαρτηθεί ενεργειακά από την Ρωσία. Η Τουρκία επιθυμεί διακαώς να καταστεί ενεργειακός κόμβος στην περιοχή, ενώ παράλληλα η Κίνα διεισδύει και αυτή με την σειράς της λόγω των μεγάλων ενεργειακών της αναγκών (Κοίνυγονα, 2021, 101).

Επιπλέον, περιφερειακοί Δρώντες της ευρύτερης περιοχής της Μέσης Ανατολής, πχ Κατάρ, Σαουδική Αραβία και Ιράν, εστιάζουν περισσότερο στους ενεργειακούς διαδρόμους της Μεσογείου, μεταφοράς αγωγών (του πετρελαίου και του φυσικού αερίου τους) προς την Ευρώπη (Karbuz, 2018, 237).

6.2.1 Στρατηγική της Ρωσίας στην Ανατολική Μεσόγειο

Από το 2013, η Ρωσία έχει πρόσβαση στην αγορά φυσικού αερίου του Λιβάνου όπου υπάρχουν τέσσερις μεγάλες Ρωσικές εταιρείες πετρελαίου και φυσικού αερίου, οι κρατικές εταιρείες Rosneft και Gazprom και οι ιδιωτικές εταιρείες Novatek και Lukoil, ανακοίνωσαν το ενδιαφέρον τους να επενδύσουν σε δέκα τετράγωνα στη Λιβανέζικη Αποκλειστική Ζώνη (Sputnik News, 2013). Τον ίδιο μήνα ο Gobran Basil, ο υπουργός Ενέργειας του Λιβάνου, κατά την επίσκεψή του στη Μόσχα υποστήριξε, ότι η χώρα του υπέγραψε μνημόνιο συνεργασίας στον τομέα της ενέργειας με τη ρωσική πλευρά με το οποίο η Ρωσία επιτρέπεται να διεξάγει εξερεύνηση και ανάπτυξη φυσικού αερίου στα ανοιχτά του Λιβάνου ακτές (Stergiou a, 2017, 107).

Παρά την τεταμένη κατάσταση στην περιοχή της Παλαιστίνης, η Ρωσία συνέχισε τις προσπάθειές της να πατήσει πόδι στο παλαιστινιακό αέριο, το οποίο θα μπορούσε ενδεχομένως να επωφεληθεί σε περίπτωση επίτευξης συμφωνίας με την ισραηλινή πλευρά στο μέλλον. Στις 23 Ιανουαρίου 2014 ο Παλαιστίνιος Πρόεδρος, Μαχμούντ Αμπάς, υπέγραψε, κατά την επίσκεψή του στην Μόσχα και συνάντηση με τον Ρώσο Πρόεδρο, Βλαντιμίρ Πούτιν, μια

συμφωνία που δίνει το δικαίωμα στη Ρωσία να επενδύσει στην ανάπτυξη του θαλάσσιου πεδίου της Γάζας στα ανοικτά των ακτών της Λωρίδας της Γάζας (Yorgancioglu, 2015, 1). Τον Ιούνιο 2014, ο υφυπουργός Εθνικής Οικονομίας, Taiseer Amr, και ο αναπληρωτής υπουργός Οικονομικής Ανάπτυξης στη Ρωσία, ο Lechachon, υπέγραψαν το πρωτόκολλο του πρώτου γύρου για τις συναντήσεις του υψηλού επιπέδου της παλαιστινιο-ρωσικής ομάδας δράσης για τη διεξαγωγή διαβουλεύσεων στο οικονομικά και επενδυτικά θέματα με τη συμμετοχή του Παλαιστίνιου Πρέσβη στη Ρωσία, Fa'ed Mostafa. Σύμφωνα με το πρωτόκολλο, οι δύο πλευρές συμφώνησαν να μελετήσουν τις δυνατές επιλογές συνεργασίας στον τομέα του φυσικού αερίου, του πετρελαίου, της ηλεκτρικής ενέργειας, της βιομηχανίας και των μεταφορών, όπως καθώς και την ενεργοποίηση έργων συνεργασίας μεταξύ Ρωσίας και Παλαιστίνης και διεκπεραίωση των θεμάτων χρηματοδότησης.

Όσον αφορά το Ισραήλ, η Ρωσία προσπαθεί να συμμετάσχει και να επωφεληθεί από τις τεράστιες ποσότητες φυσικού αερίου που ανακαλύφθηκαν. Η Gazprom υπέβαλε προσφορά για παραχώρηση του 30 τοις εκατό από το Leviathan Field. Το πρακτορείο ειδήσεων της ρωσικής εταιρείας μετέδωσε, ότι υπέβαλε την υψηλότερη προσφορά, αλλά τελικά έχασε την προσφορά από την Australian Woodside Energy, εταιρεία που έκλεισε λίγο αργότερα. Πληροφορίες αναφέρουν ότι ο Ρώσος Πρόεδρος, Βλαντιμίρ Πούτιν, είχε επισκεφθεί το Ισραήλ τον Ιούλιο του 2012 για να υποστηρίξει τη ρωσική κρατική εταιρεία (Stergiou a, 2017, 106).

Η ρωσική απόπειρα διείσδυσης στην ισραηλινή αγορά φυσικού αερίου, απέδωσε καρπούς τον Φεβρουάριο του 2013, όπου η GAZPROM κατάφερε να πείσει την ισραηλινή πλευρά να συνεργαστεί, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την υπογραφή συμφωνίας μεταξύ της εταιρείας και της ισραηλινής πλευράς για αποκλειστική απόκτηση υδροποιημένου φυσικού αερίου από τα πεδία Tamara και Dalit για 20 χρόνια (Thompson and Sarah, 2015, 6).

Αν και η συμφωνία δεν έχει μετουσιωθεί σε πραγματικότητα και δεν έχει εφαρμοστεί, αυτό θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μια σοβαρή προσπάθεια της Ρωσίας να κρατήσει μια σημαντική θέση στον Ισραηλινό χάρτη αερίων (Thompson and Sarah, 2015, 7).

Η Ρωσία εν κατακλείδι από την πλευρά της επιδιώκει μέσω της παρουσίας και εμπλοκής της στην Ανατολική Μεσόγειο να πετύχει (ElBassoussy, 2018, 79) τα παρακάτω:

- Την δημιουργία ενός είδους μονοπωλίου, στην παροχή φυσικού αερίου, προς την Ευρώπη, είτε άμεσα από το εσωτερικό της είτε έμμεσα από τον έλεγχο των κοιτασμάτων και των ενεργειακών διαδρόμων της Ανατολικής Μεσογείου.
- Την νομιμοποίηση της παρουσίας της στις θερμές θάλασσες και την διασφάλιση μόνιμης ναυτικής παρουσίας στην περιοχή, για την διασφάλιση των οικονομικών της συμφερόντων.
- Την συμμετοχή ρωσικών συμφερόντων εταιριών, τόσο στην εξόρυξη όσο και στην μεταφορά των υδρογονανθράκων.
- Τον έλεγχο του νοτίου διαδρόμου μεταφοράς φυσικού αερίου, ο οποίος αποτελεί και το αντίπαλο δέος του δικού της σχεδιαζόμενου διαδρόμου. Αυτό μπορεί να γίνει και με την αναβάθμιση του υπάρχοντος αγωγού Blue Stream, ο οποίος την ενώνει με την Τουρκία μέσω της Μαύρης Θάλασσας, πετυχαίνοντας με αυτό τον τρόπο την αύξηση του βαθμού εξάρτησης της τελευταίας, απέναντι της.

6.2.2 Στρατηγική των ΗΠΑ στην Ανατολική Μεσόγειο

Η παρουσία των ΗΠΑ, ως παγκόσμια ηγεμονική δύναμη, είναι αναπόφευκτη λόγω της εμπλοκής τόσων πολλών Δρώντων, όπου διακυβεύονται τόσα πολλά συμφέροντα (Demir et al, 2017, 656). Σκοπός της παρουσίας τους είναι:

- Η υποστήριξη προς πάσα κατεύθυνση της ενεργειακής ανεξάρτησης της Ευρώπης από την Ρωσία.
- Η διεκδίκηση, μέσω εταιριών, αμερικάνικων συμφερόντων, όσο το δυνατόν μεγαλύτερο ποσοστό κέρδους, από την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων.
- Ο έλεγχο των ενεργειακών και εμπορικών ροών που διέρχονται μέσω της Λεκάνης της Ανατ. Μεσογείου.

Ειδικότερα δε το όραμα των ΗΠΑ για το φυσικό αέριο της Μεσογείου διέπεται από τρεις κύριους καθοριστικούς παράγοντες:

- Το φυσικό αέριο ως πρόσβαση για την ειρήνη στην περιοχή και τη διατήρηση της ασφάλειας του Ισραήλ: Οι ΗΠΑ προσπάθησαν να χρησιμοποιήσουν και να προσαρμόσουν το φυσικό αέριο στο πλαίσιο της ισραηλινής-Παλαιστινιακή ειρηνευτικής διαδικασίας. Αυτό αντικατοπτρίζεται στην πρόταση του John Kerry, Υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ, τον Μάιο του 2013 σε αυτό που ονομάζεται «Το Οικονομικό Σχέδιο για τα Παλαιστινιακά Εδάφη» ή «Πρωτοβουλία για την Οικονομία της Παλαιστίνης», η οποία στοχεύει στην ανάπτυξη της οικονομίας στη Δυτική Όχθη και τη Λωρίδα της Γάζας για τρία χρόνια ως θεμέλιο για μια συνολική πολιτική διευθέτηση για τον τερματισμό της Ισραηλινο-Παλαιστινιακής αντιπαράθεσης (DE Micco, 2014, 20).
- Ισραηλινή ασφάλεια: Στο επίπεδο της ισραηλινής ασφάλειας, οι ΗΠΑ έκαναν κάποιους ναυτικούς στρατιωτικούς ελιγμούς μαζί με το Ισραήλ και την Ελλάδα από τις 26 Μαρτίου έως τις 5 Απριλίου με σκοπό την υπεράσπιση των εγκαταστάσεων γεώτρησης φυσικού αερίου στη Μεσόγειο (Gabe, 2012).
- Το αέριο ως εργαλείο για να φέρει πιο κοντά τους συμμάχους του: Είναι γνωστό ότι η ανατολική Μεσόγειος περιλαμβάνει αρκετούς συμμάχους των ΗΠΑ. Ο Αμερικανός διπλωμάτης Amos Hochstein, ειδικός απεσταλμένος του Υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ για θέματα Ενέργειας, υπογράμμισε τον Αύγουστο του 2016, ότι οι μεγάλες ποσότητες φυσικού αερίου στην ανατολική Μεσόγειο αντιπροσωπεύουν μια πραγματική ευκαιρία για τις χώρες της περιοχής, ιδιαίτερα το Ισραήλ και της Τουρκίας, για να ενισχύσουν τις σχέσεις τους, ιδιαίτερα όσο το Ισραήλ συνεχίζει την ανάπτυξη του Leviathan Field και τη δυνατότητα κατασκευής αγωγού για την εξαγωγή του Ισραηλινού αερίου μέσω Τουρκίας στην Ευρώπη. Έτσι, οι ΗΠΑ υποστήριξαν την Ισραηλινο-τουρκική συμφωνία συμφιλίωσης καθώς ανοίγει το δρόμο για αυτή τη διαδικασία (Wainer, 2016).
- Επίτευξη οικονομικών κερδών και συμφερόντων: Αυτό θα μπορούσε να γίνει μέσω του ελέγχου των αμερικάνικων εταιρειών, ιδίως της «Nobel Energy», για επενδύσεις

φυσικού αερίου στη Λεκάνη του Λεβάντε, ιδιαίτερα στα ανοιχτά των Ισραηλινών και Κυπριακών ακτών και ειδικότερα στο Πεδίο «Αφροδίτη». που βρίσκεται στο Μπλοκ 12. Ωστόσο, φαίνεται ότι οι αμερικανικές εταιρείες δεν έχουν μείνει ικανοποιημένες με αυτές τις επενδύσεις, καθώς επιδιώκουν να τις επεκτείνουν, ιδίως στις θαλάσσιες περιοχές του Λιβάνου. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την αμερικανική μεσολάβηση για τον τερματισμό της σύγκρουσης Ισραήλ-Λιβάνου στο θαλάσσιο τρίγωνο, ειδικά από τη στιγμή που οι αρχές του Λιβάνου έχουν προειδοποιήσει την αμερικανική εταιρεία «Nobel Energy» για τη διεξαγωγή οποιωνδήποτε ερευνητικών δραστηριοτήτων στην επίμαχη περιοχή με το Ισραήλ (DE Micco, 2014, 20).

Για την Ε.Ε. η κυριότερη επιδίωξη έχει να κάνει με την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ενεργειακή ανεξάρτηση από την Ρωσία, ώστε να περιορίσει το ενεργειακό της κόστος, και να εξασφαλίσει την ενεργειακή της ασφάλεια. Βασική επιδίωξη, για οικονομικούς λόγους, όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συμμετοχή εταιριών ευρωπαϊκών συμφερόντων στην εκμετάλλευση των κοιτασμάτων (Raspotnik, 2020, 131).

Σε αυτή την κατάσταση δεν θα μπορούσε να απουσιάζει και η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, η οποία με την σειρά της επιθυμεί την δική της πρόσβαση στα κοιτάσματα της περιοχής, με απώτερο σκοπό να πετύχει μια εναλλακτική πηγή υδρογονανθράκων, μετά της Μέσης Ανατολής, της Ρωσίας και της Κεντρικής Ασίας. Μια πολιτική την οποία έχει εφαρμόσει και σε χώρες της Αφρικής.

6.3 Ενεργειακή Σύγκρουση ΗΠΑ-Ρωσίας στον Αρκτικό Κύκλο για το Θησαυροφυλάκιο των Φυσικών Πόρων

Στην σημερινή εποχή, η παγκόσμια παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου προερχόμενη από την θάλασσα ανέρχεται σε 42 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως, τα οποία αντιπροσωπεύουν το 30% περίπου της παραγωγής υδρογονανθράκων σε παγκόσμιο επίπεδο. Το ποσοστό αυτό εκτιμάται ότι θα έχει αυξητικές τάσεις στο προσεχές μέλλον διότι:

- α. Η ζήτηση αυξάνεται παγκοσμίως.

β. Η γεώτρηση - εξόρυξη πλέον δύναται να υλοποιηθεί σε μεγαλύτερα βάθη.

γ. Οι προϋπάρχουσες ποσότητες υδρογονανθράκων και φυσικού αερίου αρχίζουν να εξαντλούνται, παρά την ανακάλυψη του σχιστολιθικού αερίου.

Ο Αρκτικός Ωκεανός αναμένεται μελλοντικά να αποτελέσει ένα νέο γεωγραφικό χώρο αντιπαράθεσης, διότι περιέχει το 30% των παγκόσμιων μη ανακαλυφθέντων κοιτασμάτων φυσικού αερίου και το 13% του πετρελαίου, που ισοδύναμα σημαίνει ότι διαθέτει περίπου 400 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου και αερίου, δηλαδή σχεδόν 10 φορές τη συνολική ποσότητα πετρελαίου και φυσικού αερίου που παράγεται μέχρι σήμερα στη Βόρεια Θάλασσα (Kenneth J., et al, 2008, 1).

Στον Αρκτικό Ωκεανό, οι χώρες που φιλοδοξούν να μοιραστούν το πλούτο της είναι: η Ρωσία (μέσω της Σιβηρίας), ο Καναδάς, η Δανία (μέσω της Γροιλανδίας), η Νορβηγία, η Η.Π.Α. (μέσω της Αλάσκας) και η Ισλανδία. Όλα τα προαναφερόμενα κράτη παρουσιάζουν τάσεις πληθυσμιακής ανόδου, σταθερότητας, ενώ η οικονομική τους κατάσταση χαρακτηρίζεται από καλή έως πολύ καλή. Λαμβάνοντας υπόψη την παραπάνω δυναμική που παρουσιάζουν εκτιμάται ότι, η ισχύ τους θα αυξηθεί χάρη στους ακόλουθους τέσσερις παράγοντες: κλιματική αλλαγή, αυξητική ζήτηση για φυσικούς πόρους, παγκοσμιοποίηση και πληθυσμιακές τάσεις.

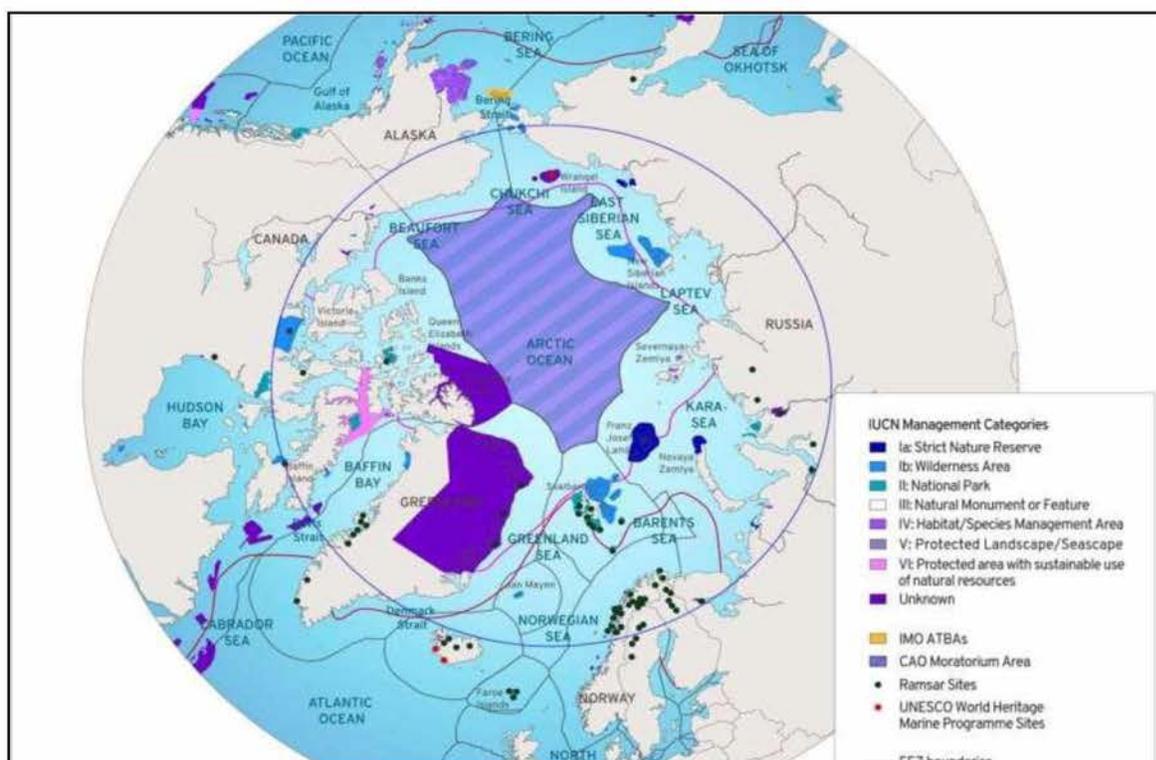
Οι δύο κυρίαρχες χώρες, οι οποίες γειτνιάζουν στην Αρκτική είναι οι ΗΠΑ και η Ρωσία, χώρες που διαδραματίζουν κυρίαρχο ρόλο στην παγκόσμιο σύστημα διαχείρισης ενέργειας, καθώς και στην άμυνα. Δεδομένου ότι η Αρκτική προσφέρει τη συντομότερη χωρική διαδρομή ανάμεσα στις δύο μεγάλες πυρηνικές δυνάμεις, μετατρέπει την περιοχή ως Υψηλής Στρατηγικής Σημασίας, η οποία αλλάζει τα σύγχρονα δεδομένα της διεθνούς πολιτικής.

Αν εξεταστεί η περίπτωση του Ψυχρού Πολέμου μεταξύ των ΗΠΑ και ΕΣΣΔ, διαπιστώνεται ότι η Αρκτική υπήρξε για μεγάλο χρονικό διάστημα μια εξαιρετικά σύντομη οδός για αεροσκάφη στρατηγικού βομβαρδισμού, ενώ τα πυρηνικά υποβρύχια είχαν τη δυνατότητα κινήσεως και αποκρύψεως, με σκοπό την συντριβή του αντιπάλου, σε περίπτωση αιφνιδιαστικού πυρηνικού πλήγματος.

Η κλιματική αλλαγή που υφίστανται η Αρκτική ενδέχεται να προκαλέσει ένα νέο, αχαρτογράφητο πεδίο αντιπαράθεσης, λαμβάνοντας υπόψη ότι στην εν λόγω περιοχή κείτονται τεράστιοι αναξιοποίητοι φυσικοί πόροι (υπάρχουν αποχρώσεις ενδείξεις ότι κρύβονται πιθανόν τα

μεγαλύτερα εναπομείναντα κοιτάσματα υδρογονανθράκων). Υπολογίζεται ότι κρύβονται 23-25% αναξιοποίητων παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου (Gunitskiy, 2008,).

Το πεδίο αντιπαράθεσης δεν αφορά μόνο την ενέργεια, αλλά και την διαμάχη ανάμεσα αρκτικές η μη αρκτικές χώρες, για νέες θαλάσσιες διαδρομές. Η Βόρεια Θαλάσσια Διαδρομή πάνω από την Ευρασία, καθώς και το Βορειοδυτικό Πέρασμα θα μειώσουν τους χρόνους εμπορικής διέλευσης των ωκεανών, καθώς και θα εξασφαλίσουν ασφαλέστερες διαδρομές ναυσιπλοΐας.

Εικόνα 6-2 Όρια της ΑΟΖ όλων των Κρατών της Αρκτικής με βάση το Διεθνές Δίκαιο

Πηγή: <https://scx1.b-cdn.net/csz/news/800a/2022/marine-conservation-in-1.jpg>.

6.3.1 Η Αναβίωση της Ρωσικής Ισχύος στην Αρκτική

Η Ρωσία διαφαίνεται ότι αποτελεί την επικρατέστερη Αρκτική δύναμη σε σχέση με τις υπόλοιπες παράκτιες χώρες. Ιστορικά, η Ρωσία έχει μακράν παρουσία στην εν λόγω περιοχή, όπου διαμένει ευμεγέθης ιθαγενής πληθυσμός, ο οποίος και υπολογίζεται γύρω στα 1.4

εκατομμύρια, εκτός του γεγονότος ότι διατηρεί τεράστια ακτογραμμής στη βόρεια πλευρά της (53% της συνολικής Ρωσικής ακτογραμμής)

Άξιο λόγου είναι το γεγονός ότι η Ρωσία αυξάνει, ταυτοχρόνως, την στρατιωτική της παρουσία στην περιοχή. Ήδη, έχει προχωρήσει στην επαναλειτουργία περίπου 50 Σοβιετικών στρατιωτικών βάσεων, ενώ εκτιμάται ότι έχουν ολοκληρωθεί 475 νέες, καθώς και 16 νέα λιμάνια.

Η Αρκτική αποτελεί κρίσιμο ζωτικό χώρο για τη Ρωσία διότι:

- Παρέχει πλούσια κοιτάσματα φυσικών πόρων (κυρίως υδρογονανθράκων),
- Δίδει έξοδο στον Ειρηνικό και Ατλαντικό Ωκεανό, μέσω του Βόρειου Θαλάσσιου Δρόμου, σε αισθητά μικρότερο χρονικό διάστημα.

Η Ρωσία κατατάσσεται δεύτερη στο κόσμο σε παραγωγή και διανομή πετρελαίου, μετά την Σαουδική Αραβία, ενώ κατατάσσεται πρώτη σε παραγωγή και διανομή φυσικού αερίου, αντλεί μεγάλη οικονομική και διπλωματική ισχύ από τους υδρογονάνθρακες. Δεδομένης της εκτίμησης ότι μέσα στα επόμενα 20 χρόνια η παραγωγή πετρελαίου από τη δυτική Σιβηρία θα σημειώσει σημαντική μείωση λόγω εξάντλησης, οι θαλάσσιες περιοχές Μπάρεντς και Κάρα που αντιπροσωπεύουν το 90% των κοιτασμάτων εντός ρωσικής υφαλοκρηπίδας, αναμένεται να μονοπωλήσουν το ενδιαφέρον, τόσο της γειτονικής Νορβηγίας όσο και άλλων ανταγωνιστικών κρατών - αμφισβητούντων της ρωσικής κυριαρχίας στην περιοχή (ΗΠΑ).

Αντίθετο με το Ρωσικό Δόγμα είναι μια ενδεχόμενη παρουσία του NATO στις βόρειες θάλασσες, την οποία θεωρεί αποσταθεροποιητικό παράγοντα, στο πλαίσιο της συλλογιστικής αποφυγής στρατηγικής περικύκλωσης (Hilde, 2013, 145).

Η Ρωσία θεωρεί την Αρκτική υψηλή στρατηγική προτεραιότητα, διότι αποτελεί βασική πηγή εσόδων, εξ' ου και στοχεύει στην υλοποίηση πολιτικής που θα ενισχύσει την εθνική της κυριαρχία στην εν λόγω περιοχή.

Σύμφωνα με στοιχεία που προέρχονται από το Υπουργείο Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος του κράτους της Ρωσίας, εκτιμάται ότι στην ρωσική Αρκτική υφαλοκρηπίδα υπάρχουν 83 δισεκατομμύρια τόνοι πετρελαίου, οι οποίοι κατανέμονται σε ποσοστό 80% στις θάλασσες BARENTS - KARA. Άλλα στοιχεία δείχνουν ότι η προαναφερόμενη υφαλοκρηπίδα περιέχει μεταξύ 5 και 9% υγρών υδρογονανθράκων και 12,5% πόρων φυσικού αερίου. Η

Αρκτική ζώνη στην ξηρά περιέχει, επίσης, αποθέματα φυσικού αερίου πχ στη Χερσονήσου Yamal 505.569 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα, καθώς και 4.144 εκατομμύρια τόνοι πετρελαίου.

Μέχρι το 2000, η Ρωσία είχε σημαντικές ποσότητες φυσικών πόρων. Αργότερα, ένεκα της εκτίναξης των τιμών του πετρελαίου και φυσικού αερίου σε υψηλά νούμερα, της μείωσης των ποσοτήτων των φυσικών της πόρων σε παραδοσιακές περιοχές παραγωγής στη Δυτική Σιβηρία, έθεσε ως κύριο στρατηγικό στόχο την εκμετάλλευση των διαθέσιμων, αχαρτογράφητων, φυσικών πόρων, αερίου και του πετρελαίου της Αρκτικής

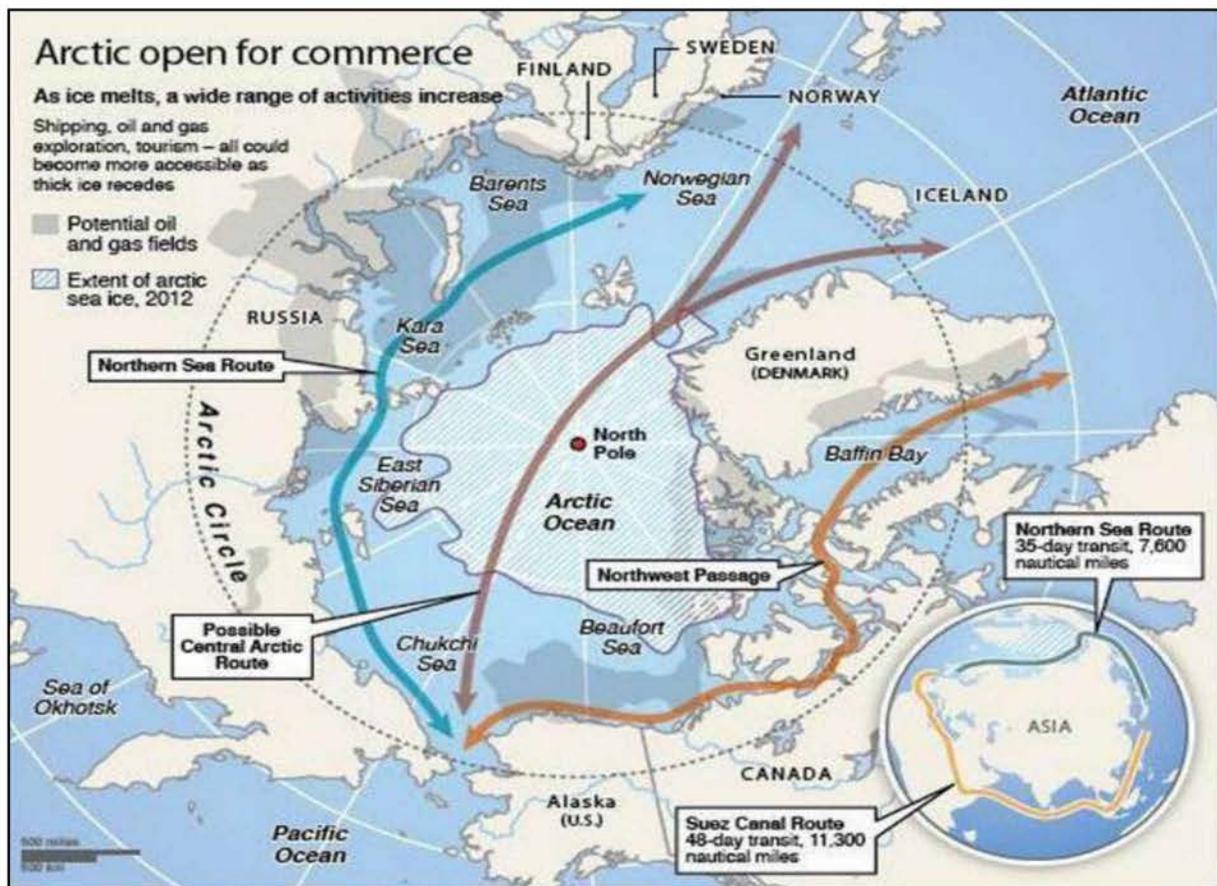
Η Ρωσία δεν παραλείπει να καταδεικνύει την παρουσία της στην Αρκτική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι όταν το 2007, μία ρωσική αποστολή τοποθέτησε σε βάθος 4.200 μέτρων τη ρωσική σημαία, με σκοπό να διατυμπανίσει προς πάσα κατεύθυνση την κυριαρχία της αναφορικά με την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων της Αρκτικής (Zaikov et al, 2019, 7).

6.3.2 Στρατηγική της Ρωσίας στην Αρκτική

Η Ρωσία δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε πολιτικό, οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο για την Αρκτική Ζώνη, ειδικά ο Πρόεδρος Vladimir Putin. Στρατηγικός στόχος της είναι να καταστεί κεντρικό παίχτης, γεγονός που αποδεικνύεται από το ότι το 20% του ΑΕΠ της και το 22% των εξαγωγών της προέρχεται από περιοχές βόρεια του Αρκτικού κύκλου. Ως τελική επιθυμητή κατάσταση, σύμφωνα με το ρωσικό δόγμα, είναι να καταστεί η Αρκτική περιοχή στρατηγικών φυσικών πόρων της Ρωσίας (Heininen, 2020, 166).

Ως μέσο στρατηγικής επιτυχίας θεωρείται η ναυτική αρτηρία μεταξύ Άπω Ανατολής και Ευρώπης, που ονομάζεται Βόρεια Θαλάσσια Οδός (Northern Sea Route-NSR)²¹, η οποία θα περνά εξ' ολοκλήρου μέσα από ρωσική Χωρική Θάλασσα (όπως ισχυρίζεται η Ρωσία κατά το άρθρο234 του ΔΔΘ).

²¹https://en.wikipedia.org/wiki/Northern_Sea_Route

Εικόνα 6-3 Βόρεια Θαλάσσια Οδός (Northern Sea Route-NSR)

Πηγή:

https://i.insider.com/542d6f2c6da8112815701308?width=1000&format=jpeg&auto=w_ebp

6.3.3 Στρατηγική των ΗΠΑ στην Αρκτική

Ο Βορράς προσέελκυσε πρόσφατα περισσότερο ενδιαφέρον παγκοσμίως, επειδή οι θερμότερες συνθήκες της Αρκτικής και η ραγδαία μείωση του πάγου σε ξηρά και θάλασσα έχουν συνδεθεί με ακραίες καιρικές συνθήκες, εντεινόμενες καταιγίδες, μεγαλύτερες ξηρασίες, πυρκαγιές, πλημμύρες και άνοδο της στάθμης της θάλασσας. Επιπλέον, η πιθανή άντληση των φυσικών πόρων, τα νέα ναυτιλιακά πρότυπα, η αλλαγή της αλιείας και ο αυξημένος τουρισμός απαιτούν από τις χώρες, τις εταιρείες και τις κοινότητες να επικεντρωθούν στην προσαρμογή και την προετοιμασία για αυτές τις νέες ευκαιρίες και προκλήσεις.

Οι στόχοι πολιτικής των ΗΠΑ για την Αρκτική είναι μια ασφαλής και σταθερή περιοχή, όπου προστατεύονται τα συμφέροντα των ΗΠΑ, και τα κράτη της Αρκτικής συνεργάζονται για την αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων, με εστιασμένες κυρίως επενδύσεις στην ενέργεια.

Η καρδιά της πολιτικής και των ενεργειών για τους φυσικούς πόρους των ΗΠΑ στην Αρκτική είναι η Αλάσκα. Η όψη των ΗΠΑ στην βορειότερη πολιτεία της τείνει να επικεντρωθεί στους άφθονους πόρους του. Από τα εκτεταμένα αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου, και τα δύο χερσαία και υπεράκτια, λόγω της αλιείας και της φυσικής ομορφιάς της, η Αλάσκα θεωρείται ως έρημος που πρέπει να χρησιμοποιηθεί (Huebert, 2009, 4).

Το Υπουργείο Ενέργειας των ΗΠΑ (DOE), στο πλαίσιο της αντιμετώπισης των αυξανόμενων ευκαιριών και προκλήσεων της Αρκτικής, με νομοσχέδιο του προβλέπει πιστώσεις για την ανάπτυξη ενέργειας και νερού για το οικονομικό έτος 2022. Το υπουργείο υποστηρίζει την προώθηση της έρευνας, της ανάπτυξης της τεχνολογίας ηλεκτρικής ενέργειας που έχει κόστος αποτελεσματικό και κατάλληλο για να καλύψει τις ανάγκες των αγροτικών και απομακρυσμένων περιοχών των Ηνωμένων Πολιτειών, ειδικά όπου υπάρχει μόνιμος παγετός ή βρίσκεται κοντά (U.S DOE, Arctic Strategy).

6.4 Ο πόλεμος στην Ουκρανία

Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία τάραξε τα νερά στην εθνική ασφάλεια της Ε.Ε, λόγω των συνεπειών της ευρωπαϊκής εξάρτησης από το ρωσικό φυσικό αέριο και πετρέλαιο. Η Ρωσία αντιπροσωπεύει περισσότερο από το ένα τρίτο του συνόλου του φυσικού αερίου που καταναλώνεται στην Ευρώπη και είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος εξαγωγέας πετρελαίου στον κόσμο, γεγονός που περιορίζει τις ΗΠΑ, την Ευρώπη και άλλους συμμάχους στο να εμπλακούν ενεργά στη ρωσική επιθετικότητα στην Ουκρανία. Το γεγονός αυτό περιγράφει τις επιλογές που διαθέτει η κυβέρνηση των ΗΠΑ για τη μείωση της ευρωπαϊκής και παγκόσμιας εξάρτησης από την ρωσική ενέργεια.

Φυσικό αέριο: Όσον αφορά το φυσικό αέριο, η Ευρώπη χρειάζεται τη Ρωσία περισσότερο από ό,τι η Ρωσία χρειάζεται την Ευρώπη. Η Ευρώπη (σε γενικές γραμμές) βασίζεται στη Ρωσία για το 34-38% των σημερινών αναγκών της σε φυσικό αέριο. Το φυσικό αέριο διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια επί του παρόντος, παρέχοντας θέρμανση για το χειμώνα και καύσιμο για την βιομηχανική παραγωγή. Οι πωλήσεις φυσικού αερίου στην Ευρώπη αποτελούν σημαντική πηγή εσόδων της Ρωσίας από τις εξαγωγές της (που αντιστοιχούν στο 1,5-1,6% του ΑΕΠ το 2020 και πιθανότατα 2,3-2,6% του ΑΕΠ το 2021), αλλά πολύ λιγότερο σημαντικές από τα έσοδα από τις εξαγωγές πετρελαίου, τα οποία έφτασαν το 11% του ΑΕΠ τελευταία έτος. Η μείωση της εξάρτησης από το ρωσικό αέριο είναι κρίσιμη για την ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια, αλλά λιγότερο πιθανό να υποχρεώσει από μόνη της τη Μόσχα να αλλάξει πορεία.

Πετρέλαιο: Η μείωση των εσόδων από τις εξαγωγές πετρελαίου της Ρωσίας θα ασκούσε μεγαλύτερη οικονομική πίεση στη Μόσχα, αλλά παρουσιάζει επίσης σημαντικούς κινδύνους για τους καταναλωτές πετρελαίου στις ΗΠΑ και αλλού στον κόσμο, με επιπτώσεις στην παγκόσμια οικονομική ανάκαμψη. Η Ρωσία εξάγει 7,4 εκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου την ημέρα (11% του συνόλου του διεθνούς εμπορίου πετρελαίου παγκοσμίως). Οι αγορές ήταν ήδη σχετικά σφιχτές, πριν η Ρωσία εισβάλει στην Ουκρανία και η πλήρης εξάλειψη της ρωσικής προσφοράς - ποσό τρεις φορές μεγαλύτερο από τις εξαγωγές πετρελαίου του Ιράν το 2011 όταν επιβλήθηκαν αυτές οι κυρώσεις - θα ήταν μαζικά ανατρεπτική (όπως φαίνεται από την πρόσφατη αύξηση του παγκόσμιου πετρελαίου τιμές).

6.4.1 Βραχυπρόθεσμη πολιτική των ΗΠΑ

Οι ΗΠΑ εφαρμόζουν την πολιτική τους με προτεραιότητα την μείωση της ευρωπαϊκής ζήτησης φυσικού αερίου και τον εντοπισμό εναλλακτικών πηγών προμήθειας φυσικού αερίου. Η Αμερική διαδραματίζει πιο κεντρικό ρόλο στην προσπάθεια μείωσης των εσόδων από το ρωσικό πετρέλαιο (και της παγκόσμιας εξάρτησης από τις ρωσικές εξαγωγές πετρελαίου), περιορίζοντας

ταυτόχρονα τον αντίκτυπο στις παγκόσμιες τιμές του πετρελαίου μέσω της τεχνογνωσίας τους στη διαχείριση οικονομικών κυρώσεων.

Μείωση της ευρωπαϊκής εξάρτησης από το ρωσικό φυσικό αέριο: Οι εφαρμοζόμενες πολιτικές για την επίτευξη μεγάλης κλίμακας μειώσεων της ευρωπαϊκής ζήτησης φυσικού αερίου τους για την χειμερινή περίοδο θέρμανσης 2022/2023 περιορίζονται σε μεγάλο βαθμό στον:

- Ανακατεύθυνση της υπάρχουσας παροχής LNG από άλλα μέρη του κόσμου προς την Ευρώπη,
- Τη μεγιστοποίηση της χρήσης των υφιστάμενων πόρων παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας χωρίς αέριο και
- Την εφαρμογή ενός επιθετικού προγράμματος ανταπόκρισης στη ζήτηση. Οι ΗΠΑ μπορούν να βοηθήσουν στη στήριξη των ευρωπαϊκών προσπαθειών μέσω διπλωματικής δέσμευσης με εισαγωγείς LNG, παρέχοντας κατασκευαστική και τεχνική υποστήριξη για μια ευρεία ευρωπαϊκή εκστρατεία ανταπόκρισης στη ζήτηση στα κτίρια και διασφαλίζοντας ότι οι μειώσεις της τιμής του φυσικού αερίου στην ευρωπαϊκή βιομηχανική παραγωγή έχουν περιορίσει το οικονομικό και εθνικό κόστος ασφαλείας, το δυνατόν περισσότερο.

Μείωση των εσόδων από το ρωσικό πετρέλαιο με ταυτόχρονη ελαχιστοποίηση του παγκόσμιου κινδύνου τιμών: Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής των ΗΠΑ έχουν να διαδραματίσουν πιο κεντρικό ρόλο στις προσπάθειες μείωσης των εσόδων από το ρωσικό πετρέλαιο με όσο το δυνατόν μικρότερο κόστος για τους καταναλωτές στις ΗΠΑ και σε όλο τον κόσμο. Η απαγόρευση των ΗΠΑ στις εισαγωγές πετρελαίου από τη Ρωσία έχει μέτριο αντίκτυπο -τόσο στα ρωσικά έσοδα όσο και στις παγκόσμιες τιμές του πετρελαίου- καθώς οι ΗΠΑ αντιπροσωπεύουν μόνο το 9% των ρωσικών εξαγωγών πετρελαίου. Ακολουθώντας όμως η Ευρώπη παράδειγμά της, ο αντίκτυπος γίνεται πολύ πιο μεγάλος, καθώς περισσότερες από τις μισές εξαγωγές ρωσικού πετρελαίου πηγαίνουν στην Ευρώπη, με ένα μεγάλο μερίδιο να αποστέλλεται μέσω αγωγών (και επομένως πιο δύσκολο να αντικατασταθεί γρήγορα).

6.4.2 Μεσοπρόθεσμη πολιτική των ΗΠΑ

Ενώ οι βραχυπρόθεσμες επιλογές για τη μείωση της εξάρτησης από τη ρωσική ενέργεια περιορίζονται σε μεγάλο βαθμό στον αναπροσανατολισμό της υπάρχουσας προσφοράς και στη μείωση της ζήτησης, οι επενδύσεις σε νέα ενεργειακή ικανότητα από σήμερα μπορούν να βελτιώσουν σημαντικά τις διαθέσιμες επιλογές τα επόμενα 5-10 χρόνια.

Μείωση της ζήτησης πετρελαίου και φυσικού αερίου στις ΗΠΑ για μείωση της οικονομικής ευπάθειας και διαφοροποίηση της ευρωπαϊκής προσφοράς: Η επιτάχυνση της χρήσης καθαρής ενέργειας θα μειώσει την οικονομική ευπάθεια των ΗΠΑ σε διακοπές εφοδιασμού στη Ρωσία ή αλλού στον κόσμο και απελευθερώνει πετρέλαιο και φυσικό αέριο για εξαγωγή στην Ευρώπη και σε άλλους συμμάχους. Για παράδειγμα, στη μοντελοποίηση μιας πολιτικής προς τον κλιματικό στόχο των ΗΠΑ για το 2030 - συνδυασμό ομοσπονδιακών φορολογικών κινήτρων καθαρής ενέργειας και προγραμμάτων επιχορήγησης και πρόσθετων ενεργειών από την εκτελεστική εξουσία και τους υποεθνικούς φορείς - βρίσκουμε σημαντικά οφέλη για την ενεργειακή ασφάλεια. Οι δαπάνες πετρελαίου των ΗΠΑ μειώνονται έως και 24% έως το 2030 σε σύγκριση με την τρέχουσα πολιτική και οι εξαγωγές πετρελαίου και LNG των ΗΠΑ αυξάνονται έως και 29% και 15% αντίστοιχα.

Κλιμάκωση της αμερικανικής παραγωγής αναδυόμενων εναλλακτικών λύσεων με χαμηλές εκπομπές άνθρακα έναντι του ρωσικού πετρελαίου και φυσικού αερίου: Η παροχή στην Ευρώπη και σε άλλες χώρες εναλλακτικών πηγών πετρελαίου και φυσικού αερίου θα καταλήξει στη μείωση της ρωσικής οικονομικής μόχλευσης. Υπάρχει ένας αριθμός επιλογών που έχουν στη διάθεσή τους οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής των ΗΠΑ για να επιταχύνουν σημαντικά την έρευνα, την ανάπτυξη, την επίδειξη και την ανάπτυξη τεχνολογιών χαμηλών εκπομπών που θα είναι πιο αποτελεσματικές στον ουσιαστικό περιορισμό της ευρωπαϊκής εξάρτησης από το ρωσικό αέριο, ενώ παράλληλα θα τηρούν τις δεσμεύσεις τους για το κλίμα. Αυτές περιλαμβάνουν επενδύσεις τεχνολογίας σε υδρογόνο, βιώσιμα αεροπορικά καύσιμα, αποθήκευση ηλεκτρικής ενέργειας μακράς διάρκειας και προηγμένη τεχνολογία μπαταριών,

καθώς και κίνητρα κατασκευής και εγκατάστασης για να γίνουν αυτές οι τεχνολογίες σε κλίμακα.

Άμεση υποστήριξη μιας επιταχυνόμενης ενεργειακής μετάβασης στην Ευρώπη:

Παράλληλα με τις επενδύσεις για την κλιμάκωση της παραγωγής βασικών τεχνολογικών εναλλακτικών λύσεων χαμηλών εκπομπών έναντι του ρωσικού πετρελαίου και φυσικού αερίου στην Ευρώπη, οι ΗΠΑ μπορούν να υποστηρίξουν άμεσα την εξαγωγή και εγκατάσταση αυτών των τεχνολογιών. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει προγράμματα επιχορήγησης, εγγυήσεις δανείων, τεχνική βοήθεια και εμπόριο και χρηματοδότηση έργων — ένα είδος σχεδίου Μάρσαλ για την ενέργεια. Αυτό θα μπορούσε να είναι ιδιαίτερα σημαντικό εάν η τρέχουσα αντιπαράθεση με τη Ρωσία αποδειχθεί οικονομικά δαπανηρή για την Ευρώπη και περιορίσει την ικανότητά της να αυτοχρηματοδοτήσει πλήρως τη δική της ενεργειακή μετάβαση.

Χρησιμοποίηση ενός αντιρωσικού συνασπισμού για εξασφάλιση κρίσιμων αλυσίδων εφοδιασμού υλικών για μια οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα: Ενώ γενικά οι εναλλακτικές λύσεις χαμηλών εκπομπών άνθρακα στις τρέχουσες αγορές πετρελαίου και φυσικού αερίου παρέχουν μεγαλύτερη σταθερότητα τιμών και οικονομική ασφάλεια, οι νέες τεχνολογίες καθαρής ενέργειας συνοδεύονται από ορισμένες δικούς τους κινδύνους για την ασφάλεια δεδομένης, της εξάρτησής τους από κρίσιμα ορυκτά όπως το λίθιο, το κοβάλτιο και το νικέλιο. Η διαφοροποίηση των παγκόσμιων προμηθειών αυτών των κρίσιμων ορυκτών τα επόμενα χρόνια θα είναι ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση της οικονομίας καθαρής ενέργειας. Ο σημερινός συνασπισμός χωρών που αντιμετωπίζουν τη ρωσική επιθετικότητα στην Ευρώπη είναι μια εξαιρετική ομάδα για την ανάπτυξη μιας συντονισμένης διεθνούς στρατηγικής, μόλις περάσει η άμεση κρίση.

6.4.3 Επιπτώσεις του πολέμου στο ενεργειακό μέλλον της Ρωσίας

Το μερίδιο της Ρωσίας στη διεθνώς εμπορεύσιμη ενέργεια προβλέπεται να μειωθεί περισσότερο από 7% την επόμενη δεκαετία, χάρη στις οικονομικές αλλαγές που προκύπτουν από τον πόλεμο της Ρωσίας εναντίον της Ουκρανίας.

Σε πρόσφατη έκθεση, ο Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας (IEA) αναφέρει, ότι ο πόλεμος της Ρωσίας πυροδότησε μια παγκόσμια ενεργειακή κρίση που θα μειώσει σημαντικά τις μελλοντικές εξαγωγές ενέργειας της ίδιας της Ρωσίας. Στην έκθεση αυτή καταγράφεται, ότι το μερίδιο της Ρωσίας στη διεθνώς διαπραγματεύσιμη ενέργεια, που ήταν κοντά στο 20% το 2021, θα μειωθεί στο 13% το 2030,

«Η Ρωσία υπήρξε μακράν ο μεγαλύτερος εξαγωγέας ορυκτών καυσίμων στον κόσμο, αλλά η εισβολή της στην Ουκρανία προκαλεί έναν ολικό αναπροσανατολισμό του παγκόσμιου ενεργειακού εμπορίου, αφήνοντάς της μια πολύ μειωμένη θέση», αναφέρει η IEA σε δήλωσή της ανακοινώνοντας την έκθεσή του, Παγκόσμια Ενεργειακή Προοπτική 2022 (World Energy Outlook 2022).

Στις προοπτικές του 2022, ο Διεθνής Οργανισμός Ενέργειας (IEA) προβλέπει, ότι η παραγωγή πετρελαίου της Ρωσίας το 2025 θα είναι 2 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως χαμηλότερη από τις προοπτικές του 2021, που είχε εκδοθεί πριν από την πλήρη εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία. Πρόκειται για μείωση 17% στην προβλεπόμενη παραγωγή από 11,45 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα σε 9,46 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα.

Εικόνα 6-4: Πρόβλεψη Παραγωγής Πετρελαίου από την Ρωσία το 2025

Πηγή: <https://share.america.gov/putins-war-sabotages-russias-energy-future/>

Εν τω μεταξύ, η προβλεπόμενη παραγωγή φυσικού αερίου της Ρωσίας για το 2025 είναι 23% χαμηλότερη στις προοπτικές του Διεθνή Οργανισμού Ενέργειας (IEA) για το 2022 από ό,τι

στην έκθεσή του για το 2021, με τα προβλεπόμενα επίπεδα παραγωγής να πέφτουν κατά 200 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα, από 859 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα σε 656 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα.

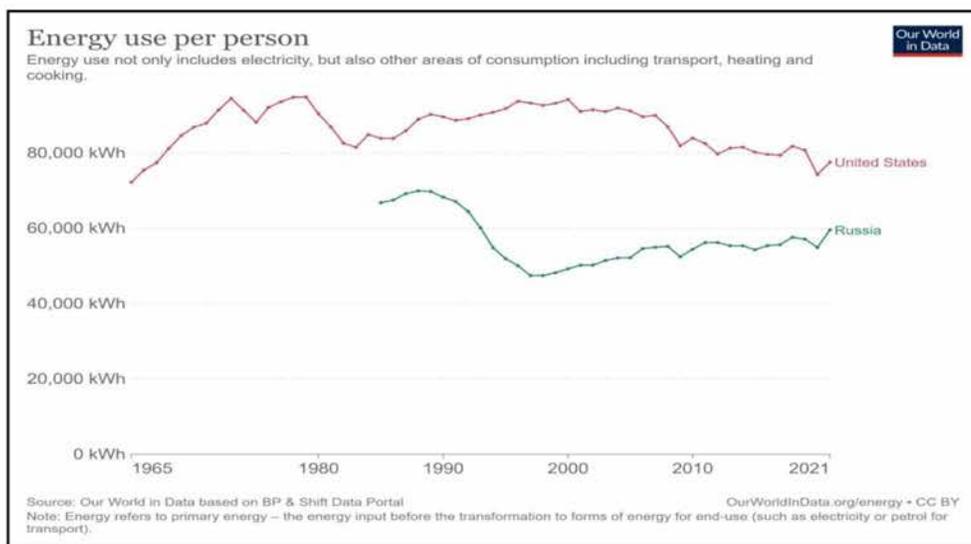
Εικόνα 6-5: Πρόβλεψη Παραγωγής Φυσικού Αερίου από την Ρωσία το 2025

Πηγή: <https://share.america.gov/putins-war-sabotages-russias-energy-future/>

6.5 Ενεργειακή Σύγκριση ΗΠΑ – Ρωσίας

Συγκρίνοντας την συνολική κατανάλωση ενέργειας των χωρών, οι διαφορές αντικατοπτρίζουν τις διαφορές στη δραστηριότητα των πληθυσμών. Είναι χρήσιμο να εξεταστούν οι διαφορές μεταξύ ΗΠΑ-Ρωσίας στην κατανάλωση ενέργειας κατά κεφαλήν. Η ακόλουθη Εικόνα δείχνει τη μέση κατανάλωση ενέργειας ανά άτομο κάθε χρόνο, μετρούμενη σε κιλοβατώρες ανά άτομο ανά έτος. Μερικά σημεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη ότι τα δεδομένα:

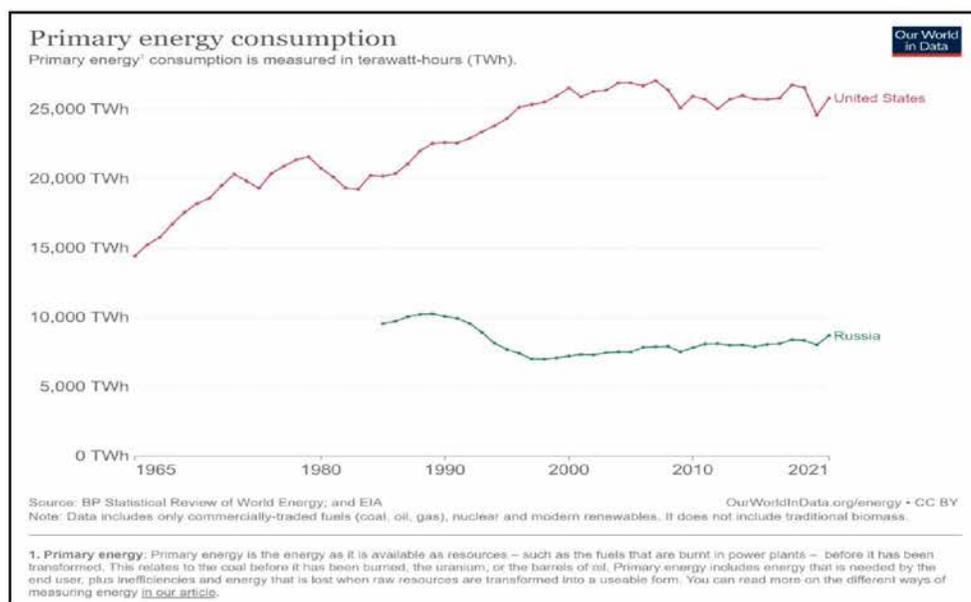
- Αντικατοπτρίζουν την κατανάλωση ενέργειας – δηλαδή το άθροισμα όλων των ενεργειακών χρήσεων, πχ ηλεκτρική ενέργεια, μεταφορές, θέρμανσης, κτλ. Πολλοί άνθρωποι υποθέτουν ότι η ενέργεια και η ηλεκτρική ενέργεια σημαίνουν το ίδιο, αλλά η ηλεκτρική ενέργεια είναι μόνο ένα συστατικό της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας.
- Βασίζονται στην κατανάλωση πρωτογενούς ενέργειας.

Εικόνα 6-6 Μέση Κατανάλωση Ενέργειας ανά Άτομο σε Ρωσία – ΗΠΑ

Πηγή: <https://ourworldindata.org/grapher/per-capita-energy-use?tab=chart&country=USA~RUS>

Η ακόλουθη Εικόνα δείχνει την κατανάλωση πρωτογενούς ενέργειας για ΗΠΑ -Ρωσία, δηλαδή πόση συνολική ενέργεια - συνδυάζοντας ηλεκτρική ενέργεια, μεταφορές και θερμότητα - καταναλώνουν οι χώρες κάθε χρόνο.

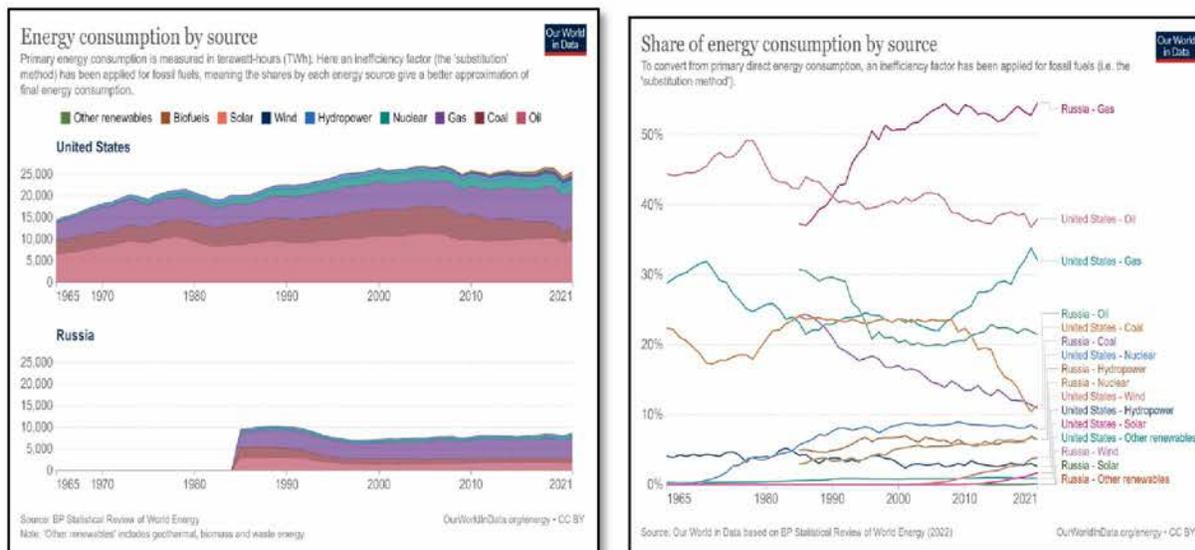

Εικόνα 6-7 Κατανάλωση Πρωτογενούς Ενέργειας για ΗΠΑ -Ρωσία

Πηγή:

<https://ourworldindata.org/grapher/primary-energy-cons?tab=chart&country=USA~RUS>

Οι ακόλουθες Εικόνες δείχνουν από ποιες πηγές οι ΗΠΑ και Ρωσία αντλούν την ενέργειά τους πχ άνθρακα, πετρέλαιο, αέριο, πυρηνική ενέργεια ή ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Συνήθως, είναι κάποιος συνδυασμός ορισμένων, αν όχι όλων, αυτών των πηγών. Οι χώρες προσπαθούν να στραφούν από τα ορυκτά καύσιμα προς πηγές ενέργειας χαμηλών εκπομπών άνθρακα (πυρηνικές ή ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, όπως υδροηλεκτρική, ηλιακή και αιολική ενέργεια). Τα στοιχεία βασίζονται στην κατανάλωση πρωτογενούς ενέργειας

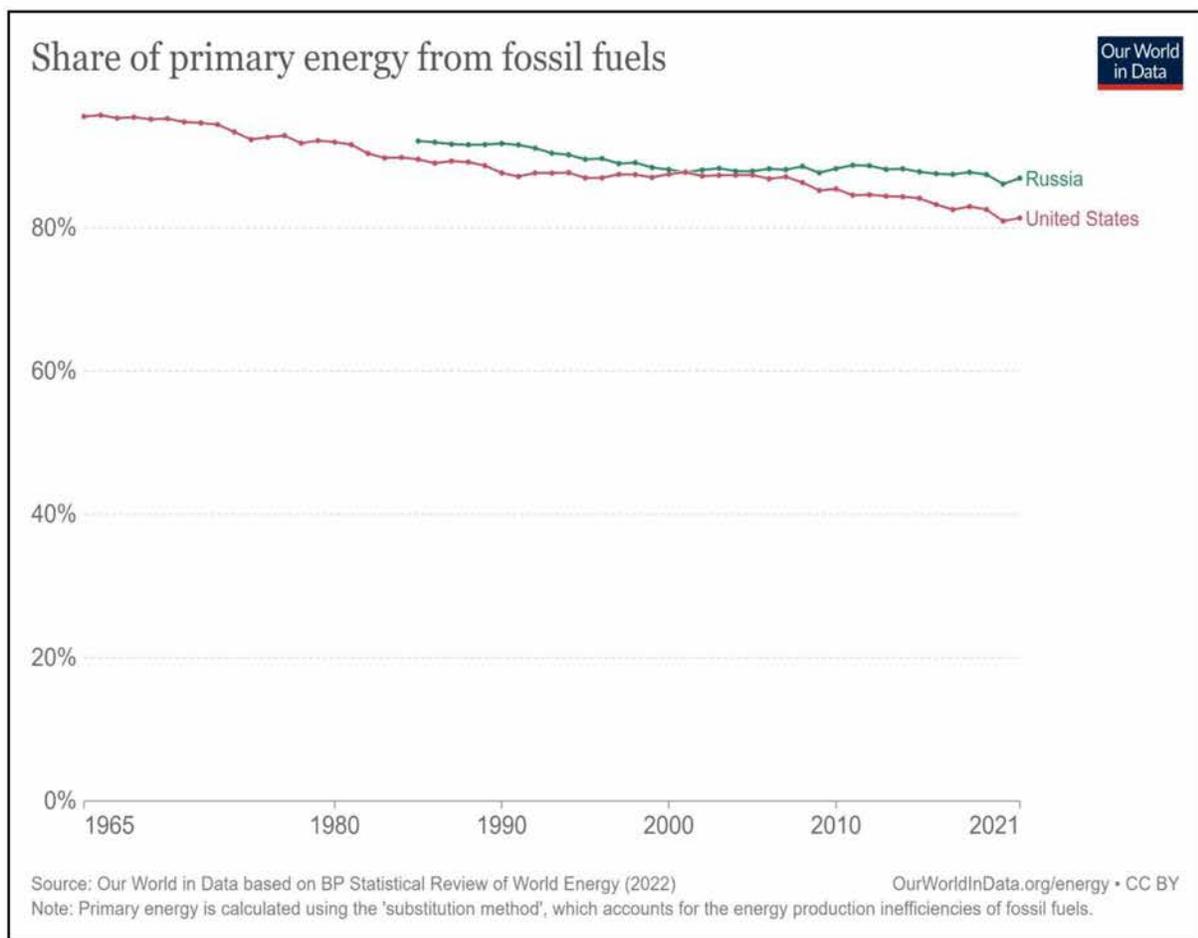

2021	
Russia - Gas	54.59%
United States - Oil	38.00%
United States - Gas	32.01%
Russia - Oil	21.43%
United States - Coal	11.37%
Russia - Coal	10.90%
United States - Nuclear	7.96%
Russia - Hydropower	6.46%
Russia - Nuclear	6.42%
United States - Wind	3.89%
United States - Hydropower	2.61%
United States - Solar	1.68%
United States - Other renewables	0.89%
Russia - Wind	0.08%
Russia - Solar	0.07%
Russia - Other renewables	0.02%

Εικόνα 6-8 Πηγές Άντλησης Ενέργειας για ΗΠΑ -Ρωσία

Πηγή: <https://ourworldindata.org/grapher/energy-consumption-by-source-and-country?stackMode=absolute&country=USA~RUS>

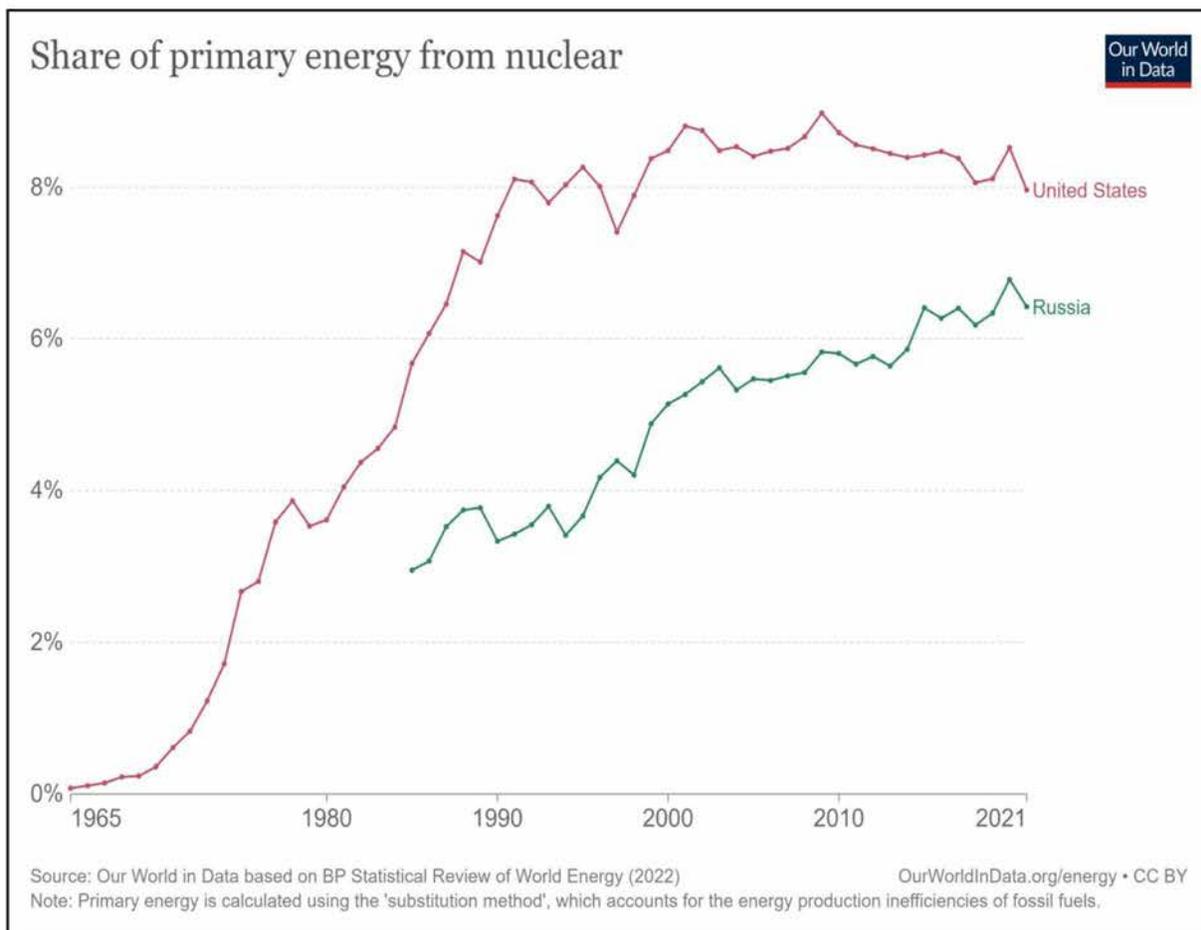
Από τη Βιομηχανική Επανάσταση, τα ορυκτά καύσιμα έχουν γίνει η κυρίαρχη πηγή ενέργειας για την πλειοψηφία των χωρών σε παγκόσμιο επίπεδο. Ωστόσο, η καύση ορυκτών καυσίμων – άνθρακα, πετρελαίου και φυσικού αερίου – είναι υπεύθυνη για περίπου τα $\frac{3}{4}$ των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου σε παγκόσμιο επίπεδο. Αποτελούν, επίσης, σημαντική πηγή ατμοσφαιρικής ρύπανσης, η οποία ευθύνεται για τουλάχιστον πέντε εκατομμύρια πρόωρους θανάτους κάθε χρόνο. Η κλιματική αλλαγή, καθώς και η ανθρώπινη υγεία αποτελούν παγκόσμιο ανησυχία και συνεπώς υπάρχει έντονο το ενδιαφέρον της οριστικής απαλλαγής από τα ορυκτά καύσιμα. Η ακόλουθη Εικόνα δείχνει το μερίδιο της ενέργειας που προέρχεται από τα ορυκτά καύσιμα για ΗΠΑ-Ρωσία.

Εικόνα 6-9 Μερίδιο Ενέργειας, προερχόμενο από τα ορυκτά καύσιμα για ΗΠΑ-Ρωσία

Πηγή: <https://ourworldindata.org/grapher/fossil-fuels-share-energy?country=USA~RUS>

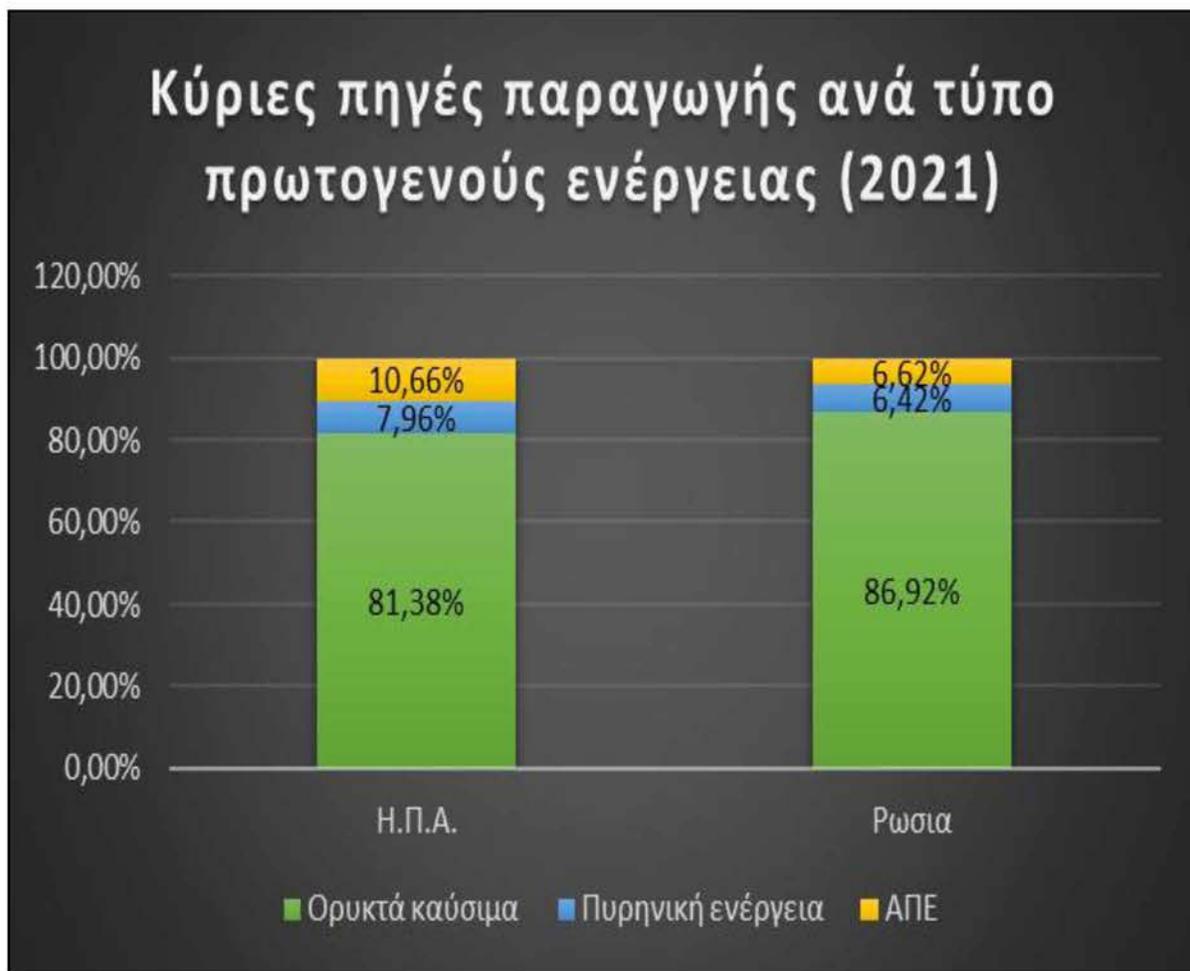
Η πυρηνική ενέργεια – μαζί με τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας – είναι μια πηγή ενέργειας χαμηλών εκπομπών άνθρακα. Για ορισμένες χώρες, αποτελεί μεγάλο μερίδιο της κατανάλωσης ενέργειας. Η ακόλουθη Εικόνα δείχνει το τμήμα της κατανάλωσης της ενέργειας που προέρχεται από πυρηνικές πηγές για ΗΠΑ-Ρωσία.

Εικόνα 6-10 Μερίδιο Ενέργειας, προερχόμενο από πυρηνικές πηγές για ΗΠΑ-Ρωσία

Πηγή: <https://ourworldindata.org/grapher/nuclear-primary-energy?country=USA~RUS>

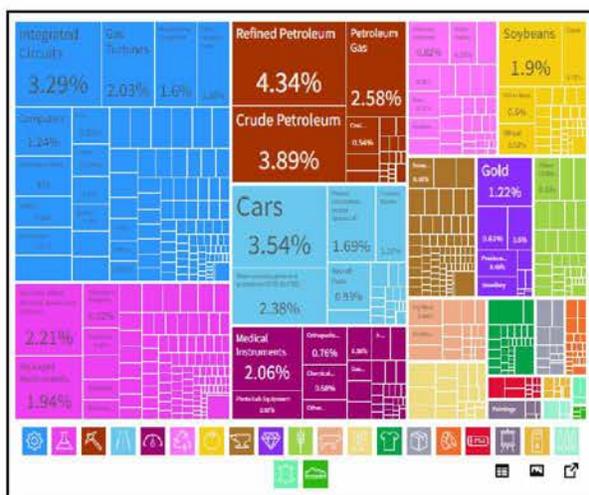
Και οι δύο χώρες κατέχουν ηγετικές θέσεις στον τομέα της ενέργειας παγκοσμίως. Το Γενάρη του 2022, οι Η.Π.Α κατατάσσεται πρώτη χώρα στην παραγωγή ορυκτών καυσίμων, παράγοντας 17,6 mb/d, ενώ στην τρίτη θέση μετά τη Σαουδική Αραβία, βρίσκεται η Ρωσία παράγοντας 11,3 mb/d. Στην ακόλουθη Εικόνα παρουσιάζονται οι κύριες πηγές παραγωγής των δύο χωρών.

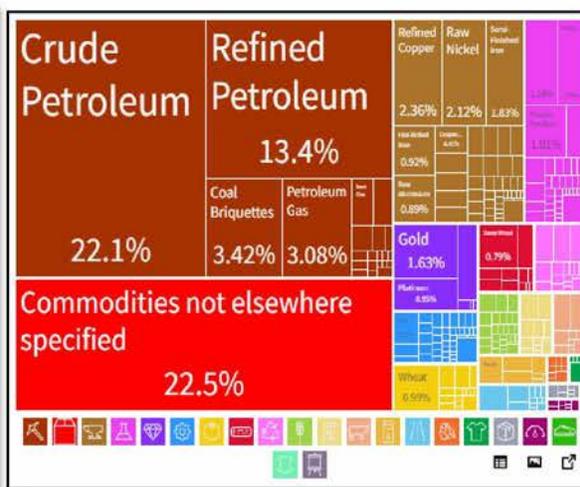
Εικόνα 6-11 Κύριες Πηγές Παραγωγής Ενέργειας για ΗΠΑ-Ρωσία

Πηγή: <https://ourworldindata.org/>

Στον τομέα των εξαγωγών – εισαγωγών για τις ΗΠΑ και Ρωσία, το προϊόν που εξήγαγαν το 2021 περισσότερο ήταν το προϊόν ενέργειας. Συγκεκριμένα οι Η.Π.Α. εξήγαγαν διυλισμένο πετρέλαιο 58,4B\$ (4,34% των εξαγωγών), ενώ η Ρωσία εξήγαγε ακατέργαστο πετρέλαιο 74,4\$ (22,1% των εξαγωγών). Ταυτόχρονα, στα πέντε πρώτα σε εξαγωγές προϊόντα των Η.Π.Α. ανήκουν το αργό πετρέλαιο (3,89%) και το πετρελαϊκό αέριο (2,58%). Αντίστοιχα η Ρωσία εξήγαγε διυλισμένο πετρέλαιο 48B\$ (13,4%), υγραέριο 19,7B\$ (3,08%). Οι Η.Π.Α. εξάγουν κυρίως στον Καναδά, Μεξικό, Κίνα, Ιαπωνία, ενώ η Ρωσία κυρίως στην Κίνα, Ηνωμένο Βασίλειο, Ολλανδία. Όπως παρατηρείται, σχεδόν, ένα στα δύο προϊόντα τα οποία εξάγει η Ρωσία αποτελεί προϊόν ενέργειας.

Εικόνα 6-12: Εξαγωγές Η.Π.Α., 2021

Εικόνα 6-13: Εξαγωγές Ρωσία, 2021

Πηγή: <https://oec.world/>

Όσο αφορά την Ευρώπη, το 2020 η Ρωσία ήταν ο μεγαλύτερος προμηθευτής φυσικού αερίου, αργού πετρελαίου και λιθάνθρακα (source: Eurostat). Παρ' όλ' αυτά, στις αρχές του φετινού έτους ο μεγαλύτερος προμηθευτής της Ευρώπης ως προς το φυσικό αέριο ήταν οι Η.Π.Α.. Μάλιστα, όπως παρατηρούμε από το παρακάτω διάγραμμα ότι η χώρα στοχεύει την ηγετική θέση σε παγκόσμιο επίπεδο στο τέλος του 2022.

Ενδιαφέρον αποτελεί το γεγονός ότι οι Η.Π.Α. προμηθεύονται προϊόντα ενέργειας, ενώ η Ρωσία όχι. Αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι Η.Π.Α. και όχι μόνο εξαρτώνται ενεργειακά από τη Ρωσία αλλά και αντίθετα, η Ρωσία εξαρτάται από τη Δύση και την Ασία καθώς επωφελούνται από τον εφοδιασμό.

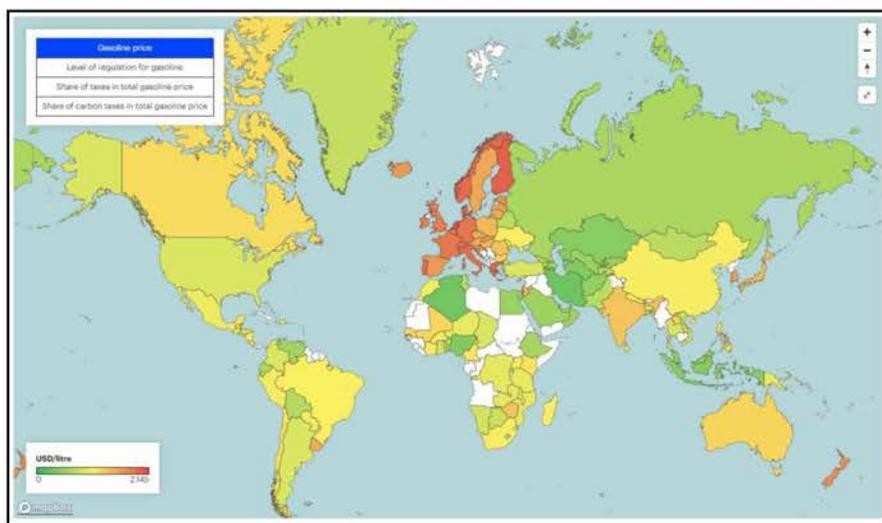
Σύμφωνα με την Globalpetrolprices.com, οι μέσες τιμές των ενεργειακών προϊόντων για τις ΗΠΑ-Ρωσία έχουν για το έτος 2021, συνοψίζονται στον ακόλουθο πίνακα.

Ενεργειακά Προϊόντα	Η.Π.Α. (USD)	Ρωσία (USD)
Βενζίνη/ lt	1,038	0,841
Diesel	1,311	0,879
Ηλεκτρική ενέργεια/ kWh (households)	0,162	0,078
Ηλεκτρική ενέργεια/ kWh (business)	0,115	0,115
Φυσικό αέριο/ kWh (households)	0,043	0,009
Natural gas/ kWh (business)	0,042	0,010

Εικόνα 6-14: Τιμές Ενεργειακών Προϊόντων για Ρωσία – ΗΠΑ, έτος 2021

Πηγή: https://www.globalpetrolprices.com/electricity_prices/

Οι παραπάνω διαφορές επιβεβαιώνονται από τον ακόλουθο χάρτη, όπου δύναται οποιοσδήποτε να διακρίνει σε παγκόσμιο επίπεδο χρωματικά τη μικρή, σε σύγκριση με τις άλλες χώρες, διαφορά στις τιμές μεταξύ των δύο χωρών.

Εικόνα 6-15: Χάρτης με τις Τιμές της Βενζίνης, 2021

Πηγή: <https://www.iea.org/data-and-statistics/data-tools/energy-prices-data-explorer>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο :

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΚΡΙΤΙΚΗ

Στις μέρες μας το «αγαθό» της ενέργειας δεν αντιμετωπίζεται απλά ως ένα ακόμα παγκόσμια εμπορεύσιμο αγαθό, αλλά ως ένα δομικό συστατικό της ασφάλειας ενός κράτους.

Η ενέργεια και κατ' επέκταση η ενεργειακή πολιτική και ασφάλεια κατέχουν κεντρική θέση στις διεθνείς ανησυχίες του τρέχοντος αιώνα. Ταυτόχρονα, είναι ένας τομέας που άμεσα ή έμμεσα επιδρά στις διεθνείς σχέσεις, την οικονομία, το περιβάλλον, την υγεία, ακόμα και την ατομική καθημερινότητα. Επιπλέον, το κόστος και η διαθεσιμότητα των διάφορων πηγών επηρεάζεται από γεωπολιτικές και γεωοικονομικές πραγματικότητες και αντίστροφα. Συνεπώς, το ζήτημα της ενέργειας και οι διάφορες διαστάσεις που εμπεριέχει δεν αφήνει κανένα κράτος ανεπηρέαστο, είτε αυτό είναι παραγωγός, καταναλωτής, ή διαμετακομιστικός κόμβος ενέργειας.

Σύμφωνα με θεωρίες, που αναπτύσσονται στις Διεθνείς Σχέσεις **οι Μεγάλες Δυνάμεις** είναι δυνατό να:

- **Συνάπτουν στενές σχέσεις συνεργασίας**, χωρίς απαραίτητα να προτίθενται να επιλύουν τις όποιες διαφορές τους με τη μέθοδο της Ένοπλης σύγκρουσης. Συνυπολογίζοντας το γεγονός της ανάπτυξης της Τεχνολογίας των Πυρηνικών Όπλων, το κόστος των συνεπειών από μία σύγκρουση σε πυρηνικό επίπεδο, καθιστούσε έναν πόλεμο τέτοιου είδους αδιανόητο μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων.
- **Επιλύουν ειρηνικά τις όποιες διαφορές τους**, καθώς έχουν πλέον εδραιωθεί δημοκρατικοί θεσμοί πχ. Ηνωμένα Έθνη, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου, η Συνθήκη για τη Μη Διάδοση των Πυρηνικών Όπλων, κτλ, μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου.

Όσο οι οικονομικές συμφωνίες μεταξύ των Μεγάλων Δυνάμεων βρίσκονται σε καλό επίπεδο τόσο η τάση είναι θεωρούνται **οι συγκρούσεις υπερβολικά δαπανηρές**, ενώ στο διεθνές στερέωμα εμφανίστηκαν και επί πλέον προστατευτικά κιγκλιδώματα πχ ανθρώπινα δικαιώματα, μη χρήσης όπλων μαζικής καταστροφής, κτλ., μέσω των οποίων ελαχιστοποιείται το ενδεχόμενο

μίας πιθανής ένοπλης σύγκρουσης.

Εντούτοις, είναι προφανές ότι, σε περίπτωση που ξεσπάσει ένας **νέος Ψυχρός Πόλεμος μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής και της Ρωσίας** (συμπεριλαμβανομένης και της συμμετοχής της Κίνας) είναι **απίθανο να είναι μη καταστρεπτικός** σε παγκόσμια κλίμακα.

Κανείς δεν θα πρέπει να ξεχνά το γεγονός ότι **η Ρωσία διατηρεί το μεγαλύτερο απόθεμα πυρηνικών όπλων στον κόσμο**, ενώ άλλες μεγάλες δυνάμεις όπως η Ινδία, Ινδονησία, Νότια Αφρική, Βραζιλία, κ.ά επιλέγουν να συνεργαστούν, σε οικονομικό επίπεδο, ώστε να δημιουργηθεί μία ασπίδα προστασίας γύρω από το κάθε κράτος.

Ο αγώνας των ΗΠΑ για τη διατήρηση της παγκόσμιας ηγεμονίας έχει εισέλθει στην τρίτη φάση του.

- **Πρώτη φάση:** Η ΗΠΑ διευρύνουν το NATO προς τα ανατολικά, κατά παράβαση των δυτικών δεσμεύσεων να μην εγκαταστήσουν αμερικανικά όπλα στην κεντρική Ευρώπη, πράγμα που αποτελεί άμεση απειλή για τη Ρωσία, η οποία δεν μπορεί να υπερασπιστεί τα τεράστια σύνορά της.
- **Δεύτερη φάση:** Οι ΗΠΑ εγκαθιστούν στην Ουκρανία μια κυβέρνηση από υπερεθνικιστές («Ναζί», όπως τους χαρακτηρίζει το Κρεμλίνο), οι οποίοι απαγόρευαν στους Ρωσόφωνους συμπατριώτες τους να μιλούν τη μητρική τους γλώσσα, τους στέρησαν τις δημόσιες υπηρεσίες και τελικά τους βομβάρδισαν στο Ντονμπάς. Η Ρωσία δεν είχε άλλη επιλογή και επενέβη στρατιωτικά για να βάλει τέλος στη δοκιμασία τους.
- **Τρίτη φάση:** Οι ΗΠΑ επιβάλουν πλήρη αλλαγή του ενεργειακού εφοδιασμού της Δυτικής και Κεντρικής Ευρώπης, **καταστρέφοντας οικονομικά και υποβαθμίζοντας γεωπολιτικά** τη Δυτική Ευρώπη, **εγκαινιάζοντας** πανηγυρικά τον αγωγό αερίου της Βαλτικής, **Baltic Pipe**, **αναβαθμίζοντας έτσι γεωπολιτικά την Πολωνία.**

Η πολιτική της κυβέρνησης των ΗΠΑ επικεντρώνεται στην έννοια της «ενεργειακής κυριαρχίας», η οποία αντανάκλαται στην στρατηγική για τη μεγιστοποίηση της παραγωγής ενέργειας, την επέκταση των εξαγωγών και την ηγετική θέση στην ενεργειακές τεχνολογίες.

Οι σχέσεις των χωρών ΗΠΑ - Ρωσία βρίσκονται σε ένα τεντωμένο σχοινί, όπου η κάθε χώρα ως διελκυστίδα προσπαθεί να επιβάλλει την ισχύ της. Από την περίοδο του ψυχρού πολέμου και τη λεγόμενη ισορροπία του τρόμου μεταξύ των ΗΠΑ - ΕΣΣΔ η κατάσταση ήταν τεταμένη και από ότι φαίνεται ακόμα και τώρα καμία από τις Μεγάλες Δυνάμεις ΗΠΑ- Ρωσία δεν φαίνεται διατεθειμένη να υποχωρήσει. Οι Αμερικανοί πιστεύουν παθολογικά ότι η Ρωσία χρησιμοποιεί την ενεργειακή πολιτική, μέσω του αερίου και του πετρελαίου για να καθυποτάξει την Ευρώπη.

Τα δυτικά κράτη αναγνωρίζοντας το γεγονός ότι η οικονομική εξάρτηση από την Ρωσία είναι πολύ επιβλαβής ακολουθούν πολιτικές οικονομικής απεμπλοκής. Ήδη έχουν υιοθετηθεί νέοι κανονισμοί και νομοθεσίες από ΗΠΑ και ΕΕ, τα οποία περιορίζουν το ελεύθερο εμπόριο από και προς την Ρωσία.

Σε επίπεδο γεωοικονομίας, σε αυτήν την μεγάλη ενεργειακή σκακιέρα έχει κατασκευαστεί ένα τεράστιο δίκτυο αγωγών μεταφοράς ενέργειας, ενώ κάποιοι άλλοι αγωγοί τελούν υπό διαπραγμάτευση προς κατασκευή, με βάση πρωτίστως οικονομικά και πολιτικά κριτήρια.

Είναι προφανές ότι **οι χώρες παραγωγής ενεργειακών πόρων**, οι οποίες αποτελούν το πρώτο επίπεδο στην Βιομηχανία της Ενέργειας, **οι χώρες που ελέγχουν τις διαδρομές μεταφοράς ενέργειας**, οι οποίες αποτελούν το δεύτερο επίπεδο, καθώς και **οι χώρες από το έδαφος των οποίων διέρχονται εναλλακτικοί αγωγοί**, που αποτελούν το τρίτο επίπεδο, **θα διαδραματίσουν, τα επόμενα χρόνια, καθοριστικό ρόλο στον τομέα της Ενέργειας.**

Τα ενεργειακά συμφέροντα που διακυβεύονται είναι υψίστης οικονομικής, πολιτικής και γεωπολιτικής σημασίας, διότι τόσο για τους Ρώσους όσο και για τους Αμερικάνους ο έλεγχος των αγωγών εγγυάται τη διαφύλαξη της σχετικής ισχύος τους στο Διεθνές Σύστημα.

Η ενέργεια είναι ο πιο κρίσιμος παράγοντας για την ίδια τους την ύπαρξη, καθώς επηρεάζεται ζωή δισεκατομμυρίων κατοίκων του πλανήτη. Η ενέργεια, λοιπόν, αποτελεί τον κινητήριο μοχλό προκειμένου να επιλυθούν ζητήματα παγκόσμιας γεωπολιτικής και γεωοικονομικής σημασίας.

Η ζήτηση για ενέργεια αναμένεται να αυξηθεί ετησίως κατά 1,4% ως το 2035, με «πρωτοπόρο» την Κίνα να είναι η χώρα με τη μεγαλύτερη ανάγκη για ενέργεια. Αντίστοιχα

αναμένεται να αυξηθεί η παραγωγή πετρελαίου, φυσικού αερίου και σχιστολιθικού φυσικού αερίου καθώς και η χρησιμοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, οι οποίες όμως λόγω αυξημένου κόστους απαιτούν να ενταχθούν σε κοστοβόρα και χρονοβόρα επιχειρηματικά σχέδια.

Οι ΗΠΑ ως επιδιαιτητής, δεν επιτρέπουν την λύση σημαντικών ευρασιατικών ζητημάτων χωρίς την συμμετοχή τους ή με τρόπο αντίθετο προς τα συμφέροντα τους, λόγω των τεράστιων ενεργειακών αποθεμάτων και του ορυκτού πλούτου της περιοχής.

Οι μελλοντικές παγκόσμιες ενεργειακές εξελίξεις, που δρομολογούνται σήμερα, αναμένεται να επηρεαστούν σοβαρά από τους μακροπρόθεσμους σκοπούς, τις επιδιώξεις, τις επιλογές, καθώς και τις κατευθύνσεις και προτεραιότητες της πολιτικής-στρατιωτικής ηγεσίας των ΗΠΑ-Ρωσία στον ενεργειακό τομέα.

Οι τεράστιες ανακαλύψεις αερίου στην περιοχή της ανατολικής Μεσογείου έχουν γίνει το επίκεντρο όλων των μεγάλων διεθνών δυνάμεων, πόσο μάλλον των ΗΠΑ και Ρωσίας. Οι αμερικανικές και οι ευρωπαϊκές εταιρείες δεν είναι πλέον τα μόνα κυρίαρχα μέρη στο φυσικό αέριο, καθώς η Ρωσία έχει αρχίσει σταδιακά να διεισδύει στην περιοχή. Από την άλλη πλευρά, είναι ξεκάθαρο ότι η ρωσική μέθοδος διείσδυσης στην αγορά φυσικού αερίου είναι διαφορετική από την αμερικανική, στην οποία οι εταιρείες εστιάζουν στη δυναμική πρόσβαση και υποβολή προσφορών για να αποκτήσουν δικαιώματα εξερεύνησης. Αντίθετα η Ρωσία υιοθετεί ένα διαφορετικό μοτίβο, που εξαρτάται κυρίως από την αγορά μετοχών ήδη ανακαλυφθέντων κοιτασμάτων μέσω αμερικανικών και ευρωπαϊκών εταιρειών.

Η Ρωσία έχει βάλει σε περίοπτη θέση στην ατζέντα της την ενεργειακή πολιτική, καθώς αυτή αποτελεί ζήτημα εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας και στην περιοχή του Εύξεινου Πόντου, η οποία διαθέτει το στρατηγικό πλεονέκτημα της ταυτόχρονης παραγωγής αλλά και διαμετακόμισης φυσικού αερίου από τη Ρωσία, το Αζερμπαϊτζάν, το Καζακστάν και το Τουρκμενιστάν προς τη Δύση (Τριανταφύλλου Δ., 2010,471).

Τις αρχές του 21ου αιώνα η Ρωσία καταγράφει αξιοσημείωτους ρυθμούς ανάπτυξης, οι οποίοι είναι συνδεδεμένοι κατά βάση με τα φυσικά ενεργειακά αποθέματα της χώρας, στις κρατικοποιήσεις εταιρειών εθνικής στρατηγικής σημασίας και στην επαναδιαπραγμάτευση των

συμβάσεων με πολυεθνικές εταιρείες που δραστηριοποιούνται στη Ρωσία στον ενεργειακό κυρίως τομέα.

Το γεγονός αυτό δεν πέρασε καθόλου απαρατήρητο από τις Η.Π.Α., οι οποίες επιδιώκουν κατά το δυνατόν να κόψουν τον ενεργειακό ομφάλιο λώρο με χώρες της Ευρώπης, την Ουκρανία κ.τ.λ., αλλά και να υπονομεύσουν με όποιον τρόπο την κατασκευή δυνητικών νέων αγωγών μεταφοράς υδρογονανθράκων και φυσικού αερίου στην Ευρώπη (Φαραντούρης, 2012, 375).

Η Ρωσία αντιδρά στον ενεργειακό και νομισματικό πόλεμο εφαρμόζοντας την πολιτική **της Ευρασιατικής Οικονομικής Ένωσης – BRICS - και της Νέας Τράπεζας Ανάπτυξης - New Development Bank, NDB-**, γνωστή προηγουμένως ως BRICS Development Bank, όπου όλα τα συμμετέχοντα κράτη θα έχουν κοινή οικονομική, πολιτική και στρατηγική γραμμή, υπό το τη στη δική της σφαίρα επιρροής..

Το Ρωσικό αφήγημα στηρίχθηκε στο γεγονός της προσχώρησης επτά κρατών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης στο NATO το Μάρτιο του 2004, καθώς και στο σύστημα αντιπυραυλικής άμυνας που τοποθετήθηκε στην Κεντρική Ευρώπη, γεγονότα που καταδείκνυαν την περικύκλωση και τον στραγγαλισμό της Ρωσίας, σε βαθμό που δημιουργούσαν ζητήματα εθνικής ρωσικής ασφαλείας.

Αυτή η πολιτική έρχεται σε ευθεία σύγκρουση με την αντίστοιχη πολιτική των ΗΠΑ, μέσω της οποίας επιχειρείται η προσέγγιση χωρών όπως η Ουκρανία, Γεωργία, Ουκρανία, Μολδαβία, Λευκορωσία, Γεωργία, Αρμενία και Αζερμπαϊτζάν, προσέγγιση που δεν γίνεται αποδεκτή από την **Ρωσία**, ακόμη και με τη χρήση στρατιωτικής ισχύος, με σκοπό να καταστήσει σαφές ότι **δεν θα επιτρέψει μία ενδεχόμενη ενσωμάτωση χωρών, που βρίσκονται στη δική της σφαίρα επιρροής, σε συνασπισμούς όπως NATO ή ΕΕ**, διότι θίγονται ζωτικά στρατηγικά συμφέροντά της

Η ανασφάλεια της Ρωσίας πηγάζει και από το γεγονός ότι πληθυσμιακά συρρικνώνεται, καθώς έχει έντονο δημογραφικό πρόβλημα. Συνεπώς, έχει επηρεαστεί δυσμενώς η παραγωγική βάση της Ρωσίας λόγω της έλλειψης ανθρώπινου δυναμικού, τεχνολογικά πλήττεται καθώς δεν υπάρχει σωστή επιστημονική επάνδρωση και εξασθενίζει η καινοτομία.

Παρόλα αυτά, **η Ρωσία επιδιώκει να διαδραματίσει το ρόλο της Μεγάλης Δύναμης**, έλκοντας αυτή τη φιλοσοφία από την πάλαι ποτέ Ρωσική Αυτοκρατορία, ενώ **σε καμία περίπτωση δεν αποδέχεται το ρόλο του «ήσσονος εταίρου» στην Διεθνή Κοινότητα.**

Η αποδυνάμωση της Ρωσικής Οικονομίας λόγω της πτώσης τις τιμές του πετρελαίου, καθώς και οι διεθνείς κυρώσεις που τις έχουν επιβάλλει λόγω της προσάρτησης της Κριμαίας και εμπλοκής στην Ουκρανία είναι πλέον φανερή.

Συνεπώς, **η Ρωσική πολιτική στρέφεται προς την κατεύθυνση του ολικού ενεργειακού επανασχεδιασμού** και λοξοδρομεί προς την τεράστια κινεζική αγορά, που έχει ανάγκη για φυσικό αέριο.

Η προσάρτηση της χερσονήσου της Κριμαίας έφερε σημαντικές αλλαγές στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας, με το ρωσικό ναυτικό αναμφισβήτητα να αυξάνει κατακόρυφα την ισχύ του μέχρι την Ανατ. Μεσόγειο.

Οι Ρωσία και Τουρκία μοιράζονται πλέον κοινά συμφέροντα για τα ζητήματα της περιοχής στην Μαύρη θάλασσα και ως εκ τούτου έχουν εγκαθιδρύσει μία σταθερή πορεία συνεργασίας την τελευταία δεκαετία.

Ταυτόχρονα, **η Ρωσία επιχειρεί να ελέγξει τα στενά των Δαρδανελίων.** Οι προσπάθειες για προμήθεια των S-400 στην Τουρκία, η κατασκευή πυρηνικού εργοστασίου, καθώς και η αναβάθμιση του ενεργειακού ρόλου της Τουρκίας, μέσα από την κατασκευή αγωγών εντός του εδάφους της, μόνο τυχαίες δεν μπορούν να ειπωθούν.

Η υλοποίηση όλων των προαναφερθέντων ρωσικών ενεργειών αναβαθμίζουν την θέση ισχύος της Τουρκίας, **η οποία αναδεικνύεται σε μια ισχυρή ηγεμονική περιφερειακή δύναμη**, πίσω από την οποία κρύβεται η Ρωσία. Με αυτόν τον τρόπο, επιδιώκεται να πληγεί το γόητρο του NATO (διάρρηξη σχέσεων με την Τουρκία) και να δημιουργηθεί ένας γόρδιος ενεργειακός δεσμός εξάρτησης Ρωσίας - Τουρκίας.

Η απάντηση των ΗΠΑ στην στρατηγική των Ρώσων περί στρατηγικού ειδυλλίου με την Τουρκία, βρίσκεται εν εξελίξει, καθώς διαρρέονται, κατά καιρούς, σενάρια για δημιουργία ανεξάρτητου κράτους των Κούρδων.

Η Ρωσία ανησυχεί από την διείσδυση της ΕΕ και των ΗΠΑ σε περιοχές της

παραδοσιακής σφαίρας επιρροής της, ενώ η Τουρκία ανησυχεί για την αποσταθεροποίηση των νοτιοανατολικών συνόρων της και τις συνεπακόλουθες συνέπειες για την εδαφική της ακεραιότητα.

Είναι, προφανές ότι από τα Βαλκάνια μέχρι την Ν.Α. Μεσόγειο δημιουργείται ένα νέο ενεργειακό πεδίο αντιπαράθεσης Δύσης και Ρωσίας. Βασικό συστατικό ευημερίας της Ρωσίας με ειδικό βάρος είναι οι ενεργειακοί πόροι, εξ' ου και **η Ρωσία απλώνεται μέχρι την ανατ. Μεσόγειο για πρώτη φορά στην ιστορία**, με σκοπό την εξυπηρέτηση των στρατηγικών της συμφερόντων.

Η περικύκλωση της Ρωσίας ώθησε στην κήρυξη ενός ενεργειακού πολέμου στην Αμερική. Η Ρωσία στέκεται ως υπερδύναμη απέναντι στην αμερικανική πολιτική και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο σε Βαλκάνια, ΕΕ και ΝΑ Μεσόγειο, εκμεταλλευόμενη κάθε διπλωματικό στραβοπάτημα των ΗΠΑ.

Είναι γνωστό ότι η Ευρώπη είναι ενεργειακά εξαρτημένη περιοχή αφού εισάγει σημαντικό ποσοστό των αναγκών της σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Μεγάλα κοιτάσματα φυσικού αερίου διαθέτει η Ρωσία η οποία προμηθεύει την Ευρώπη μέσω Ουκρανίας, Λευκορωσίας και Βαλτικής θαλάσσης. Μεγάλα επίσης αποθέματα φυσικού αερίου ανακαλύφθηκαν πρόσφατα σε κράτη της Κασπίας και της Κ. Ασίας, όπως το Αζερμπαϊτζάν, Τουρκμενιστάν, Καζακστάν κ.λ.π..

Στην περιοχή αυτή μαίνεται σκληρός ανταγωνισμός για άσκηση επιρροής από τις Η.Π.Α., την Ρωσία, την Ε.Ε. αλλά και την Κίνα και την Ινδία, καθώς και από τοπικές περιφερειακές δυνάμεις όπως το Ιράν και η Τουρκία. Δεδομένου ότι η σημαντική εξάρτηση της Ευρώπης από τους Ρωσικούς υδρογονάνθρακες περιορίζει τις στρατηγικές επιλογές της, καταβάλλεται προσπάθεια δημιουργίας εναλλακτικού δρόμου προμηθείας της, μέσω του λεγομένου "νοτίου διαδρόμου", στον οποίο η Τουρκία και η χώρα μας αποτελούν τις κυριότερες χώρες διελεύσεως των αγωγών.

Πολλοί ήταν οι αναλυτές, που προειδοποιούσαν ότι ο πόλεμος στην Ουκρανία ήταν προ των πυλών και υποστήριζαν μέχρι τώρα ότι μπορεί να λάβει σοβαρές διαστάσεις, ακόμη και πέρα από τα σύνορα του NATO, φωτογραφίζοντας **μία ενδεχόμενη ανάφλεξη μεταξύ ΗΠΑ – Ρωσίας.** Αν ληφθεί υπόψη και το γεγονός ότι η μέχρι τώρα τεχνολογική εξέλιξη μεταξύ ΗΠΑ –

Ρωσίας ακολουθά την 4η Βιομηχανική Επανάσταση, η οποία αφορά την τεχνητή νοημοσύνη, κβαντική υπολογιστική, τις επικοινωνίες, τις κατασκευές, την ρομποτική, την κατευθυνόμενη ενέργεια, κτλ, αντιλαμβάνεται κανείς το βαθμό που **έχει μετεξελιχθεί** το σύγχρονο πεδίο μάχης, **σε πραγματική αρένα ανταγωνισμού**.

Εντούτοις όμως η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία προκάλεσε έναν γενικό αναπροσανατολισμό του παγκόσμιου ενεργειακού εμπορίου, φέρνοντας τη Ρωσία σε μια πολύ δύσκολη θέση. Όλοι οι εμπορικοί δεσμοί της Ρωσίας με την Ευρώπη, που βασίζονται στα ορυκτά καύσιμα, αρχίζουν και ψαλιδίζονται. Η ρήξη των σχέσεών τους ήρθε με μια ταχύτητα που λίγοι φαντάζονταν πιθανή. Πλέον οι περισσότεροι ρωσικοί φυσικοί πόροι προωθούνται ανατολικότερα, προς τις ασιατικές αγορές, αλλά η Ρωσία δεν πέτυχε να βρει αγορές για να διοχετεύσει όλες τις ροές που προηγουμένως πήγαιναν στην Ευρώπη. Το 2025, η παραγωγή πετρελαίου της Ρωσίας εκτιμάται ότι θα είναι 2 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα χαμηλότερη από ό,τι το 2021 και η παραγωγή φυσικού αερίου θα μειωθεί κατά 200 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα. Οι μακροπρόθεσμες προοπτικές δεν είναι τόσο αισιόδοξες από την αβεβαιότητα σχετικά με τη ζήτηση, καθώς και από την περιορισμένη πρόσβαση σε διεθνή κεφάλαια και τεχνολογίες για την ανάπτυξη πιο απαιτητικών τομέων και έργων LNG. Οι ρωσικές εξαγωγές ορυκτών καυσίμων πολύ δύσκολα θα επιστρέψουν στα επίπεδα που παρατηρήθηκαν το 2021, σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Ενέργειας και το μερίδιό της στο διεθνές εμπόριο πετρελαίου και φυσικού αερίου θα μειωθεί στο μισό έως το 2030.

Οι ΗΠΑ με την εν γένει συμπεριφορά τους κατάφεραν σε μεγάλο βαθμό να ψαλιδίσουν τις ενεργειακές σχέσεις μεταξύ Ρωσίας - Γερμανίας, αλλά και με την Ε.Ε. κατ' επέκταση, βλέποντας την Γερμανία να ακροβατεί μεταξύ ΗΠΑ και Ρωσίας και να βρίσκεται σε δίλημμα αντιπαράθεσης αναφορικά με το βαθμό των κυρώσεων που επιβάλλονται εις βάρος της Ρωσίας και την ανάμιξή της από την διεθνή κοινότητα.

Με γνώμονα το απόφθεγμα του λόρδου Palmerston, ότι **«τα έθνη δεν έχουν μόνιμους φίλους ή συμμάχους, έχουν μόνο μόνιμα συμφέροντα»**, μία πολιτική απομόνωση ή και στρατηγική περικύκλωση της Ρωσίας από πλευράς Ε.Ε θα προκαλούσε σοβαρό ρήγμα στην ευρωπαϊκή σταθερότητα και ασφάλεια.

Λαμβάνοντας υπόψη τη διαμορφούμενη εικόνα της ρωσικής γεωπολιτικής επιστροφής αλλά και της βαρύτητας των κασπιανών αποθεμάτων, πρωτίστως για την ευρωπαϊκή οικονομία, καθίσταται πλέον πραγματικότητα η διαπίστωση ότι **το γεωπολιτικό βαρόμετρο των εξελίξεων μετατοπίζεται ραγδαία προς την Βαλκανική και το ελληνικό αρχιπέλαγος που θα μετατραπεί de facto σε μια από τις βασικές διαμετακομιστικές εξαγωγικές οδούς, αναβαθμίζοντας τον ρόλο της Ελλάδος, ανακατανέμοντας την ισχύ και δημιουργώντας δημιουργεί νέες προοπτικές σχέσεις – συνεργασίες.**

Για του λόγου το αληθές ήδη υπάρχει μία κινητοποίηση στις μέρες μας, με τις ευλογίες των ΗΠΑ, για την επανεργοποίηση του αγωγού πετρελαίου Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολη. Αυτήν την φορά ο εν λόγω αγωγός δεν θα χρησιμοποιηθεί για τη μεταφορά πετρελαίου από την Κασπία Θάλασσα, ακολουθώντας την διαδρομή Βουλγαρία – Ελλάδα, ώστε να φεύγει με τάνκερ στις διεθνείς αγορές, όπως αρχικά είχε σχεδιαστεί το 2007. Αντίθετα δε θα είναι ένας αγωγός μικρότερης δυναμικότητας, ο οποίος θα διοχετεύει πετρέλαιο 10 εκατομμυρίων τόνων ετησίως, από το λιμάνι της Αλεξανδρούπολης και από πηγές εκτός Ρωσίας προς τις αγορές των Βαλκανίων και της Ανατολικής Ευρώπης

Στην ΝΑ Μεσόγειο, όπου ανακάλυψη μεγάλων όπως φαίνεται, υποθαλάσσιων πλουτοπαραγωγικών πόρων, είναι δεδομένη αλλάζει ολοκληρωτικά τις στρατηγικές συσχετίσεις της ευρύτερης περιοχής.

Επιπρόσθετα λαμβάνοντας υπόψη τον ανταγωνισμό ενέργειας μεταξύ ΕΕ-Ρωσίας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη που μαινεται εδώ και χρόνια, είναι πολύ πιθανό αυτός να συνεχιστεί, λόγω των εξαιρετικά μεταβλητών σχέσεων μεταξύ των χωρών και τις πολλές και ακόμη ανεπίλυτες εντάσεις, καθώς και τις ετερογενείς ανάγκες και συμφέροντα των εμπλεκόμενων περιφερειακών παραγόντων. Η Ρωσία είναι ένας παραδοσιακός προμηθευτής ενέργειας στην περιοχή με κυρίαρχη, ίσως και μονοπωλιακή θέση στην τοπική αγορά. Ως εκ τούτου, επιδιώκει να προστατεύσει τα έργα της και να αντιμετωπίσει ό,τι υπονομεύει τη ρωσική κυριαρχία (Stergiou c, 2018, 229).

Ο ενεργειακός ανταγωνισμός μεταξύ ΗΠΑ και Ρωσίας έχει εξαπλωθεί σχεδόν οπουδήποτε υφίσταται ενεργειακό κοίτασμα. Στην περιοχή της Αρκτικής εκτυλίσσεται η δυναμική ενός στρατηγικού τριγώνου ΗΠΑ-Κίνας-Ρωσίας, όπου στο μέλλον η ειρήνη και η σταθερότητα θα δοκιμαστεί. Είναι πάντα επικίνδυνο καθώς και δύσκολο να προβλέψει κανείς το

μέλλον, αλλά είναι ασφαλές να πούμε ότι η τρέχουσα γεωπολιτική ανάγνωση της παγκόσμιας τάξης και της περιοχής της Αρκτικής δείχνει προς ένα θολό, ασταθές και συγκρουσιακό μέλλον. Ήδη βρίσκεται σε εξέλιξη, παρότι είναι αφανής προς το παρόν, μία εξίσου σημαντική αντιπαράθεση στο υποσύστημα της Αρκτικής, η οποία υποβόσκει τα τελευταία χρόνια και η οποία αργά ή γρήγορα θα αναδυθεί στην επιφάνεια.

Τα κράτη δυνάμεις, «συναντώνται ως φίλοι ή ως εχθροί και αλλάζουν φίλους και εχθρούς ανάλογα με τις ανάγκες του αγώνα για την αυτοσυντήρηση τους και την διεύρυνση της ισχύος τους» (Κονδύλης, 2004).

Ο διαρκής ανταγωνισμός ΗΠΑ - Ρωσίας για επιρροή στην Ανατολική Μεσόγειο επιβάλλει στο να δημιουργηθούν μεταξύ των κρατών στρατιωτικές και ενεργειακές συμμαχίες, με στόχο την προώθηση των γεωπολιτικών τους συμφερόντων τους. Η γεωπολιτική-ενεργειακή διαμάχη συνεχίζεται. Το μέλλον θα δείξει αν τελικά θα επικρατήσει το μονοπολικό σύστημα με μόνο κυρίαρχο της Η.Π.Α. ή το πολυπολικό σύστημα, με νέους ισχυρούς ηγέτες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ-ΠΗΓΕΣ

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Achakulwisut, P., Erickson, P., & Koplow, D. (2021). *Effect of subsidies and regulatory exemptions on 2020–2030 oil and gas production and profits in the United States*. *Environmental Research Letters*, 16(8), 084023.
- Agboola, M. O., Bekun, F. V., & Joshua, U. (2021). *Pathway to environmental sustainability: nexus between economic growth, energy consumption, CO2 emission, oil rent and total natural resources rent in Saudi Arabia*. *Resources Policy*, 74, 102380.
- Alden, C., & Alves, A. C. (2009). *China and Africa's natural resources: The challenges and implications for development and governance*.
- An, J., 2020. *Development of energy cooperation between Russia and China*. <https://doi.org/10.32479/ijeeep.8509>.
- Andrei, R. (2022). *The EU's Physical and Ontological Energy Security Quest: Between a Vulnerable Importer of Energy and an Assertive Exporter of Values*. In *Natural Gas at the Frontline Between the EU, Russia, and Turkey* (pp. 135-195). Palgrave Macmillan, Cham
- Africa Energy Outlook - *A Focus on Energy Prospects in Sub Saharan Africa*, World Energy Outlook Special Report, International Energy Agency, (2022).
- Baran, Z. (2008). *Security aspects of the South stream project*. Washington, DC: Hudson Institute.
- Bardoff, K., & Solvik, E. (2017). *Market performance of Nordic initial public offerings (IPOs) and its determinants* (Master's thesis, BI Norwegian Business School).
- Bilkadi, Z., 1984. *Bitumen: a history*. Aramco World.
- Bird, Kenneth J., et al. *Circum-Arctic resource appraisal: Estimates of undiscovered oil and gas north of the Arctic Circle*. No. 2008-3049. US Geological Survey, 2008.
- British Petroleum, (2019) “*Statistical Review of World Energy*”, BP p.l.c., 68th Edition, London, United Kingdom.
- Blackwill, R. D., & Harris, J. M. (2016). *War by other means. In War by Other Means*. Harvard University Press.
- Blank, S. J. (2022). *The Balkans and Euro-Atlantic Energy Security*. *Orbis*, 66(1), 58-77.

- Bocse, A. M. (2021). The Southern Gas Corridor: *Coalitions in Collision. In International Networks, Advocacy and EU Energy Policy-Making* (pp. 129-153). Palgrave Macmillan, Cham.
- Caineng, Z., Zhi, Y., Jingwei, C., Rukai, Z., Lianhua, H., Shizhen, T., & Jingli, Y. (2013). *Formation mechanism, geological characteristics and development strategy of nonmarine shale oil in China*. *Petroleum Exploration and Development*, 40(1), 15-27.
- Charap, S., Shapiro, J., & Demus, A. (2018). *Rethinking the Regional Order for Post-Soviet Europe and Eurasia*. RAND Corporation.
- De Micco, P. (2014), “*The prospect of Eastern Mediterranean gas production: an alternative energy supply for the EU: in-depth analysis*”, Policy Department, Directorate-General for External Policies, European Parliament, Brussels, p. 20, available at: www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/briefing_note/join/2014/522339/EXPO-AFET_SP%282014%29522339_EN.pdf
- Demir, N., & Tekir, O. (2017). *Sharing energy resources of Eastern Mediterranean: regional and global dynamics*. *Economic and environmental studies*, 17(4 (44)), 651-674.
- Dollar, D. (2017). United States-China two-way direct investment: Opportunities and challenges. *Journal of Asian Economics*, 50, 14-26.
- Dolson, J. (2020). *The petroleum geology of Egypt and history of exploration*. In *The Geology of Egypt* (pp. 635-658). Springer, Cham.
- Dolchinkov, N. T. (2018). *PROSPECTS FOR DEVELOPMENT OF NUCLEAR ENERGY IN BULGARIA*. *Machines. Technologies. Materials.*, 12(4), 172-174.
- Dorian James P., *Central Asia: A major emerging energy player in the 21st century*, *Energy Policy* 34 (2006) 544–555, Elsevier.
- ElBassoussy, A. (2018). *East Mediterranean gas: a new arena for international rivalry*. *Review of Economics and Political Science*.
- El-Gamal, M. A., & Jaffe, A. M. (2009). Oil, dollars, debt, and crises: *The global curse of black gold*. Cambridge University Press.
- Energy Policies of IEA Countries: *United States 2019 Review*
- Gabe, F. (2012), “*Joint Israeli-Greek military drill seen by some as rebuff to Turkey*”, [Online] *The Times of Israel*, available at: www.timesofisrael.com/israel-greek-us-military-run-joint-exercises-ineastern-med/

- Gautier, D. L., Bird, K. J., Charpentier, R. R., Grantz, A., Houseknecht, D. W., Klett, T. R., & Wandrey, C. J. (2009). *Assessment of undiscovered oil and gas in the Arctic*. *Science*, 324(5931), 1175-1179.
- Garding, S. E., Ratner, M., Welt, C., & Zanotti, J. (2021). *TURKSTREAM: RUSSIA'S NEWEST GAS PIPELINE TO EUROPE*. *Current Politics and Economics of Russia, Eastern and Central Europe*, 36(4), 591-597.
- Günaydin, E. B. (2014). *Can South-Eastern Mediterranean gas be a supply for the EU?* *Istituto Affari International Paper*, 17, 5-6.
- Gunitskiy, Vsevolod. "On thin ice: water rights and resource disputes in the Arctic Ocean." *Journal of International Affairs* (2008): 261-271.
- Heininen, Lassi. "Overview of Arctic Policies and Strategies." *Arktikai Sever*(2020): 195-202.
- Henderson, J., & Yermakov, V. (2019). Russian LNG: Becoming a global force.
- Hilde, Paal Sigurd. "The new Arctic—the Military Dimension." *Journal of Military and Strategic Studies* 15.2 (2013).
- Hippel, *Overview of the Northeast Asia energy situation* Volume 39, Issue 11, November 2011, Pages 6703-6711, Elsevier.
- Huebert Rob, *UNITED STATES ARCTIC POLICY: THE RELUCTANT ARCTIC POWER* Volume 2 Issue 2 May 2009, University of Calgary.
- Hunter, R.N., Self, A., Read, J. and Hobson, E., 2015. *The shell bitumen handbook* (Vol. 514). London, UK:: IcePublishing
- Imdadullah; Alamri, B.; Hossain, M.A.; Asghar, M.S.J. *Electric Power Network Interconnection: A Review on Current Status, Future Prospects and Research Direction*. *Electronics* 2021, 10, 2179. <https://doi.org/10.3390/electronics10172179>.
- Jackson, R. B., Vengosh, A., Carey, J. W., Davies, R. J., Darrah, T. H., O'sullivan, F., & Pétron, G. (2014). *The environmental costs and benefits of fracking*. *Annual review of Environment and Resources*, 39, 327-362.
- Ibryamova, N. V. (2021). Russia's expanding role in the eastern Mediterranean: opportunities and challenges. *Russia and the World in the Putin Era*, 260-275.
- Jones, T. C. (2012). *America, oil, and war in the Middle East*. *The Journal of American History*, 99(1), 208-218.

- Karakitsios V. and Rigakis N., 1996, *New oil source rocks cut in Greek Ionian basin: Oil & Gas journal*, V.94 (7) p.56-59
- Karbuz, S. (2018). *Geostrategic importance of East Mediterranean gas resources*. In *Energy Economy, Finance and Geostrategy* (pp. 237-255). Springer, Cham.
- Keil, K., 2014. The Arctic: A new region of conflict? The case of oil and gas. *Cooperation and conflict*, 49(2), pp.162-190.
- Kingston, J. (1990). *The undiscovered oil and gas of Afghanistan*. Department of the Interior, US Geological Survey.
- Kjono, E. (2022). Power dynamics in the Arctic: A return to great power competition?.
- Khlopov, O. A. (2022). *The US Energy Policy towards Europe during the Ukrainian Crisis*. In *International Research Conference on Technology, Science, Engineering & Management* (pp. 11-18).
- Kobilov, F. (2020). *Russian Role in the Western Balkans: A Power or Security Maximizer*. Atlas Institute for International Affairs.
- Khalova, G. O. (2020). *Russian South gas corridor prospects*. 670216917.
- Koivurova, Timo, et al. "Overview of EU actions in the Arctic and their impact." (2021).
- Krane, J. (2019). *Does Saudi Arabia Need OPEC?*. The Arab Gulf States Institute in Washington.
- Kyriakides, K. A. (2022). *The Akkuyu Nuclear Power Plant in Turkey: Some Causes for Concern*. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 1-38.
- Levine, E., D'Meza, O., Murillo, C., Platt, C. J., & Valdes, D. (2021, May). *Preparing for Transport of Liquefied Natural Gas (LNG) Through the Panamá Canal*. In *International Oil Spill Conference* (Vol. 2021, No. 1, p. 688672).
- Li, D. M. (2018). *World Energy 2018-2050: World Energy Annual Report (Part 1)*. Peak Oil Barrel.
- Li, M., Trencher, G., & Asuka, J. (2022). *The clean energy claims of BP, Chevron, ExxonMobil and Shell: A mismatch between discourse, actions and investments*. *PloS one*, 17(2), e0263596.
- Mansouri, N. (2020). *The Saudi Nuclear Energy Project*. Commentary. King Abdullah Petroleum Studies and Research Center.

- Marinina, O., Tsvetkova, A., Vasilev, Y., Komendantova, N., & Parfenova, A. (2022). *Evaluating the Downstream Development Strategy of Oil Companies: The Case of Rosneft*. *Resources*, 11(1), 4.
- Mastanduno, M. (2019). Partner politics: *Russia, China, and the challenge of extending US hegemony after the Cold War*. *Security Studies*, 28(3), 479-504.
- Mikulska, A. (2020). *Gazprom and Russian natural gas policy in the first two decades of the 21st century*. *Orbis*, 64(3), 403-420.
- Mills, J. S. (2020). *The Panama Canal*. BoD–Books on Demand.
- Morand, S., & Lajaunie, C. (2017). *Biodiversity and health: linking life, ecosystems and societies*. Elsevier.
- Nettles, A. C. (2022). The Black Sea Thread in Russian Foreign Policy and How the United States Can Respond. *Journal of Advanced Military Studies*, 13(2), 119-141.
- Ochmanek, D. A. (2015). *Sustaining U.S. Leadership in the Asia-Pacific Region*. RAND Corporation.
- Officer, I. T. (2021). *Azerbaijan's gas sales strategy at a crossroads*-OIES ENERGY COMMENT Simon Pirani, Senior Research Fellow, OIES.
- Oxford Analytica. (2019). *Russia's Novatek ambitious after Yamal LNG success*. Emerald Expert Briefings, (oxan-db).
- Pezzard, S. (2022). *U.S. Strategic Competition with Russia*. Rand Corporation.
- Rabinovich, I. (2016). *THE RUSSIAN-U.S. RELATIONSHIP IN THE MIDDLE EAST: A FIVE-YEAR PROJECTION*. CARNEGIE Endowment for International Peace.
- Raikov, Y. A. (2022, June). *Russia and the United States in the Arctic: from Competition to Confrontation*. *Her. Russ. Acad. Sci.* 92 (Suppl 2) , σσ. 148–154.
- Raspotnik, Andreas, and Adam Stepień. "The European Union and the Arctic: A decade into finding its Arcticness." *Handbook on Geopolitics and Security in the Arctic*. Springer, Cham, 2020. 131-146.
- Radin, A., & Reach, C. (2017). *Russian Views of the International Order*. RAND Corporation.
- Sheil, D., Casson, A., Meijaard, E., Van Noordwijk, M., Gaskell, J., Sunderland-Groves, J., & Kanninen, M. (2009). *The impacts and opportunities of oil palm in Southeast Asia:*

- What do we know and what do we need to know?* (Vol. 51, pp. 1-19). Bogor, Indonesia: Center for International Forestry Research.
- Soeiro, S., & Dias, M. F. (2020). *Renewable energy community and the European energy market: Main motivations*. *Heliyon*, 6(7), e04511.
 - Stergiou Andreas, 2018, *Russia's Energy and Defense Strategy in the Eastern Mediterranean*, *Economics World*, Mar.-Apr. 2017, Vol. 5, No. 2, 101-119
 - Stergiou Andreas and Marika Karagianni, 2019, *Does Energy Cause Ethnic War? East Mediterranean and Caspian Sea Natural Gas and Regional Conflicts* Cambridge Scholars
 - Stergiou Andreas, 2018, *EU–Russia Antagonism in South-Eastern Europe: The Energy Factor*, 211-233, Springer.
 - Tagliapietra, S. (2018). *A new strategy for EU-Turkey energy cooperation*. *Turkish Policy Quarterly*, 17(3), 111.
 - Thompson, E. and Sarah, V. (2015), “*Gas Discoveries in the Eastern Mediterranean: Implications for Regional Maritime Security*”, The German Marshall fund of the United States, Washington, DC, available at: www.gmfus.org/publications/gas-discoveries-eastern-mediterranean-implicationsregional-maritime-security
 - TURGANBAYEVA, T. (2020). *The Impact of Oil and Natural Gas to the Foreign Policy of Kazakhstan*. *ESAM Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 225-244.
 - U.S. Department of Energy *Strategy To Support Arctic Activities and Priorities* October 2022.
 - Verma, M. K. (2005). *A new reserve growth model for United States oil and gas fields*. *Natural Resources Research*, 14(2), 77-89.
 - Wainer, D. (2016), “*US vision for mideast stability runs through gas pipelines*”, *Bloomberg.com*, available at: www.bloomberg.com/news/articles/2016-08-21/u-s-vision-for-mideast-stability-runsthrough-gas-pipeline.
 - World Energy Outlook 2022 published by International Energy Agency.
 - Xu, M., David, J. M., & Kim, S. H. (2018). *The fourth industrial revolution: Opportunities and challenges*. *International journal of financial research*, 9(2), 90-95.
 - Yermekbayev, A. (2020). *Relations between Turkey and Russia in the context of energy partnership*. 670216917.
 - Yorgancioglu, C. (2015), “*Solidarity with Palestine via energy projects and deals*”

(Palestine-Russia)", *Academia*, available at:
www.academia.edu/10331992/Solidarity_with_Energy_Projects_and_Deals_Palestine_Russia?auto=download

- Yorucu, V., & Mehmet, O. (2022). *TANAP and TAP: A Case of Turkish–Greek Energy Cooperation*. In *Small Islands in Maritime Disputes: Greek Turkish Energy Geopolitics* (pp. 123-146). Springer, Cham.
- Zaikov, Konstantin S., et al. "Scenarios for the Development of the Arctic Region (2020–2035)." *Arktikai Sever* (2019): 4-19.

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- ΝΙΚΟΛΑΟΥ, Κ. (2001). *Origin and migration mechanism of the main hydrocarbon seeps in western Greece*. *Bulletin of the Geological Society of Greece*, 34(3), 1213-1219.
- ΚΟΛΙΟΠΟΥΛΟΣ, Κ. (2008). *Η Στρατηγική Σκέψη: Από την αρχαιότητα έως σήμερα*. Αθήνα: Ποιότητα.
- ΚΟΝΔΥΛΗΣ Παναγιώτης. *Θεωρία Πολέμου*. Αθήνα: Θεμέλιο, 2004.
- Μπόση, Μ. (2018). *Οι όψεις της διεθνούς ασφάλειας*. Αθήνα: Ποιότητα.
- ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ Δημήτριος, «Ζητήματα ασφαλείας στην περιοχή της Μαύρης Θάλασσας», στο *Από τον Μπους στον Ομπάμα: Η διεθνής πολιτική σε έναν κόσμο που αλλάζει*, επιμέλεια Σωτήρης Ντάλης (Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2010), 471.
- ΦΑΡΑΝΤΟΥΡΗΣ Νικόλαος, *Ενέργεια: Δίκαιο, Οικονομία & πολιτική, έκδ.α΄*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2012.
- ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ, Γ., 1922, *Αι εν Ηπειρώ εμφανίσεις ορυκτών υδρογονανθράκων και αι επ' αυτών ερευνητικάί εργασίαι*.: δημοσίευση Γεωλογικού Γραφείου Αθηνών τ.6, 50
- ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ, Γ., 1937, *Υπάρχουν πετρέλαια εν Ελλάδι: .Ανάπτυπο χημικών χρονικών*, 1937,σ.1-72.

Ιστολόγιο

- <https://www.e-education.psu.edu/earth104/sites/www.e-education.psu.edu/earth104/files/Unit2/Mod8/Earth104Mod8Fig5.png> (Accessed 05 October 2022)

- <https://www.researchgate.net/profile/Emrah-Dogan/2/publication/349142846/figure/fig1/AS:989316952113153@1612882950251/World-Energy-Consumption-and-Share-of-Global-Primary-Energy-1994-2019.ppm> (Accessed 05 October 2022)
- <https://www.researchgate.net/publication/354394129/figure/fig2/AS:1065213440831488@1630978083978/Region-wise-primary-energy-consumption-by-fuel-around-the-globe-15.ppm> (Accessed 15 October 2022)
- <https://www.statista.com/statistics/264768/top-countries-based-on-petroleum-consumption/> (Accessed 20 October 2022)
- <https://ourworldindata.org/grapher/oil-consumption-by-country> (Accessed 20 October 2022)
- <https://www.visualcapitalist.com/wp-content/uploads/2022/07/largest-oil-producers-in-2021-by-country.jpg> (Accessed 20 October 2022)
- https://static.seekingalpha.com/uploads/2018/7/27/saupload_blog180725r_thumb1.png (Accessed 20 October 2022)
- <https://www.visualcapitalist.com/wp-content/uploads/2019/03/worlds-biggest-crude-oil-reserves-by-country-1.jpg> (Accessed 20 October 2022)
- https://en.wikipedia.org/wiki/United_States_Geological_Survey (Accessed 25 October 2022)
- https://live.staticflickr.com/459/32241367911_78f972b035_b.jpg (Accessed 25 October 2022)
- <https://i.pinimg.com/564x/93/cd/29/93cd290dda22ff5b500b2c32601a2f60.jpg> (Accessed 25 October 2022)
- <https://ourworldindata.org/grapher/oil-proved-reserves> (Accessed 25 October 2022)
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/91/Panama_Canal_Map_EN.png/800px-Panama_Canal_Map_EN.png (Accessed 25 October 2022)
- <https://blog.energybrainpool.com/wp-content/uploads/2020/02/Bild-1-1024x693.png> (Accessed 01 November 2022)

- https://en.wikipedia.org/wiki/World_Trade_Organization (Accessed 05 November 2022)
- https://en.wikipedia.org/wiki/Free_trade_agreement (Accessed 05 November 2022)
- https://simple.wikipedia.org/wiki/North_American_Free_Trade_Agreement (Accessed 05 November 2022)
- ¹https://en.wikipedia.org/wiki/Dominican_Republic%E2%80%93Central_America_Free_Trade_Agreement (Accessed 05 November 2022)
- <https://cdn.statcdn.com/Infographic/images/normal/18991.jpeg> (Accessed 11 November 2022)
- https://www.ekapija.com/thumbs/turski_tok_200415_tw1024.jpg (Accessed 13 November 2022)
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/55/Model_of_the_Akkuyu_Nuclear_Power_Plant.jpg (Accessed 13 November 2022)
- https://www.bankingnews.gr/media/k2/items/cache/c66c60d52b1996da24a80584fa071eea_XL.jpg (Accessed 13 November 2022)
- https://www.bankingnews.gr/media/k2/items/cache/c66c60d52b1996da24a80584fa071eea_XL.jpg (Accessed 13 November 2022)
- https://www.insightsonindia.com/wp-content/uploads/2022/10/nord_stream.jpg (Accessed 15 November 2022)
- <https://cdn.statcdn.com/Infographic/images/normal/26768.jpeg> (Accessed 20 November 2022)
- https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d7/Major_russian_gas_pipelines_to_europe.png (Accessed 22 November 2022)
- <https://www.imerisia.gr/sites/default/files/styles/default/public/2022-06/%CF%81%CF%89%CF%83%CE%B9%CE%B1%201.PNG?itok=R4mpkxjg> (Accessed 22 November 2022)
- <https://scx1.b-cdn.net/csz/news/800a/2022/marine-conservation-in-1.jpg> (Accessed 22 November 2022)

- <https://i.insider.com/542d6f2c6da8112815701308?width=1000&format=jpeg&auto=webp> (Accessed 01 December 2022)
- <https://ourworldindata.org/grapher/per-capita-energy-use?tab=chart&country=USA~RUS> (Accessed 09 December 2022)
- <https://ourworldindata.org/grapher/primary-energy-cons?tab=chart&country=USA~RUS> (Accessed 09 December 2022)
- <https://ourworldindata.org/grapher/energy-consumption-by-source-and-country?stackMode=absolute&country=USA~RUS> (Accessed 11 December 2022)
- <https://ourworldindata.org/grapher/fossil-fuels-share-energy?country=USA~RUS> (Accessed 11 December 2022)
- <https://ourworldindata.org/grapher/nuclear-primary-energy?country=USA~RUS> (Accessed 11 December 2022)
- <https://ourworldindata.org/> (Accessed 11 December 2022)
- <https://oec.world/> (Accessed 11 December 2022)
- https://www.globalpetrolprices.com/electricity_prices/ (Accessed 11 December 2022)
- <https://www.iea.org/data-and-statistics/data-tools/energy-prices-data-explorer> (Accessed 11 January 2023)
- <https://www.naftemporiki.gr/finance/1285823/oi-ipa-ginontai-o-koryfaios-exagogeas-fysikou-aeriou-ston-kosmo/> (Accessed 11 January 2023)
- <https://hdl.handle.net/11728/6816> (Accessed 11 January 2023)
- https://www.huffingtonpost.gr/2015/10/13/diethnes-arctic- n_8282160.html (Accessed 11 January 2023)
- <https://www.thearcticinstitute.org/return-great-power-competition-arctic/> (Accessed 13 January 2023)
- <https://www.cfr.org/timeline/oil-dependence-and-us-foreign-policy> (Accessed 15 January 2023)
- <https://rhg.com/research/us-policy-russia-energy-dependence/> (Accessed 15 January 2023)

- <https://sputniknews.com/russia/20131011184062056-Russia-Lebanese-Ties-Strengthen-Ahead-ofDisputed-Gas-Fields/>
- <https://share.america.gov/putins-war-sabotages-russias-energy-future/> (Accessed 17 January 2023)
- <https://www.kathimerini.gr/economy/562232026/deyteri-eykairia-gia-ton-agogo-mpoyrgkas-alexandroypolis/> (Accessed 17 January 2023)
- <https://www.eea.gr/arthra-eea/to-pagkosmio-aep-ke-i-katanomi-tou-kata-chora/> (Accessed 19 January 2023)
- <https://www.worldstopexports.com/russias-top-10-exports/> (Accessed 19 January 2023)
- <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/rus/partner/usa> (Accessed 19 January 2023)
- <https://www.statista.com/topics/7835/economy-of-russia/#topicOverview> (Accessed 18 January 2023)
- <https://www.statista.com/statistics/264623/leading-export-countries-worldwide/> (Accessed 18 January 2023)
- <https://www.statista.com/statistics/264623/leading-export-countries-worldwide/> (Accessed 18 January 2023)
- <https://www.reuters.com/world/bidens-new-arctic-strategy-foresees-competition-with-russia-china-2022-10-07/> (Accessed 18 January 2023)
- <https://www.investopedia.com/insights/worlds-top-economies/#toc-11-russia> (Accessed 18 January 2023)
- https://www.ipi.org/ipi_issues/detail/russias-minuscule-economy-the-mouse-that-roars (Accessed 18 January 2023)
- <https://www.forbes.com/sites/greatspeculations/2018/04/17/which-has-the-bigger-economy-texas-or-russia/?sh=1546faf670b9> (Accessed 18 January 2023)
- https://apps.bea.gov/iTable/?reqid=150&step=3&isuri=1&table_list=211&categories=ugdpxind (Accessed 18 January 2023)